

AZƏRBAYCAN DİLİ

METODİK VƏSAİT

2

dövlət dili

Rafiq İsmayılov
Ülkər Nurullayeva
Aynur Rüstəmovə

Ümumi təhsil müəssisələrinin **2**-ci sinifləri üçün

AZƏRBAYCAN DİLİ *(dövlət dili)*

fənni üzrə dərsliyin
METODİK VƏSAİTİ

© Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi

**Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0
International (CC BY-NC-SA 4.0)**

Bu nəşr Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International lisenziyası (CC BY-NC-SA 4.0) ilə www.trims.edu.az saytında əlçatandır. Bu nəşrin məzmunundan istifadə edərkən sözügedən lisenziyanın şərtlərini qəbul etmiş olursunuz:

İstinad zamanı nəşrin müəllif(lər)inin adı göstərilməlidir.

Nəşrdən kommərsiya məqsədilə istifadə qadağandır.

Törəmə nəşrlər orijinal nəşrin lisenziya şərtləri ilə yayılmalıdır.

Bu nəşrlə bağlı irad və təkliflərinizi
artitrm2017@gmail.com və derslik@edu.gov.az
elektron ünvanlarına göndərməyiniz xahiş olunur.
Əməkdaşlığınız üçün əvvəlcədən təşəkkür edirik!

GİRİŞ	4–30
-------------	------

BİRİNCİ YARIMIL

I BÖLMƏ. AİLƏ VƏ MƏKTƏB

Bölmənin icmalı	31
• 1-ci dərs. Bizim ev	32
• 2-ci dərs. A və N hərfləri.....	33
• 3-cü dərs. Məktəb bazarlığı.....	34
• 4-cü dərs. Ə və L hərfləri	35
• 5-ci dərs. İki alma	36
• 6-cı dərs. I, İ və M hərfləri	37
• 7-ci dərs. Ərköyün siçan balası.....	38
• 8-ci dərs. T və B hərfləri	39
• 9-cu dərs. Ümumiləşdirici təkrar.....	40

II BÖLMƏ. ANA VƏTƏN

Bölmənin icmalı	41
• 1-ci dərs. Vətən nədir.....	42
• 2-ci dərs. R və D hərfləri	43
• 3-cü dərs. Novruz bayramı	44
• 4-cü dərs. S, Ş və K hərfləri.....	45
• 5-ci dərs. Meymun balası	46
• 6-cı dərs. Y, O və Ö hərfləri.....	47
• 7-ci dərs. Ümumiləşdirici təkrar.....	48

III BÖLMƏ. HEYVANLAR VƏ QUŞLAR

Bölmənin icmalı	49
• 1-ci dərs. Heyvanlar necə qorunurlar	50
• 2-ci dərs. P, U və Ü hərfləri	51
• 3-cü dərs. Arıların qəzəbi	52
• 4-cü dərs. V və E hərfləri	53
• 5-ci dərs. Ördək balası və cücə.....	54
• 6-cı dərs. G, Ğ və Z hərfləri.....	55
• 7-ci dərs. Ümumiləşdirici təkrar.....	56

IV BÖLMƏ. NAĞILLAR ALƏMİNDƏ

Bölmənin icmalı	57
• 1-ci dərs. Çil toyuq və siçan balaları	58
• 2-ci dərs. C, Ç və Q hərfləri	59
• 3-cü dərs. Tülkü və Leylak	60
• 4-cü dərs. H və X hərfləri.....	61
• 5-ci dərs. İtlə insan necə dost oldu	62
• 6-cı dərs. F və J hərfləri	63
• 7-ci dərs. Ümumiləşdirici təkrar.....	64

İKİNCİ YARIMIL

V BÖLMƏ. YAXŞI NƏDİR, PİS NƏDİR

Bölmənin icmalı	65
• 1-ci dər. Yaxşı nədir, pis nədir	66
• 2-ci dər. Əqrəb və Qurbağa	68
• 3-cü dər. Xəbərlik (şəxs) şəkilçiləri	69
• 4-cü dər. Yaxşılıq	70
• 5-ci dər. Şəkilçilərin variantları	71
• 6-cı dər. Hamıdan qəşəng	72
• 7-ci dər. Mənsubiyyət şəkilçiləri	73
• 8-ci dər. Ümumiləşdirici təkrar	74

VI BÖLMƏ. ŞEİRLƏR

Bölmənin icmalı	75
• 1-ci dər. Bənd, misra, qafiyə	76
• 2-ci dər. Əvəz istəməz	78
• 3-cü dər. Cümlədə söz sırası	79
• 4-cü dər. Hesab	80
• 5-ci dər. Sual cümlələri	81
• 6-cı dər. Yaşar sənət seçir	82
• 7-ci dər. Şəkilçilər	83
• 8-ci dər. Ümumiləşdirici təkrar	84

VII BÖLMƏ. TƏBİƏTİN SİRLƏRİ

Bölmənin icmalı	85
• 1-ci dər. Tapmacalar	86
• 2-ci dər. Dörd arzu	88
• 3-cü dər. Hərəkətin zamanı	89
• 4-cü dər. Göbələk	90
• 5-ci dər. Feilin şəxsə görə dəyişməsi	91
• 6-cı dər. Göydən qoz yağır	92
• 7-ci dər. Feilin şəxsə və zamana görə dəyişməsi	93
• 8-ci dər. Ümumiləşdirici təkrar	94

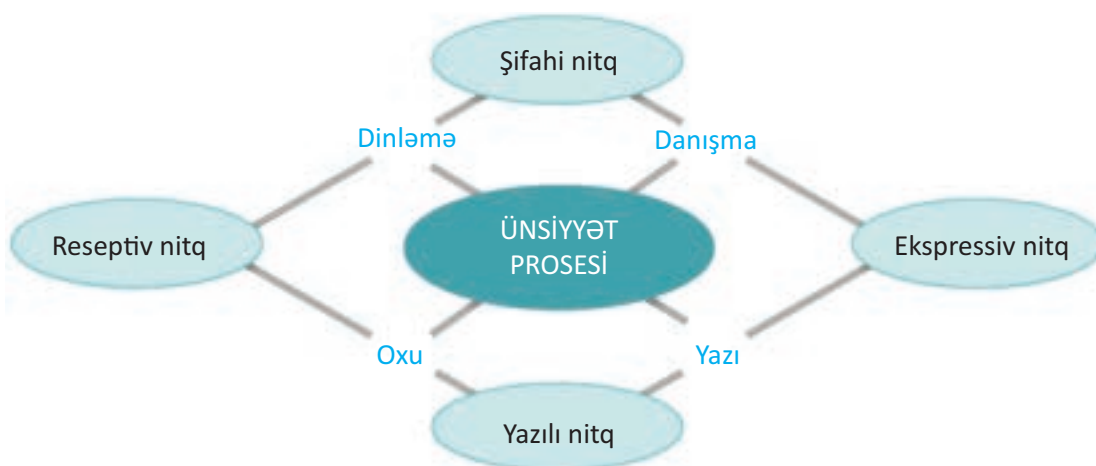
VIII BÖLMƏ. SAĞLAM HƏYAT

Bölmənin icmalı	95
• 1-ci dər. Sağlam həyat	96
• 2-ci dər. Məstan və dişlər pərisi	98
• 3-cü dər. Qoşmalar	99
• 4-cü dər. Gün rejimi	100
• 5-ci dər. Mauqli	102
• 6-cı dər. Ümumiləşdirici təkrar	104

GİRİŞ

1. Dilin tədrisində kommunikativ yanaşma

Müasir dövrdə orta məktəblərdə dil, əsasən, sosial hadisə – insanlar arasında ünsiyyət vasitəsi kimi tədris olunur. Ünsiyyət dedikdə informasiya almaq və informasiya ötürmək prosesi nəzərdə tutulur. Bu proses dörd nitq bacarığı əsasında reallaşır: dinləmə, oxu (informasiyanın qəbul edilməsi – reseptiv nitq), danışma, yazı (informasiyanın ötürülməsi – ekspressiv nitq). Bu bacarıqlardan ikisi (dinləmə və danışma) şifahi, digər ikisi (oxu və yazı) yazılı nitq bacarıqlarıdır. Dil tədrisinin əsasını təşkil edən ünsiyyət prosesini aşağıdakı sxem şəklində ifadə etmək olar:

İstənilən sosial fenomen müəyyən qaydalar, normalar əsasında təzahür edir. Nitqi tənzimləyən normalar dilin təbiətindən doğan və dilçilikdə təsbit olunan qaydalardır. Belə ki, hər bir dil insanlar arasında ünsiyyətə xidmət edən fonetik, leksik, qrammatik vasitələr sistemidir. Müəyyən bir dildə ünsiyyət qurmaq üçün nitqdə həmin dilin linqvistik qaydalarını tətbiq etmək lazım gəlir. Bəs kommunikativ yanaşmada dil qaydaları necə tədris olunmalıdır? Bu, təhsilalan üçün tədris olunan dilin hansı statusa malik olmasından asılıdır:

- ana dili (doğma dil);
- xarici dil;
- ikinci dil*;
- dövlət dili.

Tədris olunan dilin statusundan asılı olmayaraq kommunikativ yanaşma hər yerdə təxminən eyni tədris metodikalarını diktə edir. Fərq yalnız nitq bacarıqları və dil qaydalarının mənimsədilməsi səviyyəsində özünü göstərə bilər.

Tədrisin yeni başladığı dövrdə bu fərq daha bariz təzahür edir. Belə ki, dilin ana dili kimi tədrisinə başlayarkən təhsilalanın müəyyən şifahi nitq bacarıqlarına malik olduğu nəzərə alınır. Bu amil ilkin oxu və yazı bacarıqlarının daha tez formalaşdırılmasına imkan yaradır. Uşaqlarda doğma dildə ilkin nitq bacarıqlarının formalaşması təbii (empirik) şəkildə, formal tədris prosesi olmadan baş verir. Sözsüz ki, bu bacarıqların səviyyəsi və inkişafın intensivliyi ailə ortamından və məktəb öncəsi təlimdən xeyli dərəcədə asılı olur. Dilin xarici dil və ya ikinci dil kimi tədrisində isə təbii ünsiyyət mühitinin köməyinə bel bağlamaq olmur.

*Dilin ikinci dil kimi tədrisi, əsasən, konstitusiyasında bir neçə dövlət dili təsbit olunmuş ölkələrə (məsələn, Sinqapur) aiddir.

2. Azərbaycan dilinin dövlət dili kimi tədrisi

Bu dərslük təlim digər dillərdə aparılan məktəblərdə Azərbaycan dilinin dövlət dili kimi tədrisini nəzərdə tutur. Azərbaycan vətəndaşlarının dövlət dilini bilməsi Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının hüquqi tələblərindən biridir.

Azərbaycan dilinin dövlət dili kimi tədrisində **diferensial təlim** xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. Belə ki, təlim digər dillərdə aparılan məktəblərdə (xüsusilə ilkin mərhələdə) şagirdlərin Azərbaycan dili üzrə bilik və bacarıqları xeyli dərəcədə fərqlənə bilər. Bu mənada şagirdləri üç kateqoriyaya bölmək olar:

1. Doğma dili Azərbaycan dili olan şagirdlər. Bu şagirdlərin tədris dili başqa dil olsa da, onlar məişətdə ünsiyyət vasitəsi kimi, əsasən, Azərbaycan dilindən istifadə edirlər. Məktəbdə tədrisə başlamamışdan əvvəl onlar Azərbaycan dilində kifayət qədər söz ehtiyatına, şifahi nitq bacarıqlarına malik olurlar. Ona görə də dilin mənimsədilməsi onlarda, adətən, ciddi çətinlik yaratmır.

2. Məişətdə doğma dili (talış, ləzgi, udin və s.) ilə yanaşı Azərbaycan dilindən linqva franka* kimi istifadə edənlər. Bu şagirdlər, adətən, uşaqlıqdan ikidilli (bəzən hətta üçdilli) olurlar və bu amil onlarda nitq bacarıqlarının formalaşmasına müsbət təsir edir. Təcrübə göstərir ki, belə şagirdlərdə dil duyumu daha intensiv inkişaf edir. Onlar şüuraltı olaraq öyrəndikləri dildəki işarələri (fonetik, qrafik, leksik, sintaktik vahidləri) bildikləri analoji linqvistik işarələrlə müqayisə edirlər.

3. Ana dili qeyri Azərbaycan dili olan şagirdlər. Bu şagirdlərin əksəriyyəti tədris başlanana qədər Azərbaycan dili üzrə bilik və bacarıqlara malik olmur.

Ölkəmizdə Azərbaycan dili dövlət dili kimi, əsasən, təlim rus dilində aparılan məktəblərdə tədris olunur. Lakin nəzərə almaq lazımdır ki, Azərbaycanda təlim ingilis, fransız və başqa dillərdə olan məktəblər də var. Ona görə də təqdim olunan dərslükdə nitq bacarıqlarının formalaşdırılması prosesində təhsilalanın baza dili, yəni əsas tədris dili nəzərə alınmır: yeni sözlər öyrədilərkən tərcüməyə yer verilmir, sintaktik modellər mənimsədilərkən heç bir dillə paralellər aparılmır. Lakin bu o demək deyil ki, müəllim tədris prosesində əsas təlim dilinə müraciət edə bilməz. Dillərin müqayisəli şəkildə tədrisi bəzi hallarda səmərəli ola bilər.

1-ci sinifdə şifahi nitq bacarıqlarının formalaşması

İnsanın nitq bacarıqlarına yiyələnməsi aşağıdakı ardıcılıqla baş verir: dinləmə – danışma – oxu – yazı. Əsasən, empirik yolla formalaşan şifahi nitq (dinləmə və danışma) sonradan xüsusi tədris şəraitində yazılı nitqin – oxu və yazı bacarıqlarının formalaşmasına zəmin yaradır. Şifahi nitq uşaqda abstrakt təfəkkürün inkişafına təkan verir, belə ki, o, ətrafda gördüklərini və fikirlərini şifahi formada sözlər və cümlələrlə ifadə etmiş olur.

Azərbaycan dilinin dövlət dili kimi tədrisini tənzimləyən məzmun standartlarında bu amil nəzərə alınır. Belə ki, təlim digər dillərdə aparılan məktəblərdə 1-ci sinifdə dövlət dilinin tədrisi yalnız iki məzmun xətti üzrə baş verir: dinləmə və danışma. Bu sinifdə şifahi nitq bacarıqları şəkillər üzrə danışma, mövzu üzrə dialoq, rollu oyun kimi çalışma modelləri əsasında inkişaf etdirilir.

Əlbəttə, nəzərə almaq lazımdır ki, şagirdə müəyyən söz ehtiyatı formalaşdırmadan heç bir nitq bacarığının inkişafından söhbət gedə bilməz. Ona görə də 1-ci sinif dərslində təqdim olunan 11 mövzu üzrə şagirdlərin təxminən 300 leksik vahiddən ibarət söz ehtiyatı da formalaşdırılmışdır. Onların tematik qruplar üzrə siyahısı növbəti səhifələrdə verilir.

*Linqva franka – doğma dili fərqli olan insanlar arasında əsas ünsiyyət vasitəsi kimi çıxış edən dil

1-ci SİNİFDƏ MƏNİMSƏDİLMİŞ SÖZ EHTİYATI
(Tematik qruplar üzrə)

2-ci sinifdə tədrisə başlayarkən müəllimlər bu siyahını nəzərə almalıdırlar, çünki növbəti mərhələdə söz ehtiyatının zənginləşdirilməsi bu leksik baza əsasında baş verməlidir. Yaxşı olar ki, dərs ilinin əvvəlində şagirdlərin malik olduğu söz ehtiyatı üzrə diaqnostik qiymətləndirmə aparılsın. Bu qiymətləndirməni aşağıdakı çalışma modelləri əsasında aparmaq olar:

1. Sözün ifadə etdiyi şəkli göstərmək.
2. Sözü cümlədə işlətmək.

Heyvanlar və quşlar	sincab	qaz plitəsi	qanad
ağacdələ	şir	mebel	qaş
at	tısbəğa	mətbəx	qol
ayı	toyuq	nəlbəki	qulaq
buzov	tülkü	paltaryuyan maşın	pəncə
camış	uzunqulaq	soyuducu	sinə
canavar	zürafə	stəkan	üz
cücə			
çəpiş	Meyvə-tərəvəz	Məktəb əşyaları	Geyim
dayça	alma	çanta	ayaqqabı
dəvəquşu	armud	çəkmə	balaq
dovşan	badımcan	dəftər	corab
fil	bibər	xəritə	əlcək
göyərçin	çuğundur	xətkeş	gödəkçə
heyvan	ərik	karandaş	köynək
hinduşka	gavalı	kitab	paltar
xoruz	heyva	qələm	palto
inək	xiyar	qələmqabı	papaq
it	kartof	pozan	pencək
keçi	kələm		şalvar
küçük	kök	Bədən üzvləri	yubka (ətək)
qaranquş	nar	ağız	
qartal	naringi	alın	Rənglər
qaz	paxla	ayaq	ağ
qoyun	pomidor	barmaq	bənövşəyi
qu quşu	portağal	baş	boz
ququ quşu	soğan	boğaz	çəhrayı
quzu	şaftalı	çiyin	göy
leylək	üzüm	dil	qara
lələk		dimdik	qəhvəyi
maral	Ev əşyaları	dirsək	qırmızı
ördək	bıçaq	diş	mavi
pələng	çaydan	diz	narıncı
pinqvin	çəngəl	dodaq	rəng
pişik	daraq	əl	sarı
sərçə	qaşığı	göz	yaşıl

Qohumluq	heyran olmaq	çörək	həftə
ana	hirsələnək	dən	il
ata	hoppanmaq	dörd	sabah
baba	idarə etmək	düyü	səhər
bacı	ifa etmək	ət	
bala	kədərənək	xama	Məkan
qardaş	kəsmək	istiot	altında
nənə	kömək etmək	kəsmik	arxasında
	qaçmaq	qənd	içində
Peşələr	qaldırmaq	qəhvə	qarşısında
aşpaz	qarışdırmaq	pendir	üstündə
bağban	qışlamaq	süd	yanında
dərzi	qorxmaq	şəkər tozu	
həkim	minmək	yağ	Sağlamlıq və
kosmonavt	müalicə etmək	yumurta	təhlükəsizlik
müəllim	oxumaq		əlil
pilot	öyrətmək	Say	gigiyena
polis	rəngləmək	altı	idman
rəngsaz	saymaq	az	paralimpiya
rəssam	sevinmək	beş	piyada xətti
sürücü	söndürmək	bərabər	üzgüçülük
yanğınsöndürən	sürmək	bir	təhlükə
	sürüşmək	doqquz	yad
Hərəkət	təəccüblənək	çox	yeraltı keçid
açmaq	təmizləmək	iki	
atmaq	tikmək	on	Emosiyalar
bişirmək	uçmaq	rəqəm	heyranlıq
cikkildəmək	ütüləmək	səkkiz	hirs
çəkmək	üzmək	üç	kədər
daramaq	yazmaq	yeddi	qorxu
dartınmaq	yığışdırmaq		sevinc
dənləmək	yumaq	Zaman	təəccüb
doğramaq	yuyunmaq	axşam	
düşünmək	zərbə vurmaq	ay	Nitq etiketləri
əkmək		bu gün	Axşamınız xeyir
əyilmək	Qida, içəcək	dünən	Gecəniz xeyrə qalsın
fırlatmaq	bal	gəcə	Sabahınız xeyir
göstərmək	duz	gün	
hesablamaq	çay	günorta	

Bu siyahıya sinifdə ünsiyyət zamanı mənimsədilən 150-200 ümumişlək sözü (əsas və köməkçi nitq hissələrini) də əlavə etsək, demək olar ki, şagirdlər 500-ə yaxın sözün mənasını anlayırlar. Bu isə dinlədikləri sadə mətnləri başa düşməyə və fikirlərini ifadə etməyə kifayət edir.

Bununla yanaşı, 1-ci sinifdə bir sıra çoxişlənən sintaktik konstruksiyaların nitq vərdişinə çevrilməsi üçün tapşırıqlar verilmişdir. Bu xətt 2-ci sinifdə də davam etdirilir.

3. Dərsləyin komponentləri

Bu dərslək komplektinə aşağıdakı komponentlər daxildir:

- Şagird kitabı (dərslək)
- Metodik vəsait
- İş dəftəri

Şagird kitabında bilavasitə şagird üçün nəzərdə tutulan və kurikulumda təsbit olunmuş müvafiq məzmun standartlarını reallaşdıran tədris materialları əks olunur. Digər komponentlər şagird kitabının məzmunu ilə bağlıdır. Buna görə də bu vəsaitdə “dərslək” dedikdə bir çox hallarda dərslək komplekti nəzərdə tutulur.

İş dəftəri. Şagird kitabında verilmiş məzmunun şagirdlər tərəfindən daha dərinlən mənimsənilməsi üçün iş dəftərində sual və tapşırıqlar verilir. Burada hər dərslək üçün bir səhifə ayrılmışdır. Qazanılmış bilik və bacarıqların təkmilləşdirilməsi, praktik vərdişlərin formalaşdırılması üçün iş dəftəri xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. Xüsusilə də yazı ilə bağlı məzmun standartlarının reallaşdırılmasında ağırlıq yükü iş dəftərinə düşür. İş dəftəri eyni zamanda formativ qiymətləndirməyə, təlim prosesinin monitorinqinə və şagirdin inkişaf dinamikasının izlənilməsinə imkan verir.

Müəllimlər üçün nəzərdə tutulan metodik vəsait (MV) ümumi (giriş) hissədən və dərslərin şərhindən ibarətdir. Ümumi hissədə dərsləyin məzmun-struktur və metodoloji konsepsiyası əks olunur.

Hər bir bölmənin girişində bölmədəki tədris materiallarının icmalı və dərslək komponentləri üzrə bölmənin məzmun xəritəsi verilir.

Dərslərin şərhində aşağıdakı məqamlar öz əksini tapır:

- məzmun standartlarından çıxan təlim nəticələri;
- dərslək üçün lazım olan əlavə resurslar və köməkçi vasitələr;
- mövzuya yönəltmə (motivasiya) üzrə tövsiyələr;
- təlim texnologiyaları üzrə tövsiyələr;
- tapşırıqların məqsədi və şərh;
- formativ qiymətləndirmə üçün meyarlar və materiallar.

Dərslərin şərhli məzmun xətlərinə əsaslanan struktura malikdir. Şərh olunan tapşırıq və fəaliyyətlər bu prinsipə əsasən qruplaşdırılır. Bundan əlavə, şərhli müəyyən haşiyə-rubrikalarla müşayiət olunur. “Müəllimin nəzərinə!” rubrikasında bəzi tədris materialları ilə bağlı ümumi elmi-metodoloji məsələlər daha dərinlən açıqlanır, eləcə də tədris prosesində ortaya çıxan bəzi problemlərin həlli üçün yollar göstərilir. “Diferensial təlim” rubrikasında bilik və bacarıq səviyyəsi kəskin fərqlənən şagirdlərlə iş üsullarının tətbiqi üzrə tövsiyələr verilir.

4. Dərsləyin strukturu və materialların saatlar üzrə bölgüsü

Dərslək tədris ilinin 1-ci və 2-ci yarımilləri üçün nəzərdə tutulan iki hissədən ibarətdir. Hər hissədə mövzular 4 bölmədə qruplaşdırılmışdır (cəmi 8 bölmə). Hər bölmə bir qoşasəhifədən ibarət giriş dərsləki ilə başlayır və ümumiləşdirici dərsləki bitir. Bölmələr üç və ya dörd fəsildən, hər fəsil bir və ya iki qoşasəhifədən ibarətdir.

Birinci hissə (1-ci yarımill) dinləmə və danışıma üçün tədris materialları ilə yanaşı, ilkin oxu və yazı bacarıqlarını – Azərbaycan əlifbasındaki hərflərin təlimini nəzərdə tutur. 32 hərfin təliminə 13 dərslək (saat) ayrılmışdır.

Dərsləyin 2-ci hissəsi əlifbadan sonrakı mərhələni əhatə edir. Buradakı tədris materialları, əsasən, oxu və yazı bacarıqlarının inkişafına yönəlmişdir.

İş dəftərində hər dərslək bir səhifə ayrılmışdır. Bundan əlavə, hər bölmənin sonunda hüsnxət bacarıqlarının inkişafı üçün bir səhifəlik material verilir.

Metodik vəsaitdə hər mövzunun (fəslin) şərhinə bir qoşasəhifə ayrılmışdır. Bölmələrin sonunda kiçik summativ qiymətləndirmə üçün materialların nümunəsi verilir.

Nəzərə almaq lazımdır ki, 2-ci sinifdə təlim digər dillərdə aparılan məktəblərdə Azərbaycan dilinin dövlət dili kimi tədrisinə həftədə 2 saat olmaqla 34 həftə ayrılmışdır. Dərslük komplektindəki materialların tədrisi üzrə saatlar aşağıdakı şəkildə müəyyənləşdirilmişdir:

Bölmə №	Mövzu	Dərs	Saat	Həftə
1	Ailə və məktəb	9	9	5
Kiçik summativ qiymətləndirmə			1	
2	Ana vətən	7	7	4
Kiçik summativ qiymətləndirmə			1	
3	Heyvanlar və quşlar	7	7	4
Kiçik summativ qiymətləndirmə			1	
4	Nağıllar aləmində	7	7	4
Kiçik summativ qiymətləndirmə			1	
5	Yaxşı nədir, pis nədir	8	8	4,5
Kiçik summativ qiymətləndirmə			1	
6	Şeirlər	8	8	4,5
Kiçik summativ qiymətləndirmə			1	
7	Təbiətin sirləri	8	8	4,5
Kiçik summativ qiymətləndirmə			1	
8	Sağlam həyat	6	6	3,5
Kiçik summativ qiymətləndirmə			1	
CƏMI		60	68	34

Təlim konsepsiyası

Dərsliyin bölmələri şagirdlərin maraq dairəsinə yaxın olan mövzuları əhatə edir. Bölmənin əvvəlində, bir qoşasəhifəlik titulda giriş xarakterli bədii və ya informativ material verilir. Bu material vizual (şəkillər) və verbal (dinləmə və ya oxu üçün mətn) şəkildə təqdim olunur. Burada mövzu ilə bağlı əsas sözlər mənimsədilir və ümumi məlumat verilir.

4-cü bölmənin ("Nağıllar aləmində") giriş dərsi

Dərsləyin 1-ci hissəsində bölmənin girişində verilən material ayrıca dərs təşkil etmir, həmin bölmənin ilk dərslərinin başlanğıc mərhələsini təşkil edir və çox zaman motivasiya rolunu oynayır. 2-ci hissədə isə giriş materialına ayrıca dərs kimi bir saat vaxt ayrılır, çünki bu hissədə oxu üçün mətn və oxuyub-anlama üçün tapşırıqlar bitkin kompozisiyaya malik olduğundan ayrıca bir dərs qurmağa imkan verir.

Hər bölmədə mövzu üzrə dinləmə və ya oxu üçün nəzərdə tutulmuş üç mətn verilir (yalnız 1-ci bölmədə onların sayı dördür). Fəsillər bu mətnlər əsasında formalaşır və onların başlığı ilə adlandırılır. Fəsil iki dərstdən ibarət olur və rubrikalara bölünür.

1-ci hissədə fəsillərin quruluşu

1-ci dərs. Dinləyib-anlama və danışma

Söz ehtiyatı. “Söz mücrüsü” rubrikasındakı sözlər izah olunur.

Dinləmə. Dinləmə mətni müəllim tərəfindən oxunur.

Anlama. Şagirdlər “Nə anladın?” rubrikasındakı sualları cavablandırmaqla faktoloji materialı mənimsədiklərini nümayiş etdirirlər.

Nəqlətmə. Şagirdlər şəkillər üzrə mətni nəql edirlər.

Danışma. “Düşün və cavab ver” rubrikasındakı düşündürücü suallara cavab verməklə şagirdlər öz fikirlərini ifadə edirlər.

2-ci dərs. Oxu və yazı (Əlifba təlimi)

Sözdə səsin (hərfin) yerinin müəyyənləşdirilməsi. Yeni hərflər müəllim tərəfindən səsləndirilir. Şagirdlər sözlərdə həmin səsin yerini müəyyən edirlər.

Oxu texnikası. Şagirdlər hecalara ayrılmış sözləri oxuyurlar.

Oxuyub-anlama. Şagirdlər oxuduqları sözlərin mənasını anladıklarını nümayiş etdirirlər.

Yazı texnikası. Şagirdlər əlyazısı ilə verilmiş sözləri dəftərə köçürürlər.

2-ci hissədə fəsilərin quruluşu

1-ci dərs. Oxu və danışma

Dərsə hazırlıq. Şifahi nitq bacarıqları inkişaf etdirilir.

Söz ehtiyatı. “Söz mücrüsü” rubrikasındakı sözlər izah olunur.

Oxu. Mövzu üzrə təqdim olunmuş mətn oxunur.

Oxuyub-anlama. Şagirdlər “Nə anladın?” rubrikasındakı sualları cavablandırmaqla faktoloji materialı mənimsədiklərini nümayiş etdirirlər.

Oxuyub-anlama və danışma. “Düşün və cavab ver” rubrikasındakı düşündürücü suallara cavab verməklə şagirdlər öz fikirlərini ifadə edirlər.

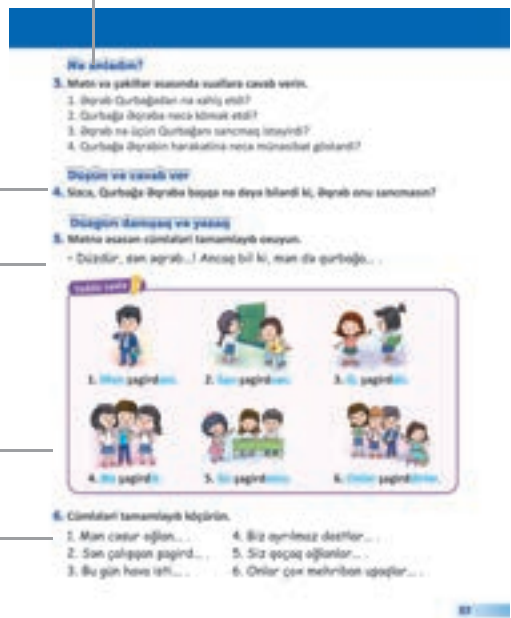
2-ci dərs. Yazı

Bu dərsdə müəyyən bir qrammatik normanı nitq vərdişinə çevirmək üçün çalışmalar verilir.

Motivasiya. Keçən dərsdə oxunmuş mətndə müvafiq sintaktik konstruksiyanın istifadə olunduğu nitq materialı xatırladılır.

Nümunə. “Yadda saxla!” rubrikasında müvafiq sintaktik konstruksiyanın istifadə olunduğu nümunələr verilir.

Möhkəmləndirmə. Müxtəlif çalışma modelləri vasitəsilə şagirdlər mənimsədikləri qrammatik normanı yazılı nitqdə tətbiq edirlər.

5. Məzmun standartları və təlim nəticələri

Təlim digər dillərdə aparılan ümumtəhsil məktəbləri üçün Azərbaycan dili (dövlət dili kimi) fənn kurikulumu 2-ci sinifdə 4 məzmun xətti üzrə (dinləmə, danışma, oxu, yazı) fəaliyyəti özündə əks etdirir. Nəzərə almaq lazımdır ki, 1-ci sinifdə şagirdlər müəyyən qədər şifahi nitq bacarıqlarına (dinləmə və danışma) yiyələnmişlər. 2-ci sinifdə bu məzmun xətləri davam etdirilir, eyni zamanda şagirdlərdə ilkin oxu və yazı bacarıqları formalaşdırılır.

5.1. Dinləmə

Dinləmə şifahi nitqin qavranılması, beyində mənalandırılmasıdır. Əlifba təlimi dövründə, yəni şagirdlərdə sürətli oxu vərdişi formalaşana qədər istənilən verbal məlumat onlara, əsasən, şifahi nitq vasitəsilə çatdırılır. Odur ki 2-ci sinfin 1-ci yarımilində dinləmə bacarığının inkişafı xüsusi əhəmiyyət kəsb edir.

Dinləmə və oxu informasiya qəbul etməyə yönəlmiş reseptiv bacarıqlardır. Oxu bacarığının tam formalaşmadığı dövrdə oxuyub-qavrama üzrə bir çox təlim nəticələri (məndə zaman, məkan, şəxs, hadisə ilə bağlı məqamların aydınlaşdırılması, mətndəki əsas fikrin müəyyən edilməsi, hadisələrin ardıcılığının müəyyənləşdirilməsi və s.) dinləmə bacarığının köməyi ilə reallaşır. Belə ki, dərslikdə maksimum qrafik, minimum verbal şəkildə təqdim olunan informasiya müəllimin səsləndirdiyi dinləmə mətnləri vasitəsilə zənginləşdirilərək şagirdə çatdırılır.

Dərslikdə “Dinləmə” məzmun xətti aşağıdakı standartlar və təlim nəticələrini ehtiva edir:

1.1. Təqdim olunan sadə nitq nümunələrini anladığını nümayiş etdirir.

1.1.1. Dinlədiyi sadə fikrin mahiyyətini müəyyən edir.

- Dinlədiyi fikirlə bağlı suallara cavab verir.
- Dinlədiyi fikirlə (mövzu ilə) bağlı suallar tərtib edir.
- Dinlədiyi fikirdəki əsas məqamlarla bağlı fikir yürüdür.
- Dinlədiyi ilə bildiyi məlumatları müqayisə edib nəticə çıxarır.

1.1.2. Dinlədiyi fikrə münasibətini bildirir.

- Dinlədiyi fikirlə razılışıb-razılışmadığını bildirir.
- Bildiyi faktlara əsaslanaraq dinlədiyi məlumata münasibət bildirir.

1.1.3. Dinlədiyi kiçikhəcimli mətnlərin məzmununu anladığını nümayiş etdirir.

- Dinlədiyi mətn üzrə faktoloji suallara cavab verir.
- Dinlədiyi mətndəki hadisələrin ardıcılığını şəkillərin köməyi ilə müəyyən edir.
- Dinlədiyi mətndəki obraza və ya onun hərəkətinə münasibət bildirir.
- Dinlədiyi mətni şəkillər əsasında nəql edir.
- Dinlədiyi mətni kitabdan izləyir.

5.2. Danışma

Danışma da dinləmə kimi şifahi nitq bacarığıdır. Lakin dinləmədən fərqli olaraq danışma reseptiv deyil, ekspressiv bacarıqdır və onun mahiyyəti bildiklərini, düşüncələrini və hiss etdiklərini şifahi nitq vasitəsilə ifadə etməkdir.

Danışma bacarığının inkişafında üç mərhələni qeyd etmək olar:

- 1) gördüyünü (şəkli, hadisəni) sözlə təsvir etmək və ya nəql etmək;
- 2) aldığı məlumatı (dinlədiyini, oxuduğunu) şərh edərək danışmaq – münasibət bildirmək;
- 3) düşündüyünü danışmaq – mövzu üzrə fikirlərini ifadə etmək.

Düşündüyünü danışmaq şifahi nitq bacarığının inkişafında daha ali mərhələdir. Bunun üçün şagirdin müəyyən məlumat dairəsi, mənəvi dəyərlər haqqında təsəvvürləri və kifayət

qədər söz ehtiyatı olmalıdır. Bununla belə, bu bacarıq da ikinci sinifdə formalaşdırılmalı və inkişaf etdirilməlidir.

Danışma bacarığını inkişaf etdirmək üçün sinifdə müzakirələr zamanı hər bir şagirdin özünüifadəsi üçün dəstəkləyici şərait yaradılmalıdır. Bunun üçün aşağıdakılar tövsiyə olunur:

- Hər bir şagirdin fikrinə yanlış olsa belə, hörmətlə yanaşılmalıdır.
- Mövzu və verilən suallar müvafiq yaş qrupunun maraq dairəsinə yaxın olmalıdır.
- Suala cavab vermək üçün şagirdə fürsət, cəsarət və kifayət qədər vaxt verilməlidir.
- Obrazların hərəkəti və hadisələrlə bağlı uşaqlara tez-tez "Sən olsaydın, nə edərdin?" sualı verilir.

Belə olduqda problem uşağın şəxsi müstəvisinə keçir və onda danışmaq həvəsi yaranır.

• Daha çox açıqtipli düşündürücü suallar verilir. Bu suallar "Səncə, ..." ifadəsi ilə başlasa, daha yaxşı olar. Hər bir uşaq hiss etməlidir ki, onun fikri ətrafdakılar üçün əhəmiyyətlidir.

Danışma məzmun xətti iki istiqamətdə davam etdirilir. Bunlardan biri nitqin ədəbi dilin normalarına uyğun olmasını, digəri isə şifahi ünsiyyət bacarığını nəzərdə tutur.

2.1. Danışarkən fəal leksikadan və sadə qrammatik konstruksiyalardan istifadə edir.

2.1.1. Fikrini ifadə etmək üçün sintaktik konstruksiyalardan düzgün istifadə edir.

- Danışarkən cümlədə söz sırasına əməl edir.
- Sual və nəqli cümlələri müvafiq intonasiya ilə tələffüz edir.
- Sual cümlələrində sual əvəzlilərindən düzgün istifadə edir.
- Rabitəli cümlə qurmaq üçün sözlərdə müəyyən şəkildən düzgün istifadə edir.

2.1.2. Nitqində yeni öyrəndiyi söz və söz birləşmələrindən istifadə edir.

- Sözlərdən kontekstə uyğun istifadə edir.
- Öyrəndiyi sözlərdən istifadə etməklə şəkillər üzrə danışır.

2.2. Verilmiş sadə nitq nümunələrindən istifadə etməklə ünsiyyət bacarıqlarını nümayiş etdirir.

2.2.1. Müşahidə etdiyi əşya və hadisələr haqqında danışır.

- Şahidi olduğu hadisə haqqında danışır.
- Şəkildə gördüklərini təsvir edir və onları şəxsi həyatı ilə əlaqələndirir.
- Süjetli şəkil kompozisiyası üzrə mətn qurub danışır.
- Həyatda gördükləri və təəssüratları haqqında danışır.
- Qrafik işarələri (yol nişanları və s.) cümlə şəklində ifadə edir.

2.2.2. Aldığı məlumatları sadə formada şərh edir və genişləndirir.

- Aldığı məlumatları rabitəli mətn halına salaraq şifahi təqdim edir.
- Bildiyi məlumatlardan istifadə etməklə şəkillər üzrə danışır.
- Oxuduğu və ya dinlədiyi mətni təxəyyülünə uyğun dəyişdirir və ya davam etdirir.
- Verilmiş mövzu ilə bağlı şifahi təqdimat hazırlayır.

2.2.3. Dialoq zamanı fikirlərini rabitəli şəkildə çatdırır.

- Sualı cavablandırarkən fikrini əsaslandırır.
- Şəkillər üzrə təxəyyülünə uyğun kiçik dialoq qurub danışır.
- Dialoqlarda situasiyaya uyğun sadə nitq etiketlərindən istifadə edir.
- Dialoqlarda situasiyaya uyğun mimika və jestlərdən istifadə edir.
- Rollu oyun zamanı obrazın xarakterinə uyğun intonasiya, mimika və jestlərdən istifadə edir.
- Müzakirə zamanı mövzuya uyğun fikir yürüdür.

5.3. Oxu

2-ci sinifdə oxu bacarığının inkişafı iki mərhələdə baş verir:

1. **Əlifba təlimi.** Bu mərhələdə ilkin oxu bacarıqları formalaşdırılır: şagirdlər yazılı şəkildə təqdim olunmuş verbal materialı (hərfi, sözü, cümləni, mətni) səsləndirirlər. Bu prosesin mahiyyəti hərf-səs eyniləşdirilməsindən ibarətdir.

2. **Oxuyub-qavrama** – yazılı şəkildə təqdim olunmuş verbal materialın beyində mənalandırılması.

İlkin oxu bacarıqlarının formalaşdırılması. Oxu bacarığının inkişafında ilkin mərhələ hərflərin tanıtılmasıdır. Bu mərhələdə şagird aşağıdakı bacarıqlara yiyələnir:

- çap hərfini göstərəndə onu düzgün tələffüz edir;
- hərfi səsləndirəndə onu göstərir və ya yazır;
- yazılışı oxşar olan hərfləri fərqləndirir (b – d, q – p, c – ç, g – ğ, ı – i, s – ş və s.);
- səslənməsinə görə oxşar hərfləri fərqləndirir (z – s, ğ – x – h, d – t, b – p və s.);
- böyük və kiçik hərf cütlərini müəyyən edir.

Şagirdlər məktəbəqədər dövrdə və 1-ci sinifdə tədris dilini mənimsəyərkən bir çox dillər üçün ümumi olan ilkin oxu bacarıqlarına yiyələnmişlər. Onlar sözü səslərə ayırmağı və sözdə müvafiq səsin (hərfin) yerini müəyyənləşdirməyi bacarırlar. Şagirdlər bilirlər ki:

- sətirlərdə sözlər soldan-sağa yazılır;
- səhifədə sətirlər yuxarıdan aşağı düzülür;
- sözlər arasında məsafə olur;
- nöqtə, sual və ya nida işarəsi cümlənin bitdiyini göstərir;
- cümlədə ilk söz böyük hərflə başlanır.

Bütün bunlar 2-ci sinifdə Azərbaycan dilində ilkin oxu bacarıqlarının tez bir zamanda formalaşmasına müsbət təsir göstərir. Məhz buna görə də 1-ci yarımildə əlifba təliminə həsr olunmuş hər dərstdə iki və ya üç hərf mənimsədilir.

Hərflər mənimsədildikdən sonra növbəti addım sözlərin hecalarla oxusudur. Nəzərə almaq lazımdır ki, bu mərhələdə uşağın beynində səs-hərf eyniləşdirilməsi hələ ki avtomatlaşmayıb. O, sözü bütöv oxumur; hərfləri ayrı-ayrı oxuyub sonra birləşdirərək sözü səsləndirir. Sözdə hərflərin sayı çox olduqda bu proses çətinləşir, belə ki, uşaq sözün son hərflərinə çatanda əvvəl səsləndirdiyi hərfləri unudur. Ona görə də *dersliyin birinci hissəsində oxu üçün nəzərdə tutulan tapşırıqlarda sözlər hecalara ayrılmışdır.* Bu, sözlərin oxunması (səsləndirilməsi) prosesini asanlaşdırır.

Şagirdin oxu sürətini addım-addım inkişaf etdirmək tövsiyə olunur. Bu məqsədlə hecalarla oxu üçün nəzərdə tutulmuş **əlavə tədris resurslarından** da istifadə etmək olar.

Oxu sürətini ölçmək üçün əsas meyar 1 dəqiqədə oxunan sözlərin sayıdır.

• **1-ci addım:** 1 dəqiqədə 40 birhecalı söz (əvvəlcə 2, daha sonra 3-4 hərfdən ibarət sözləri oxutmaqla).

2 hərfdən ibarət: ad, at, ac, al, an, ay, as, aş, az, bu, de, el, et, ev, əl, ən, ət, hə, iç, il, ip, it, iş, iy, iz, ot, on, od, ox, ön, öz, öt, uc, un, uf, üz, üç, ye, yu, və.

3-4 hərfdən ibarət: bağ, baş, bir, daş, dil, dövr, duz, can, çay, elm, fil, heç, xalq, jest, göz, gül, kənd, kök, mən, min, neft, nəm, qar, qaz, qış, qoz, pay, qrup, saz, sən, siz, söz, şal, şir, tez, türk, üzv, vaxt, yağ, yol.

• **2-ci addım:** 1 dəqiqədə 40 ikihecalı, 3-4 həfli sözün oxunması: ana, ata, adam, ağır, baba, bacı, boya, daha, dəri, eyni, ədəd, əgər, əsas, gecə, geri, hava, hələ, indi, iri, işıq, kino, quyu, məna, niyə, oxu, orta, oyun, ölkə, qapı, qısa, razı, saat, sadə, şeir, tale, uca, uşaq, ürək, yeni, yuxu.

• **3-cü addım:** 1 dəqiqədə 40 ikihecalı, 5-6 hərflı sözün oxunması: **addım, başqa, bazar, cavab, cümlə, çətin, davam, dəniz, diqqət, dövlət, dünya, ətraf, fikir, geniş, hesab, hissə, hörmət, xanım, xəbər, idman, kitab, qardaş, qayda, qazan, məktəb, mərkəz, milli, möhkəm, məlum, polis, rəhbər, söhbət, sinif, şəhər, şəkil, tədbir, təhsil, tələb, torpaq, uyğun, vətən, yaxşı, yardım, yüksək.**

• **4-cü addım:** 1 dəqiqədə 40 hecalanmış sözdən ibarət mətnin oxunması.

Mətnin hecalarla oxusu şüurlu oxuya, yəni oxuyub-anlamaya keçid mərhələsini təşkil edir. Ona görə də bu mərhələdə oxunmuş mətn üzrə uşaqla fikir mübadiləsi aparmaq tövsiyə olunur. Bunun üçün mətnlərin oxusunu şəkillər və faktoloji suallarla müşayiət etmək olar. Müəllim mətni oxutduqdan sonra uşağın diqqətini şəklə yönəldib ona şifahi suallar verə bilər.

Aşağıda bu mərhələdə oxu üçün nəzərdə tutulmuş hecalı mətn nümunəsi verilir.

SEVİMLİ FƏNLƏR
(40 söz)

Mən artıq məktəbə gedirəm. Hərdən soruşurlar ki, hansı fənni daha çox sevirəm. Cavab verə bilmirəm. Axı hamısı maraqlıdır. Nağil oxumaqdan xoşum gəlir. Rəsm çəkməyi də sevirəm, mahnı oxumağı da. Şahmatı isə hamıdan yaxşı oynayıram. Heyif ki, məktəbdə şahmat fənni yoxdur.

• Mənim hansı sevimli məşğuliyyətlərim var?
• Hansı oyunu hamıdan yaxşı oynayıram?

Hecalarla oxu fəaliyyətini uşaqlar üçün daha cəlbedici və əyləncəli etmək məqsədilə bu prosesə oyun elementləri qatmaq yaxşı olardı. Belə ki, uşağın oxu sürətini ölçmək üçün qum saati (1 və ya 2 dəqiqəlik) və zəngdən istifadə etmək olar. Bu zaman oyunun qaydalarını uşağa başa salmaq lazımdır: *Qum saati "qoşulan" kimi uşaq oxumağa başlayır. Bir dəqiqə tamamlıq müəllim (valideyn) zəngi çalır və uşağın bu müddət ərzində oxuduğu sözlərin sayı hesablanır.*

Azərbaycan dilindəki səsləri və hərfləri tanımaqla bağlı uşaqlarda müşahidə olunan iki problemi xüsusi qeyd etmək lazımdır: 1) yaxın səsləri ifadə edən hərflərin (b – p; d – t; ş – j; s – z və s.); və 2) oxşar konfiqurasiyalı hərflərin mənimsədilməsi (b – d, ş – s, ç – c; ə – e, v – y və s.). Ona görə də bu məsələni nəzarətdə saxlamaq, vaxtaşırı həmin hərfləri göstərən ifadə etdiyi səsi soruşmaq lazımdır.

Əlifba təlimi dövründə oxu texnikasının inkişafı 3.1.1. alt standartında əks olunur:

3.1. İlk oxu bacarıqlarını nümayiş etdirir.

3.1.1. Hərfləri və sözləri, söz birləşmələrini və cümlələri düzgün oxuyur.

- Sözdəki səsləri müəyyənləşdirir.
- Hərfin ifadə etdiyi səsi tələffüz edir.
- Hərflərin böyük və kiçik konfiqurasiyalarını müəyyənləşdirir.
- Sözləri və cümlələri hecalarla oxuyur.
- Oxunan mətni kitabda izləyir.
- Sözləri hecalamadan bütöv şəkildə oxuyur.
- Sözləri bütöv tələffüz etməklə kiçikhəcmli mətnləri oxuyur.

Oxuyub-anlama. Şagird hecalı mətnlərin oxunmasında dəqiqədə 40-50 söz göstəricisinə nail olduqdan sonra mətnlərin qavranılması mərhələsinə keçmək olar.

Verbal (sözlü) və qrafik informasiya. Şagirdin oxuyub-anlamasını asanlaşdırmaq üçün ən yaxşı vasitə verbal mətni şəkillərlə müşayiət etməkdir. Bu məqsədlə mətnlərdəki əsas epizodlara aid illüstrasiyalar verilir. Bu mərhələdə məqsəd şagirdin oxuduğu informasiyanı beyində canlandırmasına nail olmaqdır. Ona görə də əsas çalışma modellərindən biri cümlə (abzas) ilə şəklin uyğunlaşdırılmasıdır.

Bu mərhələdə dərslikdə mövzu üzrə maksimum piktoqrafik (şekli), minimum verbal (sözlü) informasiya təqdim edilir. Beləliklə, oxu texnikası ilə (hərflərlə tanışlıq, hərf-səs eyniləşdirilməsi, hərfbəhərf oxu, hecalarla oxu və s.) oxuyub-anlama bacarıqlarının paralel şəkildə formalaşması təmin olunur.

• Şagirdlər müəyyən mövzu ətrafında söhbətə cəlb olunurlar, mövzu ilə bağlı şəkillər təqdim olunur, şagirdlər şəkil adlarını oxuyur, onunla bağlı bildiklərini danışirlər;

• Məlumat şəkillər və dinləmə mətni vasitəsilə təqdim olunur, bəzi açar sözlər yazılır və onların leksik mənası izah olunur; şagirdlər süjetli şəkillər üzrə hekayə qurub danışır, müxtəlif maraqlı tapşırıqlarla dinlədikləri və qismən oxuduqları mətni qavradıqlarını nümayiş etdirirlər.

Bu yaş qrupu üçün verilən mətnlərdə sətirləti informasiyaya yer verilmir, şagirddən məntiqi oxu tələb olunmur. Açıq şəkildə verilmiş informasiyanın mənimsənilməsi aşağıdakı modellər vasitəsilə yoxlanılır:

1. Doğru, yoxsa yanlış;
2. Hadisələrin ardıcılığının müəyyənləşdirilməsi;
3. Verilmiş cümlələrin mətnə uyğun tamamlanması;
4. “Mətnə hansı suala cavab var (yoxdur)?” tipli sualların verilməsi;
5. Obraz və hadisələrlə bağlı kim? nə? hara? tipli sualların cavablandırılması.

Oxuyub-qavramaya nail olmaq üçün müəllim hər bir mətnə uyğun düzgün oxu strategiyası seçməlidir:

1. Oxudan əvvəl. Bu mərhələdə əsas məqsəd mətnin mövzusuna və məzmununa maraq oyaatmaq, mövzu ilə bağlı təsəvvürləri fəallaşdırmaqdır.

- Təxmin etmə. Müəllim şagirdlərin diqqətini mətnin başlığına, illüstrasiyalara yönəldir və ya mətndən bir hissə oxuyur, bununla da şagirdlərdə mətnin məzmunu ilə bağlı assosiasiyalar yaratmağa çalışır, onları fərziyyələr irəli sürməyə həvəsləndirir.

- İstiqamətləndirmə. Müəllim lövhədə suallar yazır və şagirdlərə tapşır ki, mətni oxuyarkən bu sualları cavablandırsınlar.
- BİBÖ. Daha çox informativ mətnlərin oxusu zamanı istifadə olunur. Müəllim mövzu ilə bağlı suallar verir, şagirdlərin cavablarını lövhədə yazır. Bilmədiklərini onların nəzərinə çatdırır və mətni oxumaqla bu suallara cavab tapacaqlarını bildirir.
- Yeni sözlərlə tanışlıq. Mətndəki açar sözlər şagirdlərə tanış deyilsə, həmin sözlər bu və ya digər şəkildə izah olunur.

2. Oxu zamanı. Oxu prosesi elə təşkil olunmalıdır ki, hər bir şagird: a) prosesə cəlb olunsun; b) oxunun məqsədini dərk etsin; c) oxudan sonra nə edəcəyini dəqiq bilsin.

- Kitabdan izləmə. Müəllim mətni oxuyur. Şagirdlər isə oxunan cümlələri kitabdan izləyirlər.
- Növbəli oxu. Şagirdlər mətnin hissələrini növbə ilə səsli oxuyurlar.
- İnteraktiv (qruplarla) oxu. Hər qrup mətnin bir hissəsini oxuyur və təqdim edir, bütövlükdə mətnin qavranılması üçün müxtəlif tapşırıqlar yerinə yetirilir.
- Rollu oxu. Daha çox dialoji mətnlərin oxusu zamanı istifadə olunur. Obrazların nitqi şagirdlər arasında bölüşdürülür. Bu fəaliyyətdə hər kəs oxuyacağı hissəni gözlədiyi üçün yoldaşları oxuyarkən onları daha diqqətlə izləyir.
- Proqnozlaşdırma. Daha çox süjetli mətnlərin oxusu zamanı istifadə olunur. Mətnin düyün və ya kulminasiya nöqtəsində oxu prosesi dayandırılır və müəllim: “Sizcə, bundan sonra hadisələr necə davam edəcək?” – deyərək şagirdlərə müraciət edir. Şagirdlərin cavabları dinləndikdən sonra oxu davam etdirilir və şagirdlərin versiyaları mətnlə müqayisə olunur.

3. Oxudan sonra. Oxu prosesi bitdikdən sonra müxtəlif çalışma modelləri vasitəsilə mətnin qavranılması yoxlanılır. Oxuyub-qavramanı nümayiş etdirən fəaliyyət danışma və yazı bacarıqları ilə inteqrasiyada baş verir.

- Hekayə xəritəsi. Mətndəki obrazlar, əsas fikir, hadisələrin baş verdiyi zaman, məkan və s. müəyyənləşdirilir.
- Nəqlətmə. Şagirdlər mətnin məzmununu nəql edirlər. (Əsasən, bədii-süjetli mətnlərə aiddir.)
- Vizuallaşdırma. Şagirdlər mətndə təsvir olunmuş varlığın şəklini çəkir və ya illüstrasiyalar arasından verbal təsvirə uyğun olanını tapırlar.
- Rollu oyun. Rollu oxu ilə rollu oyun fəaliyyətlərini qarışdırmaq olmaz. Rollu oyun mətnin məzmunu qavranıldıqdan sonra həyata keçirilir. Bu zaman şagirdlər mətni oxumur, yalnız öyrəndiklərini ifa edirlər.
- Mövzu ilə bağlı esse. Bu sinifdə essenin həcmi çox kiçik olmalı, burada şagirdin konkret bir məsələ ilə bağlı fikri ifadə edilməlidir.
- Təqdimat. Verilmiş tapşırığa uyğun yazılı, şəkili və ya şifahi təqdimatın hazırlanması. Tapşırıqlar müxtəlif ola bilər, lakin şagirdin yaş səviyyəsinə və maraq dairəsinə uyğunluq gözlənilməlidir:
 - Obraz və hadisələrə münasibət;
 - “Mən olsa idim, nə edərdim?”;
 - Mövzu ilə bağlı araşdırma; əlavə faktların təqdimatı;
 - Müəllifə və ya baş qəhrəmana məktub;
 - Yaradıcı iş (*şəkil çəkmək, plakat hazırlamaq və s.*).

Oxuyub-anlama bacarığını inkişaf etdirmək üçün aşağıdakı alt standart üzrə təlim nəticələri qoyulur:

3.1.2. Kiçik mətnləri oxuyur və məzmununu şərh edir.

- Oxuduğu cümlədə ifadə olunan fikri müəyyən edir və ona münasibət bildirir.
- Oxuduğu mətn üzrə faktoloji suallara cavab verir.
- Əsərdəki obrazları, zaman və məkanı müəyyənləşdirir.
- Dialoji mətni səsləndirərkən obrazların nitqini fərqli səs tonu ilə oxuyur.
- Mətndəki hadisələrin ardıcılığını müəyyən edir.
- Məzmunun açılmasına xidmət edən açar sözləri müəyyənləşdirir.
- Mətnlə illüstrasiya arasındakı uyğun(suz)luğu müəyyən edir.
- Mətni plan əsasında nəql edir.
- İllüstrasiya əsasında mətni genişləndirir.
- Mətni yazmaqda müəllimin məqsədini müəyyən edir.
- Mətndən əsas fikri müəyyənləşdirməyə kömək edən məqamları seçir.
- Mətndəki hadisələrin məntiqi ardıcılığını (səbəb-nəticə əlaqəsini) müəyyən edir.
- Mətnin məzmunundan çıxış edərək hadisələrin davamını təxmin edir.

Mətnlə iş zamanı diferensial təlim. Dərsləyin 2-ci hissəsində təqdim olunmuş mətnlərin həcmi ilk baxışda böyük görünə bilər. Lakin nəzərə almaq lazımdır ki, 1) müəlliflər mətnləri tərtib edərkən şagirdlərin söz ehtiyatını və cümlələrin uzunluğunu nəzərə almışlar; 2) sinifdə oxu bacarığı yüksək olan şagirdlər bu mətnləri çətinlik çəkmədən oxuya bilərlər.

Mətnin oxunması üçün müəllim sinfin səviyyəsindən asılı olaraq müxtəlif strategiyalar seçə bilər:

1. Kitabdan izləmə. Müəllim mətni aqamla oxuyur, şagirdlər isə oxunan cümlələri kitabdan izləyirlər. Müəllim vaxtaşırı oxunu dayandıraraq növbəti cümləni oxumağı ayrı-ayrı şagirdlərə tapşırır.

2. Oxu və kitabdan izləmə. Oxu bacarığı yüksək olan (III səviyyə) şagirdə mətni ucadan oxumaq tapşırılır. Qalan şagirdlər mətni kitabdan izləyirlər və müəllim vaxtaşırı oxunu dayandıraraq növbəti cümləni oxumağı izləyən şagirdlərə tapşırır.

3. Növbəli oxu. Şagirdlər mətndəki cümlələri növbə ilə oxuyurlar.

4. Qruplarla oxu. Mətn hissələrə bölünür. Hər qrup mətnin bir hissəsini oxuyur və nəqletmə yolu ilə təqdim edir.

5.4. Söz ehtiyatı

Şagirdlərin söz ehtiyatının zənginləşməsi, ilk növbədə, mətnlərin oxusu və həmin mətnlərlə iş prosesində baş verir. Belə ki, mətnin tam qavranılması üçün oradakı söz ehtiyatının mənimsənilməsi vacibdir. Məhz buna görə də fənn kurikulumunda “Söz ehtiyatı” standartı “Oxu” məzmun xətti daxilində verilmişdir. Bununla yanaşı, qeyd etmək lazımdır ki, söz ehtiyatı digər nitq bacarıqlarında, xüsusilə danışma və yazıda da böyük əhəmiyyət kəsb edir (bax: st. 2.1.2). Şagirdin söz ehtiyatının zənginliyi onun ekspressiv bacarıqlarının, eləcə də ümumi intellektinin təzahürü və qiymətləndirilməsi üçün əsas göstəricidir.

Dərsləkdə yeni sözlər “Söz mücrüsü” rubrikasında təqdim olunur. Şagirdlərin oxu və intellektual bacarıqlarının lazımı səviyyədə inkişaf etmədiyini nəzərə alaraq dərsləkdə bu sözlərin leksikoqrafik izahı verilmir. Müəllim bu sözlərin izahı üçün sinfin səviyyəsinə uyğun forma seçməlidir:

- sözə uyğun şəkil nümayiş etdirmək;
- şagirdlərin leksikonuna daxil olan yaxınmənalı sözlərdən istifadə etmək;
- sözü cümlədə işlətməklə izah etmək;
- anlayışın əlamətlərini sadalamaq;
- anlayışın aid olduğu ümumi mənə qrupunun adını çəkmək (kenquru – heyvan);
- izah üçün situasiyalar xatırlatmaq, nümunələr gətirmək və s.

Sınıfdə valideynlərin köməyi ilə həqiqi “söz mücrüsü” – qutu və kiçik sandıq yaratmaq tövsiyə olunur. Hər bir mövzu ilə bağlı mənimsədilmiş yeni sözlər kartlara yazılaraq bu “mücrü”yə atılır. Lakin bundan əvvəl sözün leksik mənası şagirdlərə mənimsədilir.

Hər dərsdə söz ehtiyatı üzrə işə 5-10 dəqiqə vaxt ayırmaqla keçilmiş sözləri xatırlatmaq tövsiyə olunur. Bunun üçün müxtəlif çalışma modellərindən istifadə etmək olar.

Şəklini göstər. Müəllim söz boğçasından konkret varlıq bildirən bir söz seçir, şagirdlər şəkillər arasından həmin sözün ifadə etdiyi şəkli göstərirlər (Bunun üçün əlavə resurs olaraq müxtəlif öyrədici kart dəstlərindən istifadə etmək olar). Sözlə şəkil eyniləşdirildikdən sonra müəllim həmin varlıqla bağlı suallar verə bilər. Məsələn:

	ayı bear – медведь
	<p>Bu heyvanın adı nədir? (ayı)</p> <p>Ayı ev heyvanıdır, yoxsa vahşi heyvan? (vahşi heyvan)</p> <p>Ayı hansı rənglərdə olur? (ağ, qonur)</p> <p>Hansı ayı soyuq yerlərdə yaşayır? (ağ ayı)</p> <p>Hansı cizgi filmlərində ayıya rast gəlmək olar? (“Maşa və Ayı”, “Mauqlı” və s.)</p>

Hərəkət bildirən anlayışları da kartlar vasitəsilə mənimsətmək olar:

Hansı şəkildə oğlan GEYİNİR?

Söz ehtiyatı ilə bağlı aşağıdakı çalışma modellərindən də istifadə etmək olar:

Cümlədə işlət. Şagirdlər söz boğçasından bir söz seçir və onu cümlədə işlətməklə mənasını anladıklarını nümayiş etdirirlər.

İmla yazı. Müəllim söz boğçasındakı sözləri tələffüz edir. Şagirdlər isə həmin sözləri orfoqrafiya qaydalarına uyğun yazırlar. Beləliklə, yeni sözlərin düzgün yazılışı mənimsənilir.

Oxuyub-anlama ilə bağlı şagirdlərin söz ehtiyatını zənginləşdirmək üçün aşağıdakı alt standart üzrə təlim nəticələri qoyulur:

3.1.3. Oxuduğu mətndəki sözlərin mənasını müəyyən edir.

- Kontekstdən çıxış edərək tanış olmadığı sözün mənasını təxmin edir.
- Yeni öyrəndiyi sözləri şəkillərlə uyğunlaşdırır.
- Cümlədə buraxılmış sözü müəyyən edir.
- Yaxınmənalı sözləri müəyyənləşdirir.
- Anlayışın əsas əlamətlərinə görə sözü müəyyən edir.
- Sözləri ümumi mənalarına görə qruplaşdırır.

5.5. Yazı

Hüsnxət (yazı texnikası). Yazı məzmun xəttində son məqsəd şagirdlərin yazılı şəkildə informasiya təqdim etmək, öz fikir və duyğularını ifadə etmək bacarığını formalaşdırmaqdır. Hüsnxət qaydalarının öyrədilməsi son məqsəd deyil, yazıda özünüifadə bacarığının formalaşdırılması və inkişafı üçün bir vasitədir. Tədris prosesində hüsnxət məşğələlərinə məhz bu aspektdən yanaşılmalıdır; şagirdlərdə ideal hüsnxət normalarının tətbiqinə yox, əlyazısının aydın, oxunaqlı və sürətli olmasına çalışmaq lazımdır.

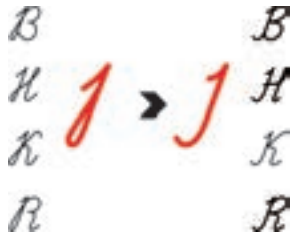
Bununla yanaşı, nəzərə almaq lazımdır ki, hüsnxət şagirdlərdə yazı bacarığını formalaşdırmaq üçün ilk addımdır və onun müəyyən normaları olmalıdır. Aydındır ki, gələcəkdə əksər şagirdlər bu normalardan xeyli dərəcədə uzaqlaşacaqlar. Lakin ilkin dövrdə onlara yazı texnikası müəyyən standartlar əsasında öyrədilməlidir. Müasir dövrdə bu standartlar müəyyənləşdirilərkən aşağıdakı meyarlar əsas götürülür:

1. Estetik görünüş. Hərflərin konfigurasiyası və birləşməsi əlyazısının estetik görünüşünü təmin etməlidir.
2. Funksionallıq. Hərflərin konfigurasiyası və birləşməsi qaydaları sürətli yazıya imkan yaratmalıdır.
3. Oxunaqlılıq. Əlyazısı ilə yazılmış mətnlər anlaşılıqlı olmalıdır.

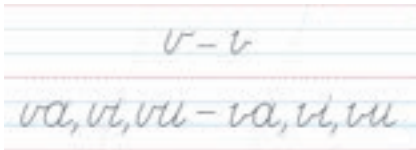
Əlifba təlimi dövründə 2-3 hərfin bir dərstdə öyrədilməsi ilk baxışda çətin görünə bilər. Lakin nəzərə almaq lazımdır ki, tədris dilini öyrənərkən şagirdlərin kiçik motorikası və yazı texnikası (başqa dildə olsa belə) kifayət qədər inkişaf etmişdir. Bundan əlavə, bir çox dillərdəki səslər və hərflər arasında (məsələn, Azərbaycan və rus) müəyyən oxşarlıq var. Bu da təlim digər dillərdə olan məktəblərdə şagirdlərin Azərbaycan dilindəki səs və hərfləri müqayisəli şəkildə mənimsəməsinə imkan verir.

Hərflərin konfigurasiyası. Dərsləkdə təklif olunan hərflər konfigurasiyalarında əvvəlki hüsnxət hərfləri ilə müqayisədə bir sıra dəyişikliklər edilmişdir ki, bu da yazının funksionallığı ilə bağlıdır. Belə bir fikir mövcuddur ki, yazıda sürəti təmin etmək üçün hərflər yazarkən qələm kağızdan ayrılmalıdır. Təcrübə və müşahidələr göstərir ki, qələmi kağızdan ayırmadan hərflərin konfigurasiyasını tamamlamaq heç də, əvvəllər düşünülüyü kimi, yazı sürətini artırmır, çünki 1) bu məqsədə uyğunlaşdırılan hərflər konfigurasiyaları kifayət qədər mürəkkəbdir; bu isə, əksinə, yazı sürətini azaldır; 2) bütün hərfləri bu məqsədə uyğunlaşdırmaq mümkün deyil, belə ki, əlifbamızda bir çox hərflər diakritik işarələr (Çç, Şş, Ğğ), üfqi qoşa nöqtələr (Üü, Öö) və perpendikulyar xətlərlə müşayiət olunur (Tt, Ff). Bu isə istənilən halda qələmi

kağızdan ayırmağa səbəb olur və yazı sürətini aşağı salır. Bu səbəbdən bir sıra hərflərin elementlərində dəyişiklik edilmiş və onlar sadələşdirilmişdir.

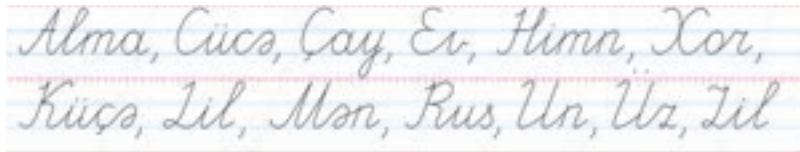
Estetik və funksionallıq baxımından əlyazısında problem yaradan hərflərdən biri də **v** hərfi və onun özündən sonrakı hərflə birləşməsidir. Odur ki bu hərfin konfigurasiyasında da dəyişiklik edilmişdir.

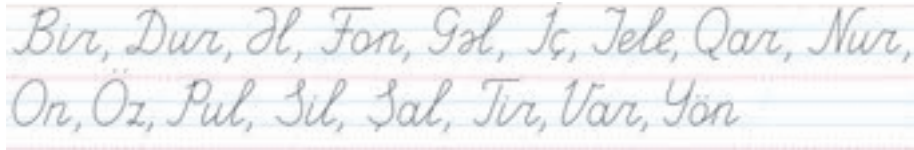
Hərflərin mailliyi. Latın əlifbasından istifadə edən bir çox Qərb ölkələrinin təcrübəsi göstərir ki, hüsrxət şriftlərinin müəyyən bucaq altında maili olması vacib şərt deyil. Lakin Azərbaycanda formalaşmış hüsrxət ənənəsinə görə, əlyazısı hərfləri təxminən 20 dərəcə bucaq altında yazılır. Ölkəmizdə ibtidai sinif şagirdlərinə təklif olunan hüsrxət dəftərlərində də oriyentir şaquli xətlərin mailliyi 20-25 dərəcə arasında dəyişir. Məhz bu səbəblərdən dərslərdə təklif olunan hüsrxət normalarına görə hərflər 20 dərəcə bucaq altında yazılmalıdır.

Hərflərin birləşməsi. “Çap şriftlərindən fərqli olaraq əlyazısında hərflərin birləşməsi sürətli yazını təmin edir” fikri də hüsrxət haqqında formalaşmış miflərdən biridir. Sürətlə yazan bir çox yaşlı insanların əlyazısı üzərində aparılan müşahidələr göstərir ki, onlar bir çox hərfləri birləşdirmirlər. Dünya təcrübəsinə nəzər salsaq, görərik ki, ingilis pedaqoqlarının hazırladığı əlyazısı (*handwriting*) normalarına görə böyük hərflər özündən sonra gələn hərflərlə birləşmir. Türkiyə Təhsil Nazirliyinin təsbit etdiyi normalara görə isə böyük T, F, V, D, N, P hərfləri özündən sonra gələn hərflərlə birləşmir. Lakin nəzərə almaq lazımdır ki, qayda və ya normalarda istənilən istisna tədris prosesində çətinlik yaradır. Odur ki yeni hüsrxət normalarında aşağıdakı qaydalar tətbiq olunur:

1. Aşağıdan sağa doğru çıxıntısı olan böyük hərflər özündən sonra gələn hərflərlə birləşir:

2. Aşağıdan sağa tərəf qapalı olan böyük hərflər özündən sonra gələn hərflərlə birləşmir:

Hüsrxətdə hərflərin ardıcılığı. Bu ardıcılığı müəyyən edərkən iki prinsip əsas götürülür:

1. Hərflərin işlənmə tezliyi. İlk hərflər elə seçilməlidir ki, onlardan çox söz düzəltmək mümkün olsun və beləliklə, həm keçilmiş hərflər təkrar olunsun, həm də hərflərin birləşmə qaydaları öyrədilsin.

2. Oxşar konfiqurasiyalı hərflərin yanaşı verilməsi. Bəzi hərflər bir-birindən yalnız diakritik işarəyə görə fərqlənir: **c – ç, ı – i, s – ş** və **s**. Onların müqayisəli şəkildə yanaşı öyrədilməsi aralarındakı fərqin daha bariz nəzərə çarpdırılmasına xidmət edir.

Hüsnxət normalalarının öyrədilməsi aşağıdakı ardıcılıqla baş verir:

- hər bir hərfin yazılışını öyrədərkən əvvəlcə kiçik, sonra böyük hərflərin yazılması (bu zaman əvvəldə nöqtələri birləşdirməklə cizgiləri tamamlamaq tapşırılır);
- əlyazısı şəkildə verilmiş söz və cümlələrin köçürülməsi;
- çap hərfləri ilə verilmiş söz və cümlələrin köçürülməsi.

Dərslərdə “Yazmağı öyrənək” rubrikası hərfin konfiqurasiyası ilə tanışlıq məqsədi daşıyır. Burada hərfi təşkil edən cizgiləri çəkərkən qələmin hərəkət istiqaməti oxlarla göstərilmişdir. Daha sonra müvafiq hərfin əvvəldə, ortada, sonda işləndiyi sözlərin hüsnxətlə yazılışı verilmişdir. Bu material, ilk növbədə, göz yaddaşına xidmət edir. Şagirdlər hərflərin konfiqurasiyasını və birləşməsinə nəzərdən keçirdikdən sonra sözləri dəftərə köçürürlər. Hüsnxətlə bağlı çalışmalar iş dəftərində davam etdirilir. Bu məqsədlə əlavə tədris resurslarından – hüsnxət vəsaitlərindən də istifadə etmək olar.

1-ci yarımda hüsnxət bacarıqlarının mənimsədilməsi yalnız üzündən köçürmə tapşırıqları ilə məhdudlaşmır. Bir sıra hallarda hüsnxət üzrə çalışmalar orfoqrafiya, oxuyub-anlama, söz ehtiyatı üzrə bacarıqlarla inteqrasiya olunur:

- sözdə buraxılmış hərfi yazmaq;
- verilmiş şəklin adını yazmaq;
- verilmiş sözlərdən uyğun gələnini seçib cümlədəki boşluğa yazmaq;
- buraxılmış sözləri yerinə qoymaqla cümlələri köçürmək.

Şagirdlərdə ilkın yazı bacarıqlarını formalaşdırmaq üçün aşağıdakı alt standart üzrə təlim nəticələri qoyulur:

4.1.1. Hərfləri və sözləri düzgün yazır.

- Hərflər elementlərini hüsnxət normalalarına uyğun yazır.
- Böyük və kiçik hərfləri hüsnxət normalalarına uyğun yazır və bitişdirir.
- Buraxılmış sözləri yerinə qoymaqla cümlələri köçürür.
- Əlyazısı şəkildə olan sözləri və kiçikhəcmli mətnləri üzündən köçürür.
- Çap hərfləri ilə verilmiş sözləri və kiçikhəcmli mətnləri üzündən köçürür.
- Səslə hərfi uyğunlaşdıraraq eşitdiyi sözü yazır.
- Mətnin verilmiş şəklə uyğun gələn hissəsini tapıb köçürür.

Şagird hüsnxət normalalarına yiyələndikdən sonra yazı bacarığı **ekspressiv (özünüifadə) bacarıq** kimi inkişaf etdirilir:

- alınan məlumatların yazıda ifadəsi;
- öz fikir və duyğularının yazıda ifadəsi.

2-ci yarımda yazı bacarığında daha bir istiqamətə diqqət yetirmək lazımdır: **Yazıda ədəbi dilin normalarına riayət edilməsi.**

Fənn kurikulumunda “Dil qaydaları” məzmun xətti yer almayıb. Lakin ekspressiv nitq müəyyən dil qaydaları əsasında təzahür edir. Təhsilalan dildən istifadə etmək üçün bu qaydaları empirik və ya nəzəri şəkildə mənimsəməlidir. Bunu nəzərə alaraq 2-ci yarımda hər fəslin 2-ci dərində (son iki fəsil istisna olmaqla) dildə geniş işlənən müəyyən sintaktik konstruksiyaların nitq vərdişinə çevrilməsi üçün nümunələr və çalışmalar verilir. Dərslərdə bu materiallar “Düzgün danışmaq və yazmaq” rubrikasında verilir.

2-ci sinifdə aşağıdakı sintaktik konstruksiyalar mənimsədilir:

- Şəxs əvəzlilikləri ilə şəxs şəkilçilərinin uzlaşması;

- Şəkilçilərin ahəng qanununa uyğun dəyişməsi;
- Mənsubiyyət şəkilçilərinin işlədilməsi;
- Cümlədə söz sırası;
- Sual əvəzlilərindən istifadə;
- Feilə görə hal şəkilçilərinin dəyişməsi;
- Hərəkətin zamanları;
- Xəbərlilik şəkilçiləri;
- Feilin zamana və şəxsə görə dəyişməsi;
- Cümlədə qoşmaların funksiyası.

Bir daha qeyd edək ki, bu qaydaların mənimsədilməsində empirizmə üstünlük verilir.

Yazı bacarıqlarının ekspressiv nitq kimi mənimsədilməsi üçün aşağıdakı alt standart üzrə təlim nəticələri qoyulur:

4.1.2. Söz birləşmələri və cümlələrin yazılışında sadə qrammatik normalara əməl edir.

- Cümlələri yazarkən ismi xəbəri uyğun şəxs şəkilçisi ilə tamamlayır.
- Ahəng qanunundan asılı olaraq çoxvariantlı şəkilçilərdən uyğun olanını seçir.
- Söz birləşmələrində mənsubiyyət şəkilçilərindən yerli-yerində istifadə edir.
- Yazarkən cümlədə söz sırasına əməl edir.
- Sual cümlələrində sual əvəzlilərindən yerli-yerində istifadə edir.
- Sözlər arasındakı sintaktik əlaqədən asılı olaraq düzgün hal şəkilçisi seçir.
- Feilin zaman şəkilçilərindən düzgün istifadə edir.
- Hərəkətin zamanına uyğun zaman zərfi seçir.
- Mübtədadan asılı olaraq feili xəbəri uyğun şəxs şəkilçisi ilə tamamlayır.
- Cümlələri yazarkən mübtədə ilə xəbər arasında şəxsə və zamana görə uzlaşmanı təmin edir.
- Söz birləşmələri və cümlələrdə qrammatik baxımdan zəruri düzəlişlər edir.

4.1.3. Kiçikhəcmli mətnlər yazır.

- Verilmiş şəkə uyğun söz və cümlələr yazır.
- Əzbər bildiyi nəzm nümunələri yazır.
- Dinlədiyi söz və cümlələri (imla) yazır.
- Oxuduğu mətnin qısa məzmununu (ifadə) yazır.
- Mövzuya, situasiyaya uyğun kiçikhəcmli mətn (açıqça, təəssürat) yazır.

6. Bilik və bacarıqların qiymətləndirilməsi

Diaqnostik qiymətləndirmə və diferensial təlim

Yuxarıda qeyd edildiyi kimi, təlim digər dillərdə olan məktəblərdə şagirdlərin Azərbaycan dilində nitq bacarıqları xeyli dərəcədə fərqlənə bilər. Ona görə də Azərbaycan dilinin dövlət dili kimi tədrisində **diferensial təlim** xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. Bu təlimi düzgün qurmaq üçün tədris ilinin əvvəlində müəllim müşahidə yolu ilə şagirdlərin şifahi nitq bacarıqlarının diaqnostik qiymətləndirməsini aparmalıdır. Bunun üçün 3 səviyyə müəyyən edilə bilər:

I səviyyə: Dinləyərkən və danışarkən vizual dilin (jestlərin, şəkillərin, predmetlərin) köməyinə ehtiyac duyar.

II səviyyə: Dinlədiyi sadə fikirləri başa düşür, öz fikirlərini ifadə etməkdə çətinlik çəkir.

III səviyyə: Dinlədiklərini başa düşür və fikirlərini sərbəst ifadə edir.

Şagirdlər 1-ci yarımildə hərfərlə tanış olur, ilkin oxu və yazı bacarıqlarına yiyələnirlər. 2-ci yarımilin əvvəlində onların oxu və yazı bacarıqlarının diaqnostik qiymətləndirilməsi zamanı aşağıdakı səviyyə deskriptorlarından istifadə etmək olar:

Oxu bacarığı üzrə:

I səviyyə. Gördüyü hərfin ifadə etdiyi səsi və eşitdiyi səsi işarə edən hərfi müəyyən edir.

II səviyyə. Sözü hecalarla oxuyur.

III səviyyə. Sözü bütöv səsləndirməklə kiçikhəcmli mətnlər oxuyur.

Yazı bacarığı üzrə:

I səviyyə: Hərfləri hüsnxət normalalarına uyğun düzgün yazır və birləşdirir.

II səviyyə: Çap hərfləri ilə verilmiş mətnləri üzündən köçürür.

III səviyyə: Dinlədiyi deyilişi və yazılışı eyni olan söz və cümlələri düzgün yazır.

Sonrakı təlim prosesində uşaqlarla iş zamanı müəllim bu göstəriciləri nəzərə almalı, şagirdlərə fərdi yanaşma tətbiq etməlidir.

Diaqnostik qiymətləndirmədən sonrakı mərhələdə III səviyyə hədəf kimi müəyyən oluna bilər. I və II səviyyəyə aid olan şagirdlərlə ayrıca iş aparılmalıdır ki, onlar da tez bir zamanda hədəfə çata bilsinlər.

Formativ qiymətləndirmə

Məktəbdaxili qiymətləndirmə təhsilin keyfiyyətini yüksəltmək məqsədi daşıyır. Hər bir dərstdə təlim nəticələrinin reallaşma səviyyəsini yoxlamaq üçün formativ qiymətləndirmədən istifadə olunur. Bu yolla müəllim şagird nailiyyətlərinin inkişaf dinamikasını izləyir və bunun əsasında təlim strategiyasını qurur.

Dərslərdə məzmun vahidləri (dərs, fəsil, bölmə) müəyyən təlim nəticələrinin reallaşmasını nəzərdə tutur. Formativ qiymətləndirmə hər bir şagird üzrə bu təlim nəticələrinin reallaşma səviyyəsini öyrənmək üçün aparılır. Bunu bilmədən növbəti məzmun vahidinə keçmək, sonrakı təlim fəaliyyətini düzgün qurmaq mümkün deyil.

Müəllim üçün vəsaitdə hər bir dərsin şərhində ikisütunlu **formativ qiymətləndirmə cədvəli** verilir. Cədvəlin 1-ci sütununda təlim nəticəsi ya olduğu kimi təkrar olunur, ya da konkretləşdirilir. Məsələn, "Verilmiş şəkllə uyğun söz və cümlələr yazır (st. 4.1.3)" təlim nəticəsi ilkin səviyyədə daha sadə şəkildə reallaşdırılır: şəkllər verilir, onların altında şəklin adını yazmaq tələb olunur. Ona görə də qiymətləndirmə cədvəlində meyar belə ifadə olunur: "Verilmiş şəkildəki varlığın adını yazır". İkinci sütunda isə müvafiq meyar üzrə qiymətləndirməni həyata keçirmək üçün tədris materialları (dərslər, iş dəftəri və ya MV-dəki tapşırığa istinad) yer alır.

Müəllim qiymətləndirmə cədvəli əsasında rəngarəng üsullar, formalar, müxtəlif qiymətləndirmə materialları (iş vərəqləri, intellektual oyunlar və s.) işləyib-hazırlaya bilər. Burada dəyişməz olan yeganə məqam qiymətləndirmə meyarlarıdır, çünki onlar məzmun standartları və müvafiq təlim nəticələri ilə bağlıdır.

Formativ qiymətləndirmənin nəticələrini müxtəlif yollarla təqdim etmək olar: müşahidə əsasında şagirdlərin smaylik və ya ulduzlarla qiymətləndirilməsindən tutmuş iş vərəqlərinin, imla, hüsnxət tapşırıqlarının cədvəllər əsasında səviyyələr üzrə qiymətləndirilməsinə qədər.

Formativ qiymətləndirmənin nəticələrini daha konkret təsvir etmək üçün, əsasən, rubriklərdən istifadə olunur. **Rubrik** şagird nailiyyətlərinin qiymətləndirilməsi zamanı onun səviyyəsinin (balının, qiymətinin) sözlü təsvirini nəzərdə tutur. Bunun üçün müəllim hər bir dərstdə təlim nəticəsinin **narrativ deskriptorlarını** (sözlü təsvirlərini) müəyyənləşdirməlidir. Məsələn, əgər müəllim şagirdin oxuduğu mətni nəql etmək bacarığını (3.1.2. *Mətni plan əsasında nəql edir.*) səviyyələri (ballar) üzrə qiymətləndirirsə, hər bir səviyyənin mahiyyətini əvvəlcə özü üçün aydınlaşdırmalıdır. Bunun üçün isə mətni plan əsasında nəql etmək bacarığının nədən ibarət olduğunu bilməlidir; məsələn:

- Mətnin planını tərtib edərkən əsərdə baş verən əsas hadisələri qeyd edir.
- Mətni tərtib etdiyi plana uyğun ardıcılıqla nəql edir.

- Obrazların nitqini onların xarakterinə uyğun səsləndirir.
- Hadisələrin baş verdiyi zaman və məkanla bağlı əsas məqamları vurğulayır.
- Mətni nəql edərkən yeni öyrəndiyi sözlərdən istifadə edir.

Yaxşı olar ki, bu sözlü təsvirlər, yəni meyarın deskriptorları şagirdlərə əvvəlcədən elan olunsun. Bu deskriptorlardan özünüqiymətləndirmədə də istifadə etmək olar. Şagirdin müvafiq meyar üzrə orta balını müəyyən etmək üçün müəllim hər bir deskriptoru “Bəli” (1 bal), “Qismən” (0,5 bal), “Xeyr” (0 bal) deyər qiymətləndirə bilər.

Əlifba təliminin sonuna yaxın vacib qiymətləndirmə meyarlarından biri də **oxu sürətidir**. Şagirdin oxu sürətini onun intellektual potensialının göstəricilərindən biri kimi qəbul etmək olar: oxu sürəti yüksək olan şagirdin müəyyən zaman çərçivəsində qəbul etdiyi yazılı verbal informasiyanın çəkisi daha çox olur və beləliklə, o, digərləri ilə müqayisədə üstünlük qazanır. Məhz buna görə də şagirdlərdə oxu sürətinin inkişafını daim izləmək və müxtəlif üsullarla yüksəlməsinə nail olmaq müəllimin əsas məqsədlərindən biri olmalıdır. Şagirdlərdə oxu sürətinin qiymətləndirilməsi oxu bacarıqlarının inkişaf mərhələlərinə uyğun şəkildə baş verir:

1. İlk oxu bacarıqlarının formalaşdırılması mərhələsində sürətli oxu meyarı: *müəyyən müddət ərzində səsli (ucadan) oxunan sözlərin sayı*.

I səviyyə	0-14 söz/dəq.	(başlanğıc mərhələdədir)
II səviyyə	15-22 söz/dəq.	(hədəfə yaxındır)
III səviyyə	22-27 söz/dəq.	(hədəfə çatıb)
IV səviyyə	28-dən çox söz/dəq.	(hədəfi keçib)

Müəllim sinfin səviyyəsindən çıxış edərək qiymətləndirmə şablonu hazırlaya bilər. Bu şablon sinfin oxu sürəti üzrə diaqnostik qiymətləndirilməsindən sonra hazırlanmalıdır. Müəllim sinifdə ən yüksək və ən aşağı səviyyəni nəzərə almalı, ortadan yuxarı səviyyəni hədəf kimi seçməlidir; məsələn:

Oxu sürəti üzrə qiymətləndirmə şablonu (1-2 hecalı sözlər)

Bu göstərici üzrə şagirdlərin səviyyəsini müəyyənləşdirmək və dinamikanı izləmək üçün aşağıdakı cədvəldən istifadə etmək olar:

Tarix	20.11.2020
Hədəf	Dəqiqədə 22-27 bir və ya ikihecalı söz
Ağayev S.	19 (2-ci səviyyə)
Səmədova N.	30 (4-cü səviyyə)

Şagirdlərdə ilkin oxu bacarığı kifayət qədər formalaşdıqdan sonra səsli oxu sürətinin qiymətləndirilməsini mətnlər əsasında da aparmaq olar. Bu mətnlərin həcmi və oxu üçün ayrılmış vaxt sinifdə ən yüksək oxu sürətinə görə müəyyənləşdirilir. Mətn əsasında oxu sürəti qiymətləndirilərkən düzgün oxu meyarı da nəzərə alınmalıdır.

2. Oxuyub-qavrama mərhələsində sürətli oxu meyarı: *təyin olunmuş zaman çərçivəsində müəyyən həcmli mətnin səsiz oxunması və məzmunun qavranılmasının nümayiş etdirilməsi*.

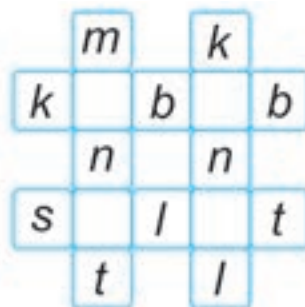
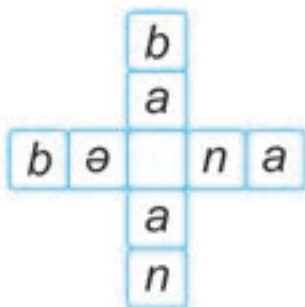
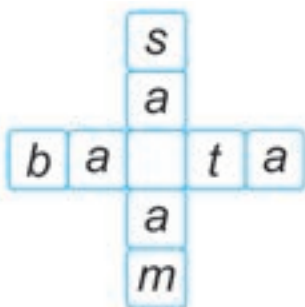
Oxuyub-qavrama sürətinin müəyyənləşdirilməsi daha mürəkkəb mexanizmdir, çünki bu qiymətləndirmə zamanı bir çox amillər nəzərə alınmalıdır:

1) mətnin çətinlik dərəcəsi: mətnin həcmi, mətnin növü (bədi, elmi), söz ehtiyatı (tanış olmayan sözlərin çoxluğu, sintaksis – söz birləşmələri və cümlələrin uzunluğu);

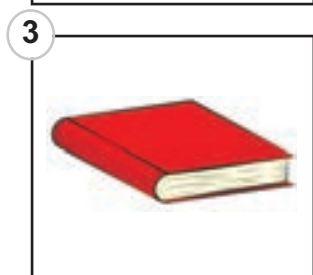
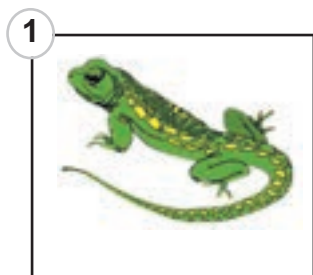
2) sualların çətinlik dərəcəsi: sualların sayı, açıq və qapalı sualların say nisbəti, faktoloji və düşündürücü (məntiqi, analitik, tənqidi təfəkkür tələb edən) sualların say nisbəti və s.

Kiçik summativ qiymətləndirmə (KSQ) nümunələri
II bölmə (I yarımil) üzrə KSQ materialları

1. Boş xanalarda elə hərflər yaz ki, soldan-sağa və yuxarıdan aşağı sözlər oxunsun.

2. Şəkillərə baxaraq siyahını tamamla.

1. kərtənkələ

2.

3.

4.

3. Hecaları düzgün birləşdirməklə sözləri tap və yaz.

Bİ

SAL

SƏ

TİL

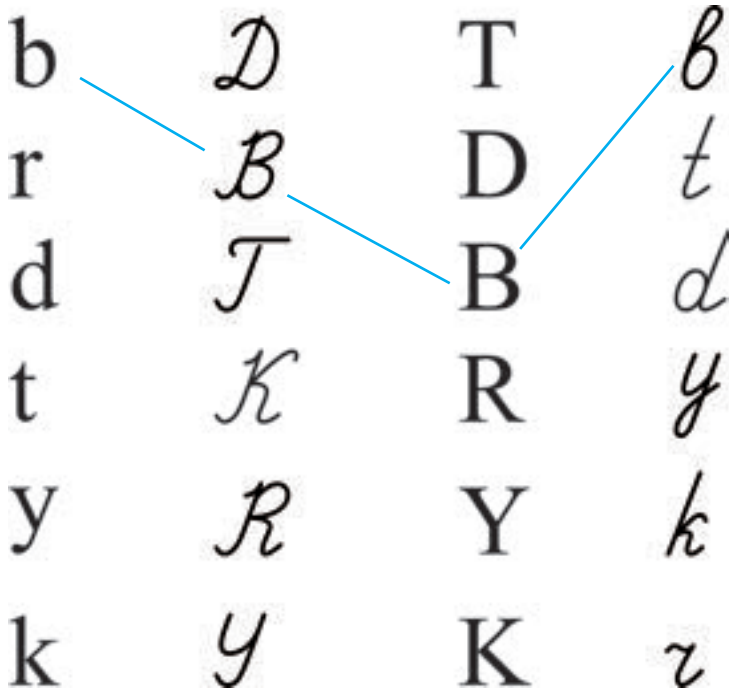
Mİ

NA

TƏ

NƏT

4. Eyni hərfləri xətlə birləşdir.

5. Mətni köçür.

Ömər barunun yanında oynayırdı.
Birdən baba onu səslədi. Ömər
babasının yanına yollandı.

Qiymətləndirmə meyarları	Təpşiriq	Bəli	Qismən	Xeyr
Sözlərdəki hərfləri müəyyən edir (st. 3.1.1).				
Şəkildəki varlığın adını yazır (st. 4.1.3).				
Hecalardan sözlər düzəldir (st. 3.1.1).				
Hərflərin çap, əlyazma, böyük, kiçik konfigurasiyalarını fərqləndirir (st. 3.1.1).				
Əlyazısı şəklində olan kiçikhəcimli mətnləri üzündən köçürür (st. 4.1.1).				

Kiçik summativ qiymətləndirmə (KSQ) nümunələri
V bölmə (II yarımil) üzrə KSQ materialları

1. Şagirdlər aşağıdakı mətni oxuyub 1-4-cü sualları cavablandırırlar.

YARALI QUŞ

Anar və Sona bağçada oynayırdılar. Ananın səsi gəldi:

– Uşaqlar, evə gəlin. Hava soyuyub.

Uşaqlar evə tərəf getdilər. Birdən Anar otların tərpendiyini gördü:

– Sona, bax, burada yaralı quş var.

– Hə, deyəsən, qanadı qırılıb.

Uşaqlar quşu evə gətirib qanadını sarıdılar.

1) Mətnə uyğun olaraq şəkillərin ardıcılığını müəyyən et.

A

B

C

a C B A

b B A C

c B C A

2) Mətnə əsasən nöqtələrin yerinə uyğun gələn sözü qeyd et (✓).

1. Uşaqlar ... oynayırdılar.

bağçada

parkda

2. Yaralı quşu birinci ... gördü.

Anar

Sona

3. Ana uşaqları çağırırdı, çünki ...

hava qaralırdı

hava soyuyurdu

3) Verilmiş cümlələrin kimə aid olduğunu müəyyən et.

1 – Uşaqlar, evə gəlin.

a Anar

1 –

2 – Bax, yaralı quş var.

b Sona

2 –

3 – Quşun qanadı qırılıb.

c Ana

3 –

4) Anar və Sona haqqında nə demək olar?

a tənbəldirlər

b dəcəldirlər

c qayğıkeşdirlər

2. Cümlələri köçürün. Mavi rəngli boşluqlara uyğun hissəciklər artırın.

Ağaclar mübahisə edirdilər. Palıd özünü təriflədi:

– Mən böyük və güclü [] . İnsanlar məndən ev tikirlər.

Alma ağac [] bunu eşidib dedi:

– Düzdür, sən böyük [] , ancaq sənin meyvə [] olmur. Mənim isə dadlı almalar [] olur. Onlar çox ləzzətli və gözəl [] .

Bağban ağacların söhbətini eşidib dedi:

– Mübahisə etməyin. Hər ağacın öz fayda [] var.

Qiymətləndirmə meyarları	Tapşırıq	Bəli	Qismən	Xeyr
Mətndəki hadisələrin ardıcılığını müəyyən edir (st. 3.1.1).				
Oxuduğu mətn üzrə faktoloji suallara cavab verir (st. 3.1.2).				
Mətndəki obrazların xarakterini müəyyən edir (st. 3.1.1).				
Əlyazısı şəklində olan kiçikhəcmlı mətnləri üzündən köçürür (st. 4.1.1).				
Yazıda xəbərlik və mənsubiyyət şəkilçilərindən düzgün istifadə edir (st. 4.1.2).				

**BÖLMƏLƏR ÜZRƏ NƏZƏRDƏ TUTULAN
ƏSAS TƏLİM MƏQSƏDLƏRİ**

Bölmə	Dinləmə və danışma	Oxu və yazı
1-ci YARIMİL		
1. AİLƏ VƏ MƏKTƏB	1) şəkillər üzrə danışma; 2) nitq etiketlərindən istifadə; 3) kiçik təqdimatlar; 4) rəbitəli cümlə qurmaq bacarığı.	Aa, Nn, Əə, Ll, Mm, ll, li, Tt, Bb hərflərinin mənimsədilməsi 1) səslərin sözdəki yerinin müəyyənləşdirilməsi; 2) sözlərin köçürülməsi.
2. ANA VƏTƏN	1) dinləmə mətni üzrə sualların cavablandırılması; 2) şəkillərin köməyi ilə dinlənən mətnin genişləndirilməsi; 3) rollu oyun.	Rr, Dd, Yy, Oo, Öö, Ss, Şş, Kk hərflərinin mənimsədilməsi 1) sözlərin hecalarla oxunması; 2) söz və cümlələrin köçürülməsi.
3. HEYVANLAR VƏ QUŞLAR	1) şəkillər üzrə danışma; 2) rollu oyun zamanı intonasiya, jest və mimikalardan istifadə; 3) danışarkən cümlədə söz sırasına əməl edilməsi.	Uu, Üü, Pp, Vv, Ee, Gg, Ğğ, Zz hərflərinin mənimsədilməsi 1) sözlərin hecalarla oxunması; 2) söz və cümlələrin köçürülməsi.
4. NAĞILLAR ALƏMİNDƏ	1) situasiyaya uyğun nitq etiketlərindən istifadə; 2) dinlənən mətni təxəyyülə uyğun dəyişdirmə; 3) rəbitəli cümlələrlə danışma.	Hh, Xx, Cc, Çç, Qq, Ff, Jj hərflərinin mənimsədilməsi 1) söz və cümlələrin hecalarla oxunması; 2) söz və cümlələrin köçürülməsi.
2-ci YARIMİL		
5. YAXŞI NƏDİR, PİS NƏDİR	1) şəkillərin köməyi ilə mətnin nəql edilməsi; 2) rollu oyunlarda düzgün intonasiyanın seçilməsi; 3) rəbitəli cümlələrlə danışma.	1) kiçikhəcimli mətnlərin düzgün oxunması; 2) yazıda şəkilçilərin sözlərə ahəng qanununa uyğun artırılması.
6. ŞEİRLƏR	1) şeirin nəsrə ifadəsi; 2) hadisə və obrazlara münasibətin ifadə olunması.	1) şeirlərin intonasiya ilə oxunması; 2) yazarkən cümlədə söz sırasına əməl edilməsi; 3) sual cümlələrinin qurulması.
7. TƏBİƏTİN SİRLƏRİ	1) bildikləri və həyatda gördükləri haqda danışma; 2) dinlənən mətni kitabdan izləmə; 3) cümlələrin müvafiq qrammatik normalara uyğun qurulması.	1) kiçikhəcimli mətnlərin düzgün oxunması; 2) mətndə açıq şəkildə ifadə olunmuş informasiyanın qavranılması; 3) yazıda uyğun sintaktik konstruksiyalardan istifadə olunması.
8. SAĞLAM HƏYAT	1) dinləmə mətnləri üzrə faktoloji sualların cavablandırılması; 2) dialoq zamanı mövzuya uyğun fikir yürüdülməsi.	1) mətnin sürətli və aydın oxunması; 2) mətndəki faktoloji materialın qavranılması; 3) yazıda uyğun sintaktik konstruksiyalardan istifadə olunması.

Dərs saat	Mövzu (oxu, söz ehtiyatı, şifahi nitq)	Hərflərin tanındılması (oxu və yazı)	Dərslik səh.	İş dəftəri səh.	MV səh.
1	Bizim ev		10	4	32–33
2		A və N hərfləri	11	5	33
3	Məktəb bazarlığı		12	6	34–35
4		Ə və L hərfləri	13	7	35
5	İki alma		14	8	36–37
6		I, İ və M hərfləri	15	9	37
7	Ərköyün siçan balası		16–18	10	38–39
8		T və B hərfləri	19	11	39
9	Ümumiləşdirici təkrar. Hüsxnət		20–21	12–13	40

Bölmənin icmalı

İlk dərslərdə şagirdlərin şifahi nitq bacarıqları və söz ehtiyatı üzrə diaqnostik qiymətləndirilməsi aparılır. Sınıfdə səslənən hər bir fikrin, o cümlədən şagirdin öz fikrinin ətrafdakılar üçün vacib olduğunu diqqətə çatdırmaq lazımdır. Şagirdin nitqi məzmunundan asılı olmayaraq daim təqdir olunmalı, ona müsbət reaksiya verilməlidir.

Dinləmə və danışma. Bu bölmədə şagirdlərin 1) şəkillər üzrə danışma; 2) situasiyaya uyğun nitq etiketlərindən istifadə; 3) özü, ailəsi və dostları haqqında təqdimetmə; 4) rabitəli cümlə qurma bacarıqları inkişaf etdirilir.

Söz ehtiyatı. Şagirdlər keçən tədris ilindən “Ailə və məktəb” mövzusu üzrə kifayət qədər söz ehtiyatına (qohumluq bildirən sözlər, məktəb əşyalarının adları, məşğuliyyətlə bağlı sözlər, peşə-sənət adları) yiyələniblər. Bu bölmədə, əsasən, həmin sözlərdən istifadə edilir. Eyni zamanda bu mövzu ilə bağlı bir çox yeni sözlər də mənimsənilir.

Oxu. Bu bölmədə ilkin oxu bacarıqlarının formalaşdırılmasına başlanılır. İlk dərslərdə sözün səslərə ayrılması, səslərin müvafiq hərflərlə işarə olunması, böyük və kiçik hərflərin uyğunlaşdırılması ilə başlayan oxu bacarıqları sonrakı dərslərdə sözlərin və kiçik cümlələrin hecalarla oxusu ilə inkişaf etdirilir.

Yazı. Bu bölmədə şagirdlərdə hüsxnət normaları əsasında düzgün yazı vərdişlərinin formalaşdırılması başlanılır. Şagirdlər böyük və kiçik Aa, Nn, Əə, Ll, İı, İi, Mm, Tt, Bb hərflərinin hüsxnət normalarına uyğun yazılışını mənimsəyirlər.

1-ci DƏRS

Bizim ev

Təlim nəticələri:

Yeni sözlər: qonaq otağı, yataq otağı, uşaq otağı, yazı masası, hamam, xalça, dəhliz, həyət, it evciyi.

Danışma:

- Şəkildə gördüklərini təsvir edir və onları şəxsi həyatı ilə əlaqələndirir (st. 2.2.1).
- Danışarkən cümlədə söz sırasına əməl edir (st. 2.1.1).
- Öyrəndiyi sözlərdən istifadə etməklə şəkillər üzrə danışır (st. 2.1.2).
- Verilmiş mövzu ilə bağlı şifahi təqdimat hazırlayır (st. 2.2.2).

Dinləmə:

- Dinlədiyi mətn üzrə faktoloji suallara cavab verir (st. 1.1.3).

Yazı:

- Sözdəki saıtlərə əsasən hecaların sayını müəyyən edir (st. 4.1.2).

Danışma

Danışma fəaliyyəti bölmənin titul səhifəsində verilmiş şəkillər əsasında yerinə yetirilir. Şagirdlər şəkli təsvir edərkən aşağıdakı cümlələrdən istifadə edə bilərlər: *Bu, Ayxanın ailəsinin şəkli. Onlar Bakıda yaşayırlar. Ayxanın ailəsi altı nəfərdən ibarətdir: baba, nənə, ata, ana, Ayxan və balaca bacısı...*

Söz mücrüsü. Müəllim sözə uyğun şəkli nümayiş etdirməklə söz mücrüsündə verilmiş sözlərin mənasını şagirdlərə izah edir. Beləliklə, şagirdlər dinlədikləri sözü vizual görüntü ilə eyniləşdirərək tərcüməyə ehtiyac olmadan həmin sözün mənasını asanlıqla anlayırlar.

Dinləmə mətni: "Bizim ev"

Mənim adım Ayxandır. Bura bizim evimizdir. Bizim evimiz üç otaqdan ibarətdir: qonaq otağı, yataq otağı və uşaq otağı. Bu otaqların hamısının qapısı dəhlizə açılır. Evə daxil olanda sol tərəfdə hamam və mətbəx yerləşir.

İndi mən öz otağımdayam. Otağımda vaxt keçirməyi sevirəm. Mənim otağım çox rahatdır. Otağımda yazı masası, kitab şkaflı və divan qoyulub. Divanın qarşısında xalça sərilib.

Qonaq otağımız geniş və işıqlıdır. Burada divan, kreslo və yemək masası var. Televizor divanla üzbəüz divardan asılıb. Babam divanda aylaşib televizora baxır.

Anam mətbəxdədir. Şam yeməyi üçün hazırlıq görür. Mən də dərslərimi yerinə yetirdikdən sonra anama kömək edəcəyəm.

Həyatımız balaca olsa da, səliqəlidir. Həyatımızda it evciyi də var. Bu evciyi atamla birlikdə Toplan üçün tikmişik.

1-ci və 2-ci tapşırıqlar (dərslük), 1-ci tapşırıq (iş dəftəri). Şagirdlər dinləmə mətninə və şəkli əsasən sualları cavablandırırırlar.

3-cü tapşırıq (dərslük). Şagirdlər tapşırıqda verilmiş sualı cavablandırmaqla fikirlərini bildirirlər.

Müəllimin nəzərinə! Bu mərhələdə şagirdlərin sadə konstruksiyalı cümlələrdən istifadə etmələri normaldır.

4-cü tapşırıq (dərslük). Tapşırıq yeni sözlərin möhkəmləndirilməsinə yönəlib. Fəaliyyət zamanı müəllim şagirdlərin yeni sözlərdən istifadə etmələrini izləməli, ehtiyac olarsa, yenidən sözlərin izahını verməlidir.

5-ci tapşırıq (dərslük). Tapşırıq şagirdlərin şifahi nitqini və təqdim etmə bacarığını inkişaf etdirir.

Diferensial təlim

Təqdimatı söz ehtiyatı zəngin olan şagirdlərin birinci etməsi daha məqsədəuyğundur. Bu, digər şagirdləri istiqamətləndirə bilər.

Yazı

2-ci tapşırıq (iş dəftəri). Tapşırıq sözləri hecalara ayırmaq bacarığını inkişaf etdirir. Bu bacarıq sonradan ilkin oxu bacarıqlarını formalaşdırmağa, sözləri sətirdən-sətrə düzgün keçirməyə kömək edir. Müəllim bir neçə nümunəni özü təqdim edə bilər.

Formativ qiymətləndirmə

Şagirdlərin bilik və bacarıqları aşağıdakı meyar və materiallar əsasında qiymətləndirilir.

Meyarlar	Materiallar
Şəkildə gördüklərini təsvir edir və onları şəxsi həyatı ilə əlaqələndirir.	Titul səhifəsi (D), tap. 4 (D)
Dinlədiyi mətn üzrə faktoloji suallara cavab verir.	Tap. 1, 2 (D), tap. 1 (İ.D)
Danışarkən cümlədə söz sırasına əməl edir.	Tap. 3 (D)
Verilmiş mövzu ilə bağlı şifahi təqdimat hazırlayır.	Tap. 5 (D)
Sözdəki saitlərə əsasən hecaların sayını müəyyən edir.	Tap. 2 (İ.D)

2-ci DƏRS

A və N hərfləri

Təlim nəticələri:

Oxu:

- Sözdəki səsləri müəyyənləşdirir (st. 3.1.1).
- Hərfin ifadə etdiyi səsi tələffüz edir (st. 3.1.1).

Yazı:

- Hərflər elementlərini hüsnxət normalarına uyğun yazır (st. 4.1.1).

“Oxumağı öyrənək” rubrikası. Oxu bacarığı sözdəki səsləri fərqləndirməkdən başlayır. Şagirdlər şəkillərdə təsvir edilmiş varlıqların adlarını söylədikdən sonra müəllim həmin sözlərdəki “A” və “N” səslərini aydın tələffüz etməklə onların diqqətini bu səslərə yönəldir.

1-ci və 2-ci tapşırıqlar (dərslik), 1-ci və 2-ci tapşırıqlar (iş dəftəri). Tapşırıqlar şagirdlərin sözdəki səsləri müəyyənləşdirmək bacarıqlarını möhkəmləndirməyə yönəlib.

“Yazmağı öyrənək” rubrikası. 3-cü tapşırıq (iş dəftəri). Əlyazısı formasında verilmiş “Aa” və “Nn” hərflərinin konfigurasiyası, eyni zamanda digər hərflərlə birləşmə qaydaları şagirdlərə izah edilir.

4-cü tapşırıq (iş dəftəri). Tapşırıq oxu bacarıqları ilə yazı məzmun xətti arasında inteqrasiya təşkil edir. Şagirdlər söz sxemində “a” və “n” hərflərini uyğun xanaya yazır, bununla da a və n səslərinin sözlərdəki yerini müəyyənləşdirirlər.

Formativ qiymətləndirmə

Şagirdlərin bilik və bacarıqları aşağıdakı meyar və materiallar əsasında qiymətləndirilir.

Meyarlar	Materiallar
Sözdəki səsləri müəyyənləşdirir.	“Oxumağı öyrənək” rub. (D), tap. 1, 2 (D), tap. 1, 2, 4 (İ.D)
Hərfin ifadə etdiyi səsi tələffüz edir.	Tap. 1 (D), tap. 1 (İ.D)
Hərflər elementlərini hüsnxət normalarına uyğun yazır.	“Yazmağı öyrənək” rub. (D), tap. 3 (İ.D)

3-cü DƏRS

Məktəb bazarlığı

Təlim nəticələri:

Yeni sözlər: satıcı, rəf, piştaxta.

Danışma:

- Şəkildə gördüklərini təsvir edir və onları şəxsi həyatı ilə əlaqələndirir (st. 2.2.1).
- Dialoqlarda situasiyaya uyğun sadə nitq etiketlərindən istifadə edir (st. 2.2.3).

Dinləmə:

- Dinlədiyi mətndəki hadisələrin ardıcılığını şəkillərin köməyi ilə müəyyən edir (st. 1.1.3).

Oxu:

- Sözdəki səsləri müəyyənləşdirir (st. 3.1.1).

Mövzuya yönəltmə

Müəllim şagirdlərin diqqətini kitabın 12-ci səhifəsindəki şəklə yönəldir və soruşur:

– *Sizcə, şəkildə hara təsvir edilib?*

Dinləmə və danışma

Uşaqların ilk dərs gününə hazırlığı onlar üçün ən mühüm hadisələrdən biri sayılır. Odur ki bu mövzu şagirdlərin daha həvəsli, inamlı danışması üçün imkan yaradır.

Şagirdlər əvvəlcə malik olduqları söz ehtiyatına əsasən şəkildə gördüklərini təsvir edirlər.

Diferensial təlim

Azərbaycan dilini zəif bilən şagirdlər şəkildə gördükləri ayrı-ayrı əşyaların adlarını söyləməklə kifayətlənə bilirlər. Azərbaycan dilində yaxşı danışan şagirdlər isə rəbitəli cümlələrdən istifadə edərək şəkildə gördüklərini təsvir edirlər.

Söz mücrüsü. Daha sonra müəllim sözə uyğun şəkli nümayiş etdirməklə söz mücrüsündə verilmiş sözlərin mənasını şagirdlərə izah edir. Beləliklə, şagirdlər dinlədikləri sözü vizual izləməklə tərcüməyə ehtiyac olmadan həmin sözün mənasını asanlıqla anlayırlar.

1-ci və 2-ci tapşırıqlar (dərslük). Şagirdlər şəkildən aldıkları məlumatlara əsasən tapşırıqdakı sualları cavablandırırlar. 2-ci tapşırıqdakı sualı cavablandırarkən keçən tədris ilində öyrəndikləri məktəb ləvazimatlarının adlarından istifadə edirlər.

3-cü və 4-cü tapşırıqlar (dərslük). Şagirdlər şəkildə gördüklərini şəxsi həyatları ilə əlaqələndirərək sualları cavablandırırlar. Müəllim suallarla şagirdləri istiqamətləndirir:

– *Siz bazarlığa kimlə getmişdiniz? Nəyi alarkən seçim etməkdə çətinlik çəkdiyiniz? Nəyə görə məhz bu çantayı seçdiniz? Bazarlıqdan qayıdandan sonra evdə nə etdiniz? Alış-veriş üçün valideynlərinizə necə təşəkkür etdiniz?*

Müəllimin nəzərinə! Çalışmaq lazımdır ki, şagirdlər suallara cavab verərkən fikirlərini əsaslandırсынlar. Məsələn, müəllim bir şagirdin çantasını göstərərək ondan soruşa bilər: – *Nəyə görə məhz bu çantayı seçdin?*

Müəllim Ayxanla bağlı kiçik bir dinləmə mətni təqdim edə bilər:

Ayxan mağazadan qayıdan kimi zənbilləri açıb-töküdü. Məktəb əşyalarını stolun üstünə yığıdı. O, çox sevinirdi. Artıq məktəbə getmək üçün lazım olan hər şeyi var idi. Ayxan anasının üzündən öpüb təşəkkür etdi: “Çox sağ ol, ana-can!” – dedi.

Rollu oyun. Rollu oyunların təşkili dilin tədrisində real nitq situasiyasının yaradılması məqsədilə istifadə olunur. Şagirdlər hadisələrin canlı iştirakçılarna çevrilərkən söz ehtiyatının mənimsədilməsi daha yüksək səviyyədə olur.

Bu dərstdə şagirdlər satıcı və alıcı rolunda çıxış edə bilirlər. Müəllim yaranan dialoqlarda situasiyaya uyğun nitq etiketlərindən istifadə edilməsinə diqqət etməlidir.

1-ci və 2-ci tapşırıqlar (iş dəftəri). Şagirdlər 1-ci tapşırıqdakı şəkillərin köməyi ilə hadisələrin ardıcılığını müəyyən edir.

Yazı. 3-cü tapşırıq (iş dəftəri). Tapşırıq oxu bacarığı ilə yazı məzmun xətti arasında inteqrasiya təşkil edir. Şagirdlər tərkibində “a” səsi iştirak edən şəkil adlarını seçir, bu sözlərdə iştirak edən “a” səsinin sayı qədər a hərfi yazırlar.

Formativ qiymətləndirmə

Şagirdlərin bilik və bacarıqları aşağıdakı meyar və materiallar əsasında qiymətləndirilir.

Meyarlar	Materiallar
Şəkildə gördüklərini təsvir edir və onları şəxsi həyatı ilə əlaqələndirir.	Tap. 1, 2, 3, 4 (D)
Dinlədiyi mətndəki hadisələrin ardıcılığını şəkillərin köməyi ilə müəyyən edir.	Tap. 1 (İ.D)
Dialoqlarda situasiyaya uyğun sadə nitq etiketlərindən istifadə edir.	Rollu oyun, şifahi tap. (MV)
Sözdəki səsləri müəyyənləşdirir.	Tap. 3 (İ.D)

4-cü DƏRS

Ə və L hərfləri

Təlim nəticələri:

Oxu:

- Sözdəki səsləri müəyyənləşdirir (st. 3.1.1).
- Sözləri və cümlələri hecalarla oxuyur (st. 3.1.1).

Yazı:

- Hərflər elementlərini hüsnxət normalarına uyğun yazır (st. 4.1.1).

“Oxumağı öyrənək” rubrikası. Şagirdlər şəkillərdə təsvir edilmiş varlıqların adını söyləyirlər. Müəllim bu sözlərdəki “Ə”, “L” səslərini aydın tələffüz etməklə şagirdlərin diqqətini bu səslərə yönəldir. Sonrakı mərhələ danışıq səslərini ifadə edən hərfləri tanıtdıqdan ibarətdir.

1-ci tapşırıq (dərslük), 1-ci tapşırıq (iş dəftəri). Tapşırıqlar şagirdlərin sözdəki səsləri müəyyənləşdirmək bacarıqlarını möhkəmləndirməyə yönəlib.

2-ci tapşırıq (dərslük). Bu tapşırıqın məqsədi şagirdlərin oxu bacarığını formalaşdırmaqdır. Şagirdlər tapşırıqda kiçik hərflərlə verilmiş sözlərin oxusuna başlamazdan öncə müəllimin hazırladığı hecalı kartları (na, nə, la, lə, ən, əl) oxuyurlar.

“Yazmağı öyrənək” rubrikası. 2-ci və 3-cü tapşırıqlar (iş dəftəri). Tapşırıqlar şagirdlərin hüsnxət normalarına uyğun yazı bacarıqlarını formalaşdırır.

Formativ qiymətləndirmə

Şagirdlərin bilik və bacarıqları aşağıdakı meyar və materiallar əsasında qiymətləndirilir.

Meyarlar	Materiallar
Sözdəki səsləri müəyyənləşdirir.	“Oxumağı öyrənək” rub. (D), tap. 1 (D), tap. 1 (İ.D)
Sözləri və cümlələri hecalarla oxuyur.	Tap. 2 (D)
Hərflər elementlərini hüsnxət normalarına uyğun yazır.	“Yazmağı öyrənək” rub. (D), tap. 2, 3 (İ.D)

5-ci DƏRS

İki alma

Təlim nəticələri:

Yeni sözlər: səhv, fikirləşmək, yola salmaq, mehriban, qayğıkeş, təəccüblə.

Dinləmə:

• Dinlədiyi mətn üzrə faktoloji suallara cavab verir (st. 1.1.3).

Oxu:

• Sözdəki səsləri müəyyənləşdirir (st. 3.1.1).

Mövzuya yönəltmə

Müəllim şagirdlərin diqqətini mövzuya yönəltmək üçün suallar verir:

– *Siz kimlərə kömək etmişiniz? Hansı situasiyalarda onlara kömək etdiniz?*

Dinləmə və danışma

Şagirdlər dərsləyin 14-cü səhifəsindəki şəkli diqqətlə baxırlar. Müəllimin yönəldici sualları ilə şəkildəkiləri təsvir etməyə çalışırlar.

Müəllimin nəzərinə! Şagirdlər Azərbaycan əlifbasının hərfləri ilə bu il tanış olurlar. Buna baxmayaraq dərsləyin ilk bölmələrində də dinləmə və danışma məzmun xəttinin inkişafına yönəlmiş illüstrasiyalar dinləmə mətninin məzmununa aid cümlələrlə müşayiət olunur. Bu diferensial yanaşma ilkin oxu bacarıqlarına malik olan şagirdlərdə bu bacarığı inkişaf etdirməyə kömək edir.

Söz mücrüsü. Daha sonra müəllim söz mücrüsündəki sözlərin mənasını izah edir. Şagirdlər yeni sözləri müxtəlif cümlələrdə işlətməklə həmin sözlərin mənasını anladıklarını nümayiş etdirirlər.

Dinləmə mətni: “İki alma”

Ayxan riyaziyyat dəftərini anasına göstərərək soruşdu:

– *Anacan, gör məsələni düz həll eləmişəm? Ana onun dəftərinə baxıb dedi:*

– *Yox, oğlum, səhvdir, iki alma çatmır. Yaxşı fikirləş, yoxsa müəllim narazı qalar.*

Səhər ana Ayxanı məktəbə, Ləmanı bağçaya yola salanda hərəsinə bir qırmızı alma

verdi. Axşam dərstdən qayıdanda Ayxan anasına dedi:

– *Anacan, səhər sən mənə bir alma vermişdin. Ancaq məktəbdə çantamı açanda gördüm ki, orada iki alma var. Bu necə ola bilər?*

Birdən Ləman dilləndi:

– *O biri almanı çantaya mən qoymuşdum.*

Ana təəccüblə soruşdu:

– *Niyə, qızım? Sən ki almanı çox xoşlayırsan!*

– *Xoşlayıram. Amma almanı verməsəydim, müəllim Ayxandan narazı qalardı axı!*

Ana ilə Ayxan bir-birinin üzünə baxıb gülüşdülər. Anası Ləmanı qucaqlayıb dedi:

– *Ay mənim mehriban, qayğıkeş qızım!*

İsa Hümətov

1-ci və 2-ci tapşırıqlar (dərslük). Şagirdlər mətndəki hadisələrin səbəbini və obrazların davranışını izah etməkdə çətinlik çəkə bilərlər. Belə olarsa, müəllim bəzi məqamlara diqqət çəkir. Məsələn, Ayxanın anasından soruşduğu məsələyə nümunə gətirə bilər:

“Ağacda 9 alma qalmışdı. Uşaqlar onlardan dördünü dərdilər. Ağacda neçə alma qaldı? Həmin sayda alma şəkli çəkin”.

Ayxan bu məsələni həll edərkən 3 alma şəkli çəkmişdi. Ona görə də anası dedi ki, iki alma çatmır, çünki 9-dan 4 çıxanda üç yox, beş

qalır. Ləman isə anasının sözlərini eşidib elə bildi ki, qardaşına iki alma lazımdır.

1-ci, 3-cü və 4-cü tapşırıqlar (iş dəftəri). Bu tapşırıqları yerinə yetirməklə şagirdlər mətni diqqətlə dinlədiklərini nümayiş etdirirlər.

2-ci tapşırıq (iş dəftəri). Tapşırıq oxu bacarığı ilə dinləmə məzmun xətti arasında inteqrasiya təşkil edir. Şagirdlər tərkibində "l" səsi iştirak edən obrazın adını müəyyən edərək tapşırıqda verilmiş şəkillər arasından həmin obrazın şəklini seçirlər. Bununla da sözdəki səsləri müəyyənləşdirdiklərini nümayiş etdirirlər.

Formativ qiymətləndirmə

Şagirdlərin bilik və bacarıqları aşağıdakı meyar və materiallar əsasında qiymətləndirilir.

Meyarlar	Materiallar
Dinlədiyi mətn üzrə faktoloji suallara cavab verir.	Tap. 1, 2 (D), tap. 1, 3, 4 (İ.D)
Sözdəki səsləri müəyyənləşdirir.	Tap. 2 (İ.D)

6-cı DƏRS

l, i və m hərfləri

Təlim nəticələri:

Oxu:

- Sözdəki səsləri müəyyənləşdirir (st. 3.1.1).
- Sözləri və cümlələri hecalarla oxuyur (st. 3.1.1).

Yazı:

- Hərflər elementlərini hüsnxət normalarına uyğun yazır (st. 4.1.1).

“Oxumağı öyrənək” rubrikası. Şagirdlər şəkillərdə təsvir edilmiş varlıqların adını söyləyirlər. Müəllim sözlərdəki “l”, “i” və “m” səslərini aydın tələffüz etməklə şagirdlərin diqqətini bu səslərə yönəldir.

Müəllimin nəzərinə! Müəllim Azərbaycan dilində “l” səsi ilə sözlərin başlanmadığını, bu səsin yalnız sözlərin ortasında və sonunda işləndiyini nümunələr əsasında izah edir.

1-ci tapşırıq (dərslük), 1-ci tapşırıq (iş dəftəri). Tapşırıqlar şagirdlərin sözdəki səsləri müəyyənləşdirmək bacarığını möhkəmləndirməyə yönəlib.

2-ci tapşırıq (dərslük). Tapşırıqın məqsədi şagirdlərin oxu bacarığını formalaşdırmaqdır.

“Yazmağı öyrənək” rubrikası. 2-ci və 3-cü tapşırıqlar (iş dəftəri). Tapşırıqlar şagirdlərin hüsnxət normalarına uyğun yazı bacarıqlarını formalaşdırır.

Formativ qiymətləndirmə

Şagirdlərin bilik və bacarıqları aşağıdakı meyar və materiallar əsasında qiymətləndirilir.

Meyarlar	Materiallar
Sözdəki səsləri müəyyənləşdirir.	“Oxumağı öyrənək” rub. (D), tap. 1 (D), tap. 1 (İ.D)
Sözləri və cümlələri hecalarla oxuyur.	Tap. 2 (D)
Hərflər elementlərini hüsnxət normalarına uyğun yazır.	“Yazmağı öyrənək” rub. (D), tap. 2, 3 (İ.D)

7-ci DƏRS

Ərköyün siçan balası

Təlim nəticələri:

Yeni sözlər: keşiyində dayanmaq, naz eləmək, ağcaqanad, tırtıl, buğda, arpa.

Danışma:

• Şəkildə gördüklərini təsvir edir (st. 2.2.1).

Dinləmə:

• Dinlədiyi mətn üzrə faktoloji suallara cavab verir (st. 1.1.3).

• Dinlədiyi mətndəki obraza və ya onun hərəkətinə münasibət bildirir (st. 1.1.3).

• Dinlədiyi mətndəki hadisələrin ardıcılığını şəkillərin köməyi ilə müəyyən edir (st. 1.1.3).

Dinləmə və danışma

Müəllimin yönəldici sualları ilə şagirdlər dərslərin 16–18-ci səhifələrindəki şəkilləri təsvir edirlər.

Söz mücrüsü. Daha sonra müəllim söz mücrüsündəki sözlərin mənasını izah edir.

Dinləmə mətni: “Ərköyün siçan balası”

Ana siçan körpə balasına layla çalır, bala siçan isə yatmaq istəmirdi. O, balasını əzizləyib dedi:

– Ciy-ciy, balacam, ciy-ciy,
Evim-evciyim, ciy-ciy,
Buğda, arpa verərəm,
Getsə yuxuya ciy-ciy.

Bala siçanın yuxusu gəlmirdi. O, yavaşca dedi:

– Anacan, sənin səsin çox incədir. Yuxum qaçır. Ana siçan balasını çox istəyirdi. Onun bütün istəklərini yerinə yetirirdi. O, qonşuluqda yaşayan ördəyi çağırırdı:

– Ay ördək, mənim balam üçün bir layla oxu. Bəlkə, yata. Ördək bala siçana layla oxudu:

– Qa-qa deyim, yatsın qoçaq,
Şirin yuxu tapsın qoçaq.
Qa-qa, yatsa gözəl balam,
Tırtıl verərəm bir qucaq.
Qa-qa, qa-qa, qa-qa...

Bala siçan mızıldandı:

– Heç belə də layla olar?! Qa-qa, qa-qa...

Yata bilmirəəm, səsin çox yoğundur.

Ana siçan qurbağanı çağırırdı:

– Ay qurbağa, balamın yuxusu qaçıb, yata bilmir. Bəlkə, sənə qulaq asar.

Qurbağa da bala siçan üçün layla oxudu:

– Qurr-qurr oxuyum, sən yat.

Tutum sənə ağcaqanad.

Qurr, körpə siçanım, qurr-qurr,

Keşiyində dayanım, qurr.

Qurr, qurr, qurr...

Bala siçan nazlandı:

– Heç belə də layla olar?! Qurr, qurr-qurr...

Ana siçan bu dəfə keçini köməyə çağırdı:

– Canım-gözüm, ay keçi, balama bir layla de.

Keçi bala siçan üçün layla oxudu:

– Məə, bala siçanım, məə,

Yat artıq, naz eləmə.

Laylay deyərəm, məə-məə,

Süd də verərəm, məə-məə.

Məə-məə, məə-məə, məə-məə...

Siçan balası keçinin də laylasını bəyənmədi:

– Axı nə qədər mələmək olar?! Bu layla ilə heç kim yatmaz.

Ana siçan lap çaşıb-qalmışdı. Keçi vəziyyəti belə görüb ona məsləhət verdi:

– Bəlkə, Məstanı çağırasan. O, yaxşı layla deyir. Özüm eşitmişəm.

Ana siçan gülümsədi:

– Əlbəttə. Necə də unutmuşam! Axı mənim balamın Məstanın miyovultusundan xoşu gəlir.

Ana siçan bir də baxdı ki, balası artıq şirin yuxudadır. Şirin-şirin xoruldayır:

– Ciy, ciy, ciy...

Samuel Marşak

1-ci və 2-ci tapşırıqlar (dərslük), 1-ci tapşırıq (iş dəftəri). Şagirdlər dinlədikləri mətnin məzmununa əsasən tapşırıqdakı sualları cavablandırırlar.

3-cü və 4-cü tapşırıqlar (dərslük). Şagirdlər sualları cavablandırmaqla fikirlərini bildirirlər.

2-ci tapşırıq (iş dəftəri). Şagirdlər tapşırıqdakı şəkillərin köməyi ilə mətndəki hadisələrin ardıcılığını müəyyən edirlər.

Formativ qiymətləndirmə

Şagirdlərin bilik və bacarıqları aşağıdakı meyar və materiallar əsasında qiymətləndirilir.

Meyarlar	Materiallar
Şəkildə gördüklərini təsvir edir.	Şifahi tap. (MV)
Dinlədiyi mətn üzrə faktoloji suallara cavab verir.	Tap. 1, 2 (D), tap. 1 (İ.D)
Dinlədiyi mətndəki obraza və ya onun hərəkətinə münasibət bildirir.	Tap. 3, 4 (D)
Dinlədiyi mətndəki hadisələrin ardıcılığını şəkillərin köməyi ilə müəyyən edir.	Tap. 2 (İ.D)

8-ci DƏRS

T və B hərfləri

Təlim nəticələri:

Oxu:

- Sözdəki səsləri müəyyənləşdirir (st. 3.1.1).
- Sözləri və cümlələri hecalarla oxuyur (st. 3.1.1).

Yazı:

- Hərflər elementlərini hüsnxət normalarına uyğun yazır (st. 4.1.1).

“Oxumağı öyrənək” rubrikası. Şagirdlər şəkilləri təsvir edilmiş varlıqların adını söyləyirlər. Müəllim sözlərdəki “T” və “B” səslərini aydın tələffüz etməklə şagirdlərin diqqətini bu səslərə yönəldir. Sonrakı mərhələ danışıq səslərini ifadə edən hərfləri tanımaqdan ibarətdir.

1-ci tapşırıq (dərslük), 1-ci və 2-ci tapşırıqlar (iş dəftəri). Tapşırıqlar şagirdlərin sözdəki səsləri müəyyənləşdirmək bacarıqlarını möhkəmləndirməyə yönəlib.

2-ci tapşırıq (dərslük). Tapşırıqın məqsədi şagirdlərin oxu bacarığını formalaşdırmaqdır.

“Yazmağı öyrənək” rubrikası. 3-cü və 4-cü tapşırıqlar (iş dəftəri). Tapşırıqlar şagirdlərin hüsnxət normalarına uyğun yazı bacarıqlarını formalaşdırır.

Formativ qiymətləndirmə

Şagirdlərin bilik və bacarıqları aşağıdakı meyar və materiallar əsasında qiymətləndirilir.

Meyarlar	Materiallar
Sözdəki səsləri müəyyənləşdirir.	“Oxumağı öyrənək” rub. (D), tap. 1 (D), tap. 1, 2 (İ.D)
Sözləri və cümlələri hecalarla oxuyur.	Tap. 2 (D)
Hərflər elementlərini hüsnxət normalarına uyğun yazır.	“Yazmağı öyrənək” rub. (D), tap. 3, 4 (İ.D)

9-cu DƏRS

1-ci bölmə üzrə

Ümumiləşdirici təkrar

Təlim nəticələri:**Oxu:**

- Sözdəki səsləri müəyyənləşdirir (st. 3.1.1).
- Sözləri və cümlələri hecalarla oxuyur (st. 3.1.1).

Yazı:

- Verilmiş şəkllə uyğun söz və cümlələr yazır (st. 4.1.3).

Danışma

Müəllim istiqamətləndirici suallarla şagirdləri danışmağa yönəldir:

– *Bu bölmədə hansı mətnlərlə tanış oldunuz?*

– *Hansı mətn daha çox xoşunuza gəldi? Niyə?*

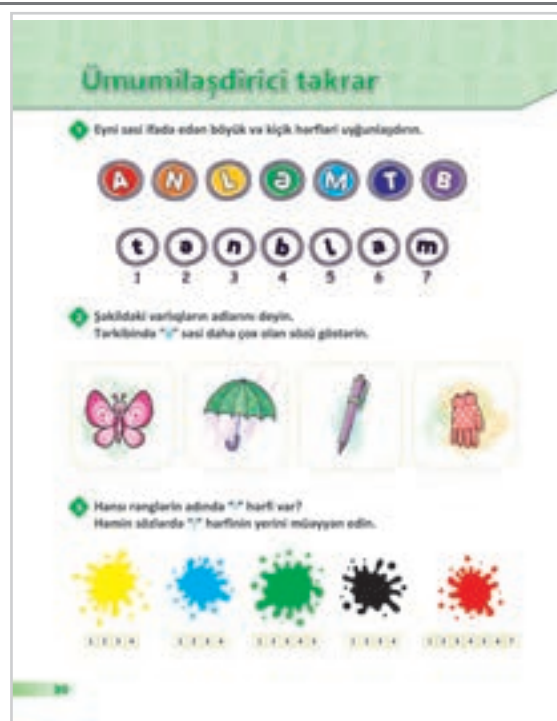
Müəllim üzərində I bölmədə keçilən hərflər yazılmış və adları bu hərflərlə başlayan varlıqların şəkilləri olan kartlardan istifadə edərək bölmədə keçilən hərfləri şagirdlərə bir daha xatırladır. Şagirdlər kartları uyğunlaşdırmaqla kartların üzərində təsvir edilmiş varlıqların adlarının hansı hərflə başladığını müəyyənləşdirirlər.

Oxu

1-ci tapşırıq (dərslük), 1-ci tapşırıq (iş dəftəri). Tapşırıqlarda şagirdlərin öyrəndiyi hərflərin böyük və kiçik formaları təqdim edilib. Tapşırıqlar həmin hərflərin şagirdlər tərəfindən necə mənimsənildiyini yoxlamağa imkan yaradır.

2-ci, 3-cü və 4-cü tapşırıqlar (dərslük). Şagirdlər bu tapşırıqları yerinə yetirməklə sözdə səslərin yerini müəyyənləşdirirlər.

Yazı. Qruplarla iş. Şagirdlər yazılışını öyrəndikləri 9 hərfdən (a, n, l, ə, m, ı, i, t, b) istifadə edərək müxtəlif sözlər düzəltməlidirlər. Daha çox söz tapıb yazılı şəkildə təqdim edən qrup qalib olur. Şagirdlər bu hərflərdən *alat, tələ, ana, nal, lələ, əl, Ləman, liman, manat, tam, tamam, nanə, ata, nənə, al, alın, nanəli, tənəl, əlli, Alı, Əli, ləl* və s. sözlər düzəldə bilirlər.

5-ci tapşırıq (dərslük). Şagirdlər şəkil adlarında hərflərin düzgün ardıcılığını müəyyən edərək hüsnxət normalarına uyğun yazırlar.

2-ci tapşırıq (iş dəftəri). Tapşırıq sözləri hecalara ayırmaq bacarığını inkişaf etdirir.

6-cı tapşırıq (dərslük), 3-cü tapşırıq (iş dəftəri). Şagirdlərin sözdəki səsləri müəyyən etmək bacarığı ilə yanaşı, məntiqi təfəkkürünü də inkişaf etdirir.

Sonda şagirdlər iş dəftərinin 13-cü səhifəsində verilmiş hüsnxət tapşırıqlarını yerinə yetirirlər.

Formativ qiymətləndirmə

Şagirdlərin bilik və bacarıqları aşağıdakı meyar və materiallar əsasında qiymətləndirilir.

Meyarlar	Materiallar
Hərflərin böyük və kiçik konfiqurasiyalarını uyğunlaşdırır.	Tap. 1 (D), tap. 1 (İ.D)
Sözdəki səsləri müəyyənləşdirir.	Tap. 2, 3, 4, 6 (D), tap. 2 (İ.D)
Verilmiş şəkllə uyğun söz və cümlələr yazır.	Tap. 5 (D), tap. 3 (İ.D)

Dərs saat	Mövzu (oxu, söz ehtiyatı, şifahi nitq)	Hərflərin tanındılması (oxu və yazı)	Dərslik səh.	İş dəftəri səh.	MV səh.
1	Vətən nədir		24–26	14	42–43
2		R və D hərfləri	27	15	43
3	Novruz bayramı		28	16	44–45
4		S, Ş və K hərfləri	29	17	45
5	Meymun balası		30	18	46–47
6		Y, O və Ö hərfləri	31	19	47
7	Ümumiləşdirici təkrar. Hüsrxət		32–33	20–21	48

Bölmənin icmalı

İkinci bölmədə “Ana vətən” mövzusunda bədii mətnlər və Novruz bayramına aid olan informativ mətn daxildir. Məqsəd şagirdlərdə söz ehtiyatını zənginləşdirmək, xalqımızın adət-ənənələri mövzusunda şifahi nitq bacarıqlarını inkişaf etdirmək, həmçinin şagirdlərə vətənpərvərlik hissi aşılamaqdan ibarətdir.

Dinləmə və danışma. Bu bölmədə şagirdlərin şifahi nitqi əsasən 1) dinləmə mətni üzrə faktoloji sualların cavablandırılması; 2) şəkillər üzrə danışma; 3) şəkillərin köməyi ilə dinləmə və oxu mətnlərinin genişləndirilməsi və şərh edilməsi; 4) situasiyaya uyğun nitq etiketlərindən istifadə, rollu oyun zamanı obrazın xarakterinə uyğun intonasiya, mimika və jestlərdən istifadə; 5) dinlədiyi mətni şəkillərlə uyğunlaşdırma bacarıqlarının inkişaf etdirilməsi ilə formalaşdırılır.

Söz ehtiyatı. Şagirdlər mövzu ilə bağlı söz ehtiyatı ilə tanış olur, şifahi nitqində yeni öyrəndiyi sözdən istifadə edirlər.

Oxu. Bu bölmədə ilkin oxu bacarıqları sözləri hecalarla oxumaq vasitəsilə formalaşdırılır. Şəklə uyğun sözü seçmək, hərflərin düzgün ardıcılığını bərpa edərək söz yaratmaq da oxu bacarığının inkişafına xidmət edir.

Yazı. Bu bölmədə şagirdlərdə hüsrxət normaları əsasında düzgün yazı vərdişlərinin formalaşdırılması davam edir. Şagirdlər böyük və kiçik Rr, Dd, Ss, Şş, Kk, Yy, Oo, Öö hərflərinin hüsrxət normalarına uyğun yazılışını mənimsəyirlər.

1-ci DƏRS (Bölməyə giriş)

Vətən nədir

Təlim nəticələri:

Yeni sözlər: saz, ipək, bülbül, körpü, pambıq, buruq, fındıq, qoz, rəsədxana, türbə, padşah, ölkə, kisə, qızıl, torpaq, müharibə.

Danışma:

- Müzakirə zamanı mövzuya uyğun fikir yürüdür (st. 2.2.3).
- Sualı cavablandırarkən fikrini əsaslandırır (st. 2.2.3).

Dinləmə:

- Dinlədiyi mətni kitabdan izləyir (st. 1.1.3).
- Dinlədiyi mətn üzrə faktoloji suallara cavab verir (st. 1.1.3).
- Dinlədiyi mətndəki obraza və ya onun hərəkətinə münasibət bildirir (st. 1.1.3).

Danışma

Danışma fəaliyyəti bölmənin titul səhifəsində verilmiş şəkil əsasında yerinə yetirilir. Burada Azərbaycanın xəritəsi və bayrağı əks olunmuşdur. Xəritədə Azərbaycanın müxtəlif bölgələrində yetişən meyvə-tərəvəzlər və bu ərazilərdə yerləşən abidələr əks olunmuşdur. Müəllim şagirdlərə belə mətn təqdim edir:

“Azərbaycan mənim vətənimdir. Bakı Azərbaycanın paytaxtıdır. Bakı gözəl şəhərdir. Mənim vətənim çox zəngindir. Xəzər dənizində neft çıxır. Abşeron üzüm, ənciri ilə məşhurdur. Sabirabadda ən dadlı qarpız yetişir. Xaçmaz pomidoru, Gədəbəy kartofu ilə məşhurdur. Bakı nefti çox qiymətlidir. Mən azərbaycanlıyam və vətənimə çox sevirəm”.

Şagirdlərə tapşırıqlar ki, mətndəki cümlələri dinlədikcə şəkildə göstərsinlər. Daha sonra dərslərdə verilmiş suallar cavablandırılır.

Söz mücrüsü. Müəllim söz mücrüsündə verilmiş sözləri izah edir. Yeni sözlərlə söz birləşməsi və cümlə qurulur. Mətdə işlənəcək olan bu sözlər şagirdlərə mətnin qavranılmasını asanlaşdıracaq.

Mətnlə iş. Dərsləyin 24–26-cı səhifələrindəki şəkillərə uyğun “Vətən nədir” mətni oxunur və şagirdlər onu şəkilləri izləyərək dinləyirlər.

Kamal babasından soruşdu:

– Baba, vətən nədir?

Baba cavab verdi:

– Sənə bir əfsanə danışacağam. Diqqətlə qulaq as. Qədim zamanlarda bir padşah var imiş. Bir gün padşah xanın torpaqlarını ələ keçirmək üçün yanına elçi göndərdi: Əgər mənə ağ atını verməsən, müharibə olacaq. Xan ağ atını padşaha göndərdi. İki gündən sonra yenidən elçi gəldi: Padşahımız deyir ki, mənə 40 kisə qızıl verməsə, müharibə olacaq. 40 kisə qızıl qonşu padşaha göndərildi. İki gündən sonra yenə elçilər gəldilər: Padşahımız deyir ki, torpaqların yarısını bizə verməsə, müharibə olacaq. Xan qəzəbləndi: “Müharibəyə hazırlaşın. At istədiniz, verdim, pul istədiniz, verdim. Çünki onlar mənim idi. Amma torpağın bir ovucunu da verə bilmərəm. O bizə babalarından qalıb. Bizi bu torpaq böyüdü. Onun havası, suyu ilə böyümüşük. Bu torpaqda babalarımız yatır. Biz onu balalarımız üçün qorumalıyıq. Düşməyə vermərik”. Müharibə başlanır və xan qalib gəlir, – baba ona diqqətlə qulaq asan Kamaldan soruşdu:

– İndi bildin, Vətən nədir?

Kamal başını tərpətdi.

Nə anladın? Mətn tam qavranıldıqdan sonra səh. 26-da verilən suallar cavablandırılır. Bu suallar faktoloji xarakter daşıyır və onlara cavab verməklə şagirdlər mətnin məzmununu nə dərəcədə qavradıqlarını nümayiş etdirirlər.

“Düşün və cavab ver” rubrikası altındakı sualları cavablandırmaqla şagirdlər əsərdəki obrazların hərəkətlərini qiymətləndirir, onlara münasibətlərini bildirirlər. Şagirdlər danışarkən müəllimin onlardan yeni sözlərin nitqlərində istifadə olunmasını tələb etməsi tövsiyə olunur.

1-ci tapşırıq (iş dəftəri). Şagirdlərdən şəkillərin mətnə uyğun ardıcılığını müəyyən etmək tələb olunur.

2-ci tapşırıq (iş dəftəri). Şagirdlər şəkil adlarındakı hecaların sayını müəyyənləşdirib yazmalıdırlar.

Formativ qiymətləndirmə

Şagirdlərin bilik və bacarıqları aşağıdakı meyar və materiallar əsasında qiymətləndirilir.

Meyarlar	Materiallar
Şəkildə gördüklərini təsvir edir və onları şəxsi həyatı ilə əlaqələndirir.	Titul səhifəsi (D)
Dinlədiyi mətn üzrə faktoloji suallara cavab verir.	Tap. 1, 2, 3 (D)
Dinlədiyi mətndəki obraza və ya onun hərəkətinə münasibət bildirir.	Tap. 4, 5, 6 (D)
Dinlədiyi mətndəki hadisələrin ardıcılığını şəkillərin köməyi ilə müəyyən edir.	Tap. 1 (İ.D)

2-ci DƏRS

R və D hərfləri

Təlim nəticələri:

Oxu:

- Sözdəki səsləri müəyyənləşdirir (st. 3.1.1).
- Sözləri və cümlələri hecalarla oxuyur (st. 3.1.1).

Yazı:

- Böyük və kiçik hərfləri hüsnxət normalarına uyğun yazır və bitişdirir (st. 4.1.1).

“Oxumağı öyrənək” rubrikası. Şagirdlər şəkilləri təsvir edilmiş varlıqların adını söyləyirlər. Müəllim həmin sözləri aydın səslə tələffüz edir. Sonra əlini növbə ilə böyük və kiçik “R” və “D” hərflərinin üzərinə qoymaqla hərfləri səsləndirir, şagirdlər dinləyirlər. Daha sonra şagirdlər müəllimlə birlikdə həmin hərfləri səsləndirirlər.

1-ci tapşırıq (dərslük), 1-ci və 2-ci tapşırıqlar (iş dəftəri). Şagirdlərin sözdəki səslərin yerini müəyyənləşdirmək bacarığını möhkəmləndirir.

2-ci tapşırıq (dərslük). Tapşırığın məqsədi şagirdlərin oxu bacarığını formalaşdırmaqdır.

4-cü tapşırıq (iş dəftəri). Bu tapşırıq şagirdin yeni öyrəndiyi səslərin söz sxemindəki yerini müəyyənləşdirmək bacarığını möhkəmləndirir.

“Yazmağı öyrənək” rubrikası. **3-cü tapşırıq (iş dəftəri).** Tapşırıq “Rr” və “Dd” hərflərinin hüsnxət normalarına uyğun yazmaq vərdişini möhkəmləndirir.

Formativ qiymətləndirmə

Şagirdlərin bilik və bacarıqları aşağıdakı meyar və materiallar əsasında qiymətləndirilir.

Meyarlar	Materiallar
Sözdəki səsləri müəyyənləşdirir.	“Oxumağı öyrənək” rub. (D), tap. 1 (D), tap. 1, 2 (İ.D)
Sözləri və cümlələri hecalarla oxuyur.	Tap. 2 (D)
Hərflər elementlərini hüsnxət normalarına uyğun yazır.	“Yazmağı öyrənək” rub. (D), Tap. 3 (İ.D)

3-cü DƏRS

Novruz bayramı

Təlim nəticələri:

Yeni sözlər: kosa, keçəl, paxlava, şəkərbura, qoğal, şənlik, sevinmək, qeyd etmək.

Danışma:

- Şəkildə gördüklərini təsvir edir və onları şəxsi həyatı ilə əlaqələndirir (st. 2.2.1).
- Öyrəndiyi sözlərdən istifadə etməklə şəkillər üzrə danışır (st. 2.1.2).

Dinləmə:

- Dinlədiyi mətn üzrə faktoloji suallara cavab verir (st. 1.1.3).

Oxu:

- Sözləri və cümlələri hecalarla oxuyur (st. 3.1.1).

Mövzuya yönəltmə

Müəllim şagirdlərin diqqətini kitabın 28-ci səhifəsindəki şəklə yönəldir və soruşur:

– *Sizcə, şəkildə nə təsvir edilib?*

Dinləmə və danışma

Şagirdlər sahib olduqları söz ehtiyatından istifadə etməklə şəkildəkiləri həyatda gördükləri ilə əlaqələndirərək danışa bilirlər. Müəllim əlavə suallar vasitəsilə şagirdləri danışmağa istiqamətləndirir.

Diferensial təlim

Azərbaycan dilini zəif bilən şagirdlər şəkildə gördükləri ayrı-ayrı əşyaların adlarını söyləməklə, yaxud qısa və sadə cümlələr qurmaqla kifayətlənə bilirlər. Azərbaycan dilində yaxşı danışan şagirdlər isə rabitəli mətn qurub şəkildə gördüklərini təsvir edirlər.

Söz mücrüsü. Daha sonra müəllim sözə uyğun şəkli nümayiş etdirməklə söz mücrüsündə verilmiş sözlərin mənasını şagirdlərə izah edir. Beləliklə, şagirdlər dinlədikləri sözü vizual izləməklə tərcüməyə ehtiyac olmadan həmin sözün mənasını asanlıqla anlayırlar.

“Nə anladın?” rubrikası, 1-ci və 3-cü tapşırıqlar (dərslük). Şagirdlər şəkildən aldıkları məlumatlara və şəxsi təəssüratlarına əsasən sualları cavablandırırırlar. Daha çətin və əhatəli cavab tələb edən 3-cü sualın cavablandırılmasında dili zəif bilən şagirdlərin də iştirak etməsinə nail olmaq üçün yönəldici suallar verilməsi məqsədəuyğundur.

“**Düşün və cavab ver**” başlığı altında verilmiş **4-cü tapşırığın** yerinə yetirilməsi də təlimdə diferensial yanaşma tələb edir. Belə ki, dili zəif bilən şagirdlər bayrama aid adətlərin ancaq adlarını çəkə, Azərbaycan dilində yaxşı danışan şagirdlər isə bu adətlər haqqında bildiklərini söyləyə bilirlər.

Müəllim Novruz bayramı adətlərinin biri haqqında dinləmə mətni səsləndirə bilər. Məsələn, *qapı pusmaq adəti haqqında*. Amma əvvəlcə mətnə rast gəlinən çətin ifadələrin izahını vermək lazımdır: *qapı pusmaq* – qapının arxasında durub gizlicə qulaq asmaq, *niyyət tutmaq* – ürəyində hər hansı arzu tutmaq və s.

Mətn nümunə kimi təqdim edilir:

“Qapı pusmaq Novruz bayramının ən qədim adətlərindəndir. Bayram axşamı gənc oğlanlar və qızlar qonşularının, qohumlarının qapılarının arxasında dururlar. Onlar niyyət tutaraq gizlicə içəridə nə danışıldığına qulaq asırlar. İçəridən xoş söz eşitsələr, sevinirlər. Deməli, arzuları yerinə yetəcək. Buna görə də bayram axşamı hamı evində ancaq yaxşı sözlər işlətməyə çalışmalıdır.”

Mətn səsləndirildikdən sonra müəllim faktoloji suallarla şagirdlərin onu necə qavradığını yoxlayır.

1-ci tapşırıq (iş dəftəri). Riyaziyyatla inteqrasiya xarakteri daşıyır.

2-ci tapşırıq (iş dəftəri). Şagirdlər Novruz xonçasına uyğun gələn əşyaları seçməklə dərsin mövzusunun qavradıqlarını nümayiş etdirirlər. Bu zaman şagirdlərə sözləri səsləndirmək tapşırılır.

3-cü tapşırıq (iş dəftəri). Şagirdlər verilmiş hecanın sözdəki yerini müəyyənləşdirməklə sözləri hecalarla oxumaq bacarığını möhkəmləndirirlər.

Formativ qiymətləndirmə

Şagirdlərin bilik və bacarıqları aşağıdakı meyar və materiallar əsasında qiymətləndirilir.

Meyarlar	Materiallar
Şəkildə gördüklərini təsvir edir və onları şəxsi həyatı ilə əlaqələndirir.	Tap. 1, 2, 3 (D)
Öyrəndiyi sözlərdən istifadə etməklə şəkillər üzrə danışır.	Tap. 4 (İ.D)
Dinlədiyi mətn üzrə faktoloji suallara cavab verir.	(MV)
Sözləri və cümlələri hecalarla oxuyur.	Tap. 3 (İ.D)

4-cü DƏRS

S, Ş və K hərfləri

Təlim nəticələri:

Oxu:

- Sözdəki səsləri müəyyənləşdirir (st. 3.1.1).
- Hərfin ifadə etdiyi səsi tələffüz edir (st. 3.1.1).
- Sözləri və cümlələri hecalarla oxuyur (st. 3.1.1).

Yazı:

- Hərflər elementlərini hüsxnət normalarına uyğun yazır (st. 4.1.1).
- Verilmiş şəkllə uyğun söz və cümlələr yazır (st. 4.1.3).

Mövzuya yönəltmə

Şagirdlər şəkillərdəki varlıqların adını söyləməklə "S", "Ş" və "K" səsləri ilə tanış olurlar.

1-ci tapşırıq (dərslük). Tapşırıqın məqsədi şagirdlərin oxu bacarığını formalaşdırmaqdır.

2-ci tapşırıq (dərslük), 1-ci tapşırıq (iş dəftəri). Şagirdlərə "k" hərfinin fərqli tələffüzü ilə bağlı məlumat verilir. Müəllim müxtəlif şəkillər göstərərək sözləri səsləndirir. Məsələn: *kələm, tülkü, təkər, kvadrat, tank, makaron* və s. Bundan sonra tapşırıqlardakı sözlər qruplaşdırılır.

"Yazmağı öyrənək", 2-ci tapşırıq (iş dəftəri). Tapşırıq hərflərin hüsxnət normalarına uyğun yazı vərdişlərini möhkəmləndirir.

3-cü tapşırıq (iş dəftəri). Şagirdlər söz ehtiyatlarını nümayiş etdirməklə yanaşı, yazı bacarıqlarını da inkişaf etdirirlər.

Formativ qiymətləndirmə

Şagirdlərin bilik və bacarıqları aşağıdakı meyar və materiallar əsasında qiymətləndirilir.

Meyarlar	Materiallar
Sözdəki səsləri müəyyənləşdirir.	"Oxumağı öyrənək" rub. (D)
Hərfin ifadə etdiyi səsi tələffüz edir.	Tap. 2 (D), tap. 1 (İ.D)
Sözləri və cümlələri hecalarla oxuyur.	Tap. 1 (D)
Hərflər elementlərini hüsxnət normalarına uyğun yazır.	"Yazmağı öyrənək" rub. (D), tap. 2 (İ.D)
Verilmiş şəkllə uyğun söz və cümlələr yazır.	Tap. 3 (İ.D)

5-ci DƏRS

Meymun balası

Təlim nəticələri:

Yeni sözlər: meymun, darıxmaq, qəmgin, gəmi.

Danışma:

- Öyrəndiyi sözlərdən istifadə etməklə şəkillər üzrə danışır (st. 2.1.2).
- Sual və nəqli cümlələri müvafiq intonasiya ilə tələffüz edir (st. 2.1.1).
- Rollu oyun zamanı obrazın xarakterinə uyğun intonasiya, mimika və jestlərdən istifadə edir (st. 2.2.3).

Dinləmə:

- Dinlədiyi mətn üzrə faktoloji suallara cavab verir (st. 1.1.3).
- Dinlədiyi mətndəki obraza və ya onun hərəkətinə münasibət bildirir (st. 1.1.3).
- Dinlədiyi mətndəki hadisələrin ardıcılığını şəkillərin köməyi ilə müəyyən edir (st. 1.1.3).

Oxu:

- Anlayışın əsas əlamətlərinə görə sözü müəyyən edir (st. 3.1.3).

Mövzuya yönəltmə

Müəllim mətnin adını səsləndirir, şagirdlərin fikrini şəkillərə yönəldir və soruşur:

– Sizcə, burda nədən danışılacaq?

Söz mücrüsü. Mətni oxumazdan əvvəl müəllim yeni sözlərin mənalərini izah edir.

Dinləmə və danışma

Müəllim mətni oxuyur. Bu zaman şagirdlər kitabdakı şəkillərə baxaraq epizodları müəyyənləşdirirlər. Mətn:

Eldar həyətdə oynayanda ağacın alçaq budağında bir meymun balası gördü. Ona yaxınlaşdı:

– Sən burda neyləyirsən?

– Mən sirkdən qaçmışam. Sirkə mənə Hindistandan gətiriblər. Ailəm ordadır, onlar üçün darıxıram. Evimə istəyirəm.

Eldar dedi:

– Gəl gedək bizə. Mənim atam neftçidir, indi dənizdədir. Bir az bizdə yaşa, atam qayıdandan sonra sənə evinə qayıtmağa kömək edər. Meymun balası razılaşıdı.

Onlar Eldargilə gəldilər. Eldar meymun balasına yaxşı baxırdı. Onun üçün otağında ayrıca yer düzəltdi. Hər gün ona banan və sevdiyi

çərəzləri verirdi. Meymun balası ilk günlər çox şən görünürdü. Amma 3-4 gündən sonra kefi yenidən pozuldu.

Eldar meymun balasının getməyini heç istəmirdi. Meymun balasının isə kefi açılmırdı.

Nəhayət, Eldarın atası dənizdən qayıtdı. Eldar ona hər şeyi danışdı. Atası meymun balasına kömək edəcəyini bildirdi. Eldar meymun balasına öyrəşmişdi. Ondən ayrılmaq istəmirdi. Ona görə dostu ilə danışmaq və onu fikrindən daşındırmaq qərarına gəldi:

– Getmə, axı buranın nəyi pisdir? Hər gün sənənlə gəzirik, yaxşı vaxt keçiririk, oynayırıq. Mən nə edim ki, sən mənimlə qalasan? Həm də Hindistan çox istidir. Bura ordan yaxşıdır.

Meymun balası dedi:

– Burda hər şey yaxşıdır. Sən mənim dostum olmusan. Sənənlə oynamaq, demək, gülmək xoşdur. Amma mənim vətənim Hindistandır. İsti də olsa, yemək tapmaq mənə çətin də olsa, ailəm: anam, atam, qardaşlarım – hamı ordadır. Ora mənə hər yerdən əzizdir.

Bu sözlərdən sonra Eldar meymun balasını anladı və onun qərarı ilə razılaşıdı.

Bir neçə gündən sonra meymun balası gəmi ilə Hindistana gətirdi.

“Nə anladın?” rubrikası, 1-ci və 3-cü tapşırıqlar. Dinləmə mətninə əsasən cavablandırılır. Bu suallar daha çox faktoloji xarakter daşıyır.

“Düşün və cavab ver” başlığı altında verilmiş suallara cavablar müxtəlif ola bilər. Bu tapşırıqlar şagirdlərdə danışma bacarığı formalaşdırır. 4-cü və 5-ci tapşırıqlar şagirddə tənqidi təfəkkür formalaşdırır.

1-ci tapşırıq (iş dəftəri). Mətnəki hadisələrin ardıcılığı mətnə əsasən müəyyənləşdirilir.

2-ci və 3-cü tapşırıqlar (iş dəftəri). Şagirdlərin mətni dinləyib-anlamasını və diqqətini yoxlamağa xidmət edir.

Formativ qiymətləndirmə

Şagirdlərin bilik və bacarıqları aşağıdakı meyar və materiallar əsasında qiymətləndirilir.

Meyarlar	Materiallar
Öyrəndiyi sözlərdən istifadə etməklə şəkillər üzrə danışır.	Tap. 1, 2 (D)
Dinlədiyi mətnəki obraza və ya onun hərəkətinə münasibət bildirir.	Tap. 4, 5 (D)
Rollu oyun zamanı obrazın xarakterinə uyğun intonasiya, mimika və jestlərdən istifadə edir.	MV
Sözdəki səsləri müəyyənləşdirir.	Tap. 4 (İ.D)

6-cı DƏRS

Y, O və Ö hərfləri

Təlim nəticələri:

Oxu:

- Sözdəki səsləri müəyyənləşdirir (st. 3.1.1).
- Sözləri və cümlələri hecalarla oxuyur (st. 3.1.1).

Yazı:

- Hərflər elementlərini hüsnxət normalarına uyğun yazır (st. 4.1.1).
- Böyük və kiçik hərfləri hüsnxət normalarına uyğun yazır və bitişdirir (st. 4.1.1).

“Oxumağı öyrənək” rubrikası. Şagirdlər şəkillərdə təsvir edilmiş varlıqların adını söyləyirlər. Müəllim sözlərdəki “Y”, “O” və “Ö” səslərini aydın tələffüz etməklə səsləndirir.

1-ci və 2-ci tapşırıqlar (dərslük), 2-ci tapşırıq (iş dəftəri). Tapşırıqların məqsədi şagirdlərin oxu bacarığını formalaşdırmaqdır.

“Yazmağı öyrənək” rubrikası, **1-ci tapşırıq (iş dəftəri).** Tapşırıqlar “Y”, “O” və “Ö” hərflərinin hüsnxət normalarına uyğun yazı vərdişlərini möhkəmləndirir.

3-cü tapşırıq (iş dəftəri). Tapşırığı yerinə yetirməklə şagirdlər söz ehtiyatını təkrarlayırlar. Cədvəldə “gizli” şəkildə verilmiş sözləri müəyyənləşdirib yazmaq tapşırılmışdır. Gizlənmiş sözlər: *ölkə, arı, ot, aş, maşın, nə, dörd, bal, dayı, ay, ayı, baş, yol, daş, yoldaş, il, oyun, yun, un.* Yaxşı olar ki, müəllim həmin cədvəl böyük ölçüdə hazırlayıb lövhədən assın.

Formativ qiymətləndirmə

Şagirdlərin bilik və bacarıqları aşağıdakı meyar və materiallar əsasında qiymətləndirilir.

Meyarlar	Materiallar
Sözdəki səsləri müəyyənləşdirir.	“Oxumağı öyrənək” rub. (D)
Sözləri və cümlələri hecalarla oxuyur.	Tap. 1 (D), tap. 2 (İ.D)
Yeni öyrəndiyi sözləri şəkillərlə uyğunlaşdırır.	Tap. 2 (D)
Hərflər elementlərini hüsnxət normalarına uyğun yazır.	“Yazmağı öyrənək” rub. (D), tap. 1 (İ.D)

7-ci DƏRS

2-ci bölmə üzrə

Ümumiləşdirici təkrar

Təlim nəticələri:**Oxu:**

- Sözdəki səsləri müəyyənləşdirir (st. 3.1.1).
- Hərfin ifadə etdiyi səsi tələffüz edir (st. 3.1.1).
- Sözləri və cümlələri hecalarla oxuyur (st. 3.1.1).

Yazı:

- Səslə hərfi uyğunlaşdıraraq eşitdiyi sözü yazır (st. 4.1.1).

Mövzuya yönəltmə

Şagirdlər yönəldici suallar vasitəsilə bölmə üzrə keçilən mövzuları xatırlayırlar.

Danışma

Müəllim istiqamətləndirici suallarla şagirdləri danışmağa yönəldir:

– *Bu bölmədə hansı mətnlərlə tanış oldunuz? Hansı mətn daha çox xoşunuza gəldi? Nə üçün?*

Müəllim üzərində II bölmədə keçilən hərf-lərlə başlayan varlıqların şəkilləri olan kartlar göstərir. Şagirdlər kartlarda olan varlıqların adlarının hansı hərfə başladığını müəyyənləşdirirlər.

Oxu

1-ci tapşırıq (dərslük), 1-ci tapşırıq (iş dəftəri). Şagirdlərin bölmə boyu öyrəndikləri həflərin böyük və kiçik formalarını necə mənimsədiklərini müəyyənləşdirməyə xidmət edir.

2-ci tapşırıq (dərslük). Şagirdlər “k” həfinin sözlərdə fərqli tələffüz edildiyini nə dərəcədə qavradıqlarını nümayiş etdirirlər.

3-cü tapşırıq (dərslük). Bu tapşırıqda şagirdlər sözləri şəkillərlə uyğunlaşdırmaqla oxu bacarıqlarını nümayiş etdirirlər.

2-ci tapşırıq (iş dəftəri). Bu tapşırıq şagirdlərin sözdə səslərin yerini müəyyənləşdirmək bacarığını üzə çıxarır.

4-cü və 6-cı tapşırıqlar (dərslük), 3-cü tapşırıq (iş dəftəri). Şagirdlərin sözlərdəki heca sayını və hecanın sözdəki yerini müəyyənləşdirmək, habelə hecalardan söz düzəltmək bacarığının üzə çıxarılmasına xidmət edir.

Ümumiləşdirici təkrar

◆ Eyni səsi ifadə edən böyük və kiçik hərfləri uyğunlaşdırın.

R D S K Y Ö

Ş ş k k t t k

1 2 3 4 5 6

◆ “k” həfinin səslənməsinə görə dörd sözdən bir fərqlidir.

a) kron b) kaklik c) ektyer ç) maska

a) takar b) kol c) traktor ç) kitab

◆ Sözlərlə şəkilləri uyğunlaşdırın.

gözlük gir piftali kalam kəzə

mirar

Yazı

5-ci tapşırıq (iş dəftəri). Şagirdlər söz və cümlələri hüsnxət normalarına uyğun köçürürlər.

Qruplarla iş. Şagirdlər indiyə qədər yazılışını öyrəndikləri 17 həfdən istifadə edərək müxtəlif sözlər düzəltməlidirlər. Sonda daha çox söz tapıb yazılışını təqdim edən qrup qalib olur. Şagirdlər *alət, tələ, ana, nal, lələ, əl, Ləman, liman, manat, tam, tamam, nanə, ata, nənə, al, alın, nanəli, təməl, əlli, Alı, Əli, ləl, rəssam, şəkil, dərs, məşəl, kosmos, yalan, ördək, şəkər* və s. sözlər düzəldə bilirlər.

Formativ qiymətləndirmə

Şagirdlərin bilik və bacarıqları aşağıdakı meyar və materiallar əsasında qiymətləndirilir.

Meyarlar	Materiallar
Sözdəki səsləri müəyyənləşdirir.	Tap. 1 (D), tap. 1, 2 (İ.D)
Hərfin ifadə etdiyi səsi tələffüz edir.	Tap. 2 (D)
Yeni öyrəndiyi sözləri şəkillərlə uyğunlaşdırır.	Tap. 3 (D)
Sözləri və cümlələri hecalarla oxuyur.	Tap. 4, 6 (D), tap. 3 (İ.D)
Verilmiş şəkllə uyğun söz yazır.	Tap. 5 (D), tap. 4 (İ.D)

Dərs saat	Mövzu (oxu, söz ehtiyatı, şifahi nitq)	Hərflərin tanındılması (oxu və yazı)	Dərslik səh.	İş dəftəri səh.	MV səh.
1	Heyvanlar necə qorunurlar?		36	22	50–51
2		P, U və Ü hərfləri	37	23	51
3	Arıların qəzəbi		38	24	52–53
4		V və E hərfləri	39	25	53
5	Ördək balası və cücə		40	26	54–55
6		G, Ğ və Z hərfləri	41	27	55
7	Ümumiləşdirici təkrar. Hüsrxət		42–43	28–29	56

Bölmənin icmalı

Bu bölmədə müxtəlif heyvanlardan bəhs edən bədii və informativ mətnlər təqdim olunur. Əsas məqsəd şagirdlərin maraq dairəsində olan mövzulardan istifadə etməklə onların dinləmə, danışma, oxu və yazı bacarıqlarını inkişaf etdirmək, ətraf aləmlə bağlı söz ehtiyatlarını zənginləşdirməkdir.

Dinləmə və danışma. Bu bölmədə şagirdlərin şifahi nitqi əsasən 1) şəkillər üzrə danışma; 2) situasiyaya uyğun nitq etiketlərindən istifadə, rollu oyun zamanı obrazın xarakterinə uyğun intonasiya, mimika və jestlərdən istifadə; 3) danışarkən cümlədə söz sırasına əməl etmələri; 4) rabitəli cümlə qurma; 5) dinlədikləri mətni təxəyyülə uyğun dəyişdirmə və yaxud davam etdirmə bacarıqlarının inkişaf etdirilməsi ilə formalaşdırılır.

Söz ehtiyatı. Şagirdlər artıq keçən tədris ilindən vəhşi heyvanlar, ev heyvanları, vəhşi quşlar və ev quşlarının adlarını, həmin heyvanların çıxardıqları səsləri ifadə edən feilləri (miyovul-damaq, hürmək) mənimsəyiblər. Bu bölmədə, əsasən, həmin sözlərdən istifadə edilir. Eyni zamanda bu mövzu ilə bağlı bir çox yeni sözlər də öyrənilir.

Oxu. Bu bölmədə ilkin oxu bacarıqlarının formalaşdırılmasına başlanılır. İlk dərslərdə sözün səslərə ayrılması, səslərin müvafiq hərflərlə işarə olunması, böyük və kiçik hərflərin uyğunlaşdırılması ilə başlanan oxu bacarıqları daha sonrakı dərslərdə sözlərin və kiçik cümlələrin hecalarla oxusu ilə inkişaf etdirilir.

Yazı. Bu bölmədə şagirdlərdə hüsrxət normaları əsasında düzgün yazı vərdişlərinin formalaşdırılması davam edir. Şagirdlər böyük və kiçik Pp, Uu, Üü, Vv, Ee, Gg, Ğğ, Zz hərflərinin hüsrxət normalarına uyğun yazılışını mənimsəyirlər.

1-ci DƏRS

Heyvanlar necə qorunurlar?

Təlim nəticələri:

Yeni sözlər: caynaq, iynə, buynuz, neştər, çaynaq.

Danışma:

- Bildiyi məlumatlardan istifadə etməklə şəkillər üzrə danışır (st. 2.2.2).
- Danışarkən cümlədə söz sırasına əməl edir (st. 2.1.1).

Dinləmə:

- Dinlədiyi mətn üzrə faktoloji suallara cavab verir (st. 1.1.3).

Yazı:

- Sözdəki səsləri müəyyənləşdirir (st. 3.1.1).

Mövzuya yönəltmə

Müəllim şagirdlərin diqqətini bölmənin titul səhifəsindəki şəkillərə yönəldir və soruşur:

– *Sizcə, bu bölmədə nə haqda danışılacaq?*

Danışma

Danışma fəaliyyəti bölmənin titul səhifəsində verilmiş şəkillər və suallar əsasında yerinə yetirilir. Əvvəlcə şagirdlərin şəkildə gördükləri heyvanlar və quşlar haqqında ilkin bilikləri yoxlanılır. Daha sonra konkret suallar əsasında şagirdlər danışma fəaliyyətinə cəlb olunurlar. Şagirdlər onlara tanış olan bir heyvan haqqında məlumat verirlər.

Diferensial təlim

Təqdimatı söz ehtiyatı zəngin olan, Azərbaycan dilini daha yaxşı bilən şagirdlərin birinci təqdim etməsi daha məqsədəuyğundur. Bu, digər şagirdləri istiqamətləndirər, onlar təqdim etməzdən əvvəl öz nitqlərində düzəlişlər edə bilirlər.

Şagirdlər heyvanlar və quşlar haqqında bildikləri şeir və nağıllardan birini söyləyirlər. Şagirdlər keçən tədris ilində “Axtmaq canavar”, “Qartal və Xoruz” nağıllarını və “Keçi”, “Xoruz”, “Quşlar” və sairə şeirləri öyrəniblər. Bunlardan əlavə bildikləri şeir və nağılları da söyləyə bilirlər. Daha sonra şagirdlər onlarda maraqlandıran heyvanlar haqqında məlumat almaq üçün suallar verirlər.

Müəllimin nəzərinə! Çox güman ki, bəzi şagirdlərin ev heyvanları var. Müəllimin şagirdlərə sevimli ev heyvanlarını sinif yoldaşlarına təqdim etmək üçün söz verməsi tövsiyə edilir.

Dinləmə və danışma

Şagirdlər dərslərin 36-cı səhifəsindəki şəkllə diqqətlə baxırlar. Onlar sahib olduqları söz ehtiyatına əsasən şəkildəkiləri təsvir etməyə çalışırlar.

Söz mücrüsü. Müəllim sözə uyğun şəkli nümayiş etdirməklə söz mücrüsündə verilmiş sözlərin mənasını şagirdlərə izah edir.

Dinləmə mətni**Heyvanlar necə qorunurlar?**

Bir çox heyvanların özünü qorumaq üçün "silah"ı olur. Pişik çaynaqları, arı neştəri, kirpi tikanları, keçi buynuzları, ilan zəhəri, pələng pəncəsi, it isə dişi ilə özünü müdafiə edir.

Bəzi heyvanlar isə yaşadığı mühitə uyğunlaşmaqla özünü qoruya bilər. Məsələn, buqələmun düşdüyü yerdən asılı olaraq rəngini dəyişə bilər.

1-ci tapşırıq (dərslük), 1-ci tapşırıq (iş dəftəri). Şagirdlər dinləmə mətninə və şəkillərə əsasən sualları cavablandırırırlar. Bununla da mətni nə qədər diqqətlə dinlədiklərini nümayiş etdirirlər.

2-ci və 3-cü tapşırıqlar (dərslük). Şagirdlər tapşırıqlarda verilmiş sualı cavablandırmaqla öz fikirlərini bildirirlər. Müəllimə şagirdlərin nitqinə diqqət etmək, qeydlər aparmaq tövsiyə edilir. Müəllim bu qeydlərə əsasən şagirdlərə səhvlərini izah edir, tövsiyələr verir.

Yazı

2-ci tapşırıq (iş dəftəri). Şagirdlər hərf sxemi ilə şəkil adlarını uyğunlaşdırmaqla söz ehtiyatını və sözdəki səsləri müəyyənləşdirmə bacarıqlarını nümayiş etdirirlər.

Formativ qiymətləndirmə

Şagirdlərin bilik və bacarıqları aşağıdakı meyar və materiallar əsasında qiymətləndirilir.

Meyarlar	Materiallar
Bildiyi məlumatlardan istifadə etməklə şəkillər üzrə danışır.	Titul səhifəsi (D), tap. 2 (D)
Danışarkən cümlədə söz sırasına əməl edir.	Titul səhifəsi (D), tap. 3 (D)
Dinlədiyini mətn üzrə faktoloji suallara cavab verir.	Tap. 1 (D), tap. 1 (İ.D)
Sözdəki səsləri müəyyənləşdirir.	Tap. 2 (İ.D)

2-ci DƏRS

P, U və Ü hərfəri

Təlim nəticələri:

Oxu:

- Sözdəki səsləri müəyyənləşdirir (st. 3.1.1).
- Sözləri və cümlələri hecalarla oxuyur (st. 3.1.1).

Yazı:

- Hərf elementlərini hüsnxət normalarına uyğun yazır (st. 4.1.1).

“Oxumağı öyrənək” rubrikası. Müəllim sözlərdəki “P”, “U” və “Ü” səslərini aydın tələffüz etməklə diqqəti bu səslərə yönəldir. Sonrakı mərhələ danışmaq səslərini işarə edən hərfəri tanımaqdır. Müəllim P, U və Ü hərfərini göstərməklə hərfəri səsləndirir, şagirdlər birlikdə həmin hərfəri təkrar edirlər.

1-ci tapşırıq (dərslük), 1-ci tapşırıq (iş dəftəri). Tapşırıqlarda şəkil adına aid hərf sxemində hərfər buraxılıb. Şagirdlər hərfərin yerini müəyyən etməklə səsləri müəyyənləşdirmə bacarıqlarını nümayiş etdirirlər.

2-ci tapşırıq (dərslük). Bu tapşırıqın məqsədi şagirdlərin oxu bacarığını inkişaf etdirməkdir.

“Yazmağı öyrənək” rubrikası, 2-ci tapşırıq (iş dəftəri). Əlyazısı kimi verilmiş “Pp”, “Uu” və “Üü” hərfələrinin konfigurasiyası, digər hərfələrlə birləşmə qaydaları mənimsənilir.

3-cü və 4-cü tapşırıqlar (iş dəftəri). Tapşırıqlar oxu və yazı məzmun xətti arasında inteqrasiya təşkil edir.

Formativ qiymətləndirmə

Şagirdlərin bilik və bacarıqları aşağıdakı meyar və materiallar əsasında qiymətləndirilir.

Meyarlar	Materiallar
Sözdəki səsləri müəyyənləşdirir.	“Oxumağı öyrənək” rub. (D), tap. 1 (D), tap. 1 (İ.D)
Sözləri və cümlələri hecalarla oxuyur.	Tap. 2 (D), tap. 3 (İ.D)
Hərf elementlərini hüsnxət normalarına uyğun yazır.	“Yazmağı öyrənək” rub. (D), tap. 2, 4 (İ.D)

3-cü DƏRS

Arıların qəzəbi

Təlim nəticələri:

Yeni sözlər: dəcəl, xortum, yuva, silkələmək, dağıtmaq, sancmaq, zəif, əzmək.

Dinləmə:

• Dinlədiyi mətn üzrə faktoloji suallara cavab verir (st. 1.1.3).

• Dinlədiyi mətndəki hadisələrin ardıcılığını şəkillərin köməyi ilə müəyyən edir (st. 1.1.3).

Danışma:

• Oxuduğu və ya dinlədiyi mətni təxəyyülünə uyğun dəyişdirir və ya davam etdirir (st. 2.2.2).

Yazı:

• Verilmiş şəkllə uyğun söz və cümlələr yazır (st. 4.1.3).

Mövzuya yönəltmə

Müəllim yönəldici sual vasitəsilə şagirdlərin diqqətini mövzuya cəlb edir:

– Sızca, güclü və zəif olmaq nə deməkdir?

Dinləmə və danışma

Müəllim şagirdlərin diqqətini dərsləyin 38-ci səhifəsindəki şəkillərə yönəldir. Onlar sahib olduqları söz ehtiyatına əsasən şəkildəkiləri təsvir etməyə çalışırlar.

Müəllim yardımçı suallar vasitəsilə şagirdləri danışmaya yönəldə bilər:

– Mətdə hansı obrazlar iştirak edir?

– Sızca, Fil nə etmək istəyir?

– Sızca, arılar ona nə deyər bilər?

– Birinci və sonuncu şəkildə Filin mimikalarına diqqət edin. Hansı fərqləri görürsünüz?

– Sızca, fil güclüdür, yoxsa arı? Fikrinizi əsaslandırın.

Söz mücrüsü. Müəllim söz mücrüsündəki sözlərin mənasını izah edir. Bu sözləri müxtəlif üsullarla: sözə uyğun şəkil nümayiş etdirməklə, şagirdlərin leksikonuna daxil olan yaxınmənalı sözlərdən istifadə etməklə, sözü cümlədə işlətməklə izah edə bilər.

Dinləmə mətni: “Arıların qəzəbi”

Biri var idi, biri yox idi, bir dəcəl Fil var idi. Bu gün Filin kefi yaxşı idi. O, ora-bura qaçır, əylənirdi. Xortumunu ağaca dolayıb oyana-buyana silkələyirdi. Demə, bu ağacda arıların yuvası var imiş. Arılar yuvadan çıxıb Filə dedilər:

– Fil qardaş, xahiş edirik, yuvamızı dağıtma.

Fil ağacı daha da bərk yelləməyə başladı:

– Xeyr, mən burada oynayırım.

Arılar bir daha dedilər:

– Nə olar, get bir az aralıda oyn.

Fil acıqla cavab verdi:

– Mən heç yerə gedəsi deyiləm. Bir bunlara bax! Bapbalaca boyları var, mənə əmr edirlər.

Arılar yuvalarından çıxıb dəcəl Filə hücum etdilər. Onun başından, qulağından, gözündən, burnundan, ağızından, bir sözlə, bədəninin hər yerindən sancdılar. Fil arılardan qaçıb özünü gölməçəyə atdı. Ağrıdan ufuldamağa başladı. Arılar onu dövrəyə aldılar:

– Fil qardaş, indi halın necədir? Özündən zəifləri əzənin axırı belə olar.

Fil utanıb başını aşağı saldı.

1-ci və 2-ci tapşırıqlar (dərslük), 3-cü tapşırıq (iş dəftəri). Şagirdlər dinləmə mətninə və şəkillərə əsasən tapşırıqlardakı sualları cavablandırırlar.

1-ci tapşırıq (iş dəftəri). Tapşırıqda dinləmə mətninin məzmununu əks etdirən şəkillər hadisələrin baş vermə sırasına görə qeyri-ardıcıl verilmişdir. Şagirdlər şəkilləri hadisələrin ardıcılığına uyğun sıralamaqla mətni diqqətlə dinlədiklərini nümayiş etdirirlər.

3-cü tapşırıq (dərslük). Şagirdlər tapşırıqdakı sualı cavablandırmaqla “Arıların qəzəbi” mətnini təxəyyüllərinə uyğun davam etdirirlər. Bu hadisədən sonra Filin davranışındakı dəyişikliklərdən danışırlar. Müəllim əlavə suallar vasitəsilə şagirdləri danışmağa istiqamətləndirir:

– *Sizcə, Fil bundan sonra nə edəcək? Fil arılardan üzr istəməlidirmi? Fil özündən balaca heyvanlarla necə davranmalıdır?*

Yazı. 2-ci tapşırıq (iş dəftəri). Tapşırıq oxu bacarığı ilə yazı məzmun xətti arasında inteqrasiya təşkil edir.

Formativ qiymətləndirmə

Şagirdlərin bilik və bacarıqları aşağıdakı meyar və materiallar əsasında qiymətləndirilir.

Meyarlar	Materiallar
Dinlədiyi mətn üzrə faktoloji suallara cavab verir.	Tap. 1, 2 (D), tap. 3 (İ.D)
Dinlədiyi mətndəki hadisələrin ardıcılığını şəkillərin köməyi ilə müəyyən edir.	Tap. 1 (İ.D)
Oxuduğu və ya dinlədiyi mətni təxəyyülünə uyğun dəyişdirir və ya davam etdirir.	Tap. 3 (D)
Verilmiş şəkllə uyğun söz və cümlələr yazır.	Tap. 2 (İ.D)

4-cü DƏRS

V və E hərfləri

Təlim nəticələri:

Oxu:

- Sözdəki səsləri müəyyənləşdirir (st. 3.1.1).
- Sözləri və cümlələri hecalarla oxuyur (st. 3.1.1).

Yazı:

- Hərflər elementlərini hüsnxət normalarına uyğun yazır (st. 4.1.1).
- Verilmiş şəkllə uyğun söz və cümlələr yazır (st. 4.1.3).

“Oxumağı öyrənək” rubrikası. Oxu bacarığı sözdəki səsləri fərqləndirməkdən başlayır. Müəllim sözlərdəki “V” və “E” səslərini aydın tələffüz etməklə diqqəti bu səslərə yönəldir. Sonrakı mərhələ danışıq səslərini işarə edən hərfləri tanımaqdır. Müəllim V və E hərflərini göstərməklə hərfləri səsləndirir, şagirdlər birlikdə həmin hərfləri təkrar edirlər.

1-ci və 2-ci tapşırıqlar (dərslük). Bu tapşırıqların məqsədi şagirdlərin oxu bacarığını inkişaf etdirməkdir.

“Yazmağı öyrənək” rubrikası, 1-ci tapşırıq (iş dəftəri). Burada əlyazısı formasında verilmiş “Vv” və “Ee” hərflərinin konfigurasiyasını, eyni zamanda digər hərflərlə birləşmə qaydalarını şagirdlərə izah edir.

2-ci və 3-cü tapşırıqlar (iş dəftəri). Tapşırıqlar oxu bacarığı ilə yazı məzmun xətti arasında inteqrasiya təşkil edir.

Formativ qiymətləndirmə

Şagirdlərin bilik və bacarıqları aşağıdakı meyar və materiallar əsasında qiymətləndirilir.

Meyarlar	Materiallar
Sözdəki səsləri müəyyənləşdirir.	“Oxumağı öyrənək” rub. (D), tap. 1 (D)
Sözləri və cümlələri hecalarla oxuyur.	Tap. 2 (D)
Hərflər elementlərini hüsnxət normalarına uyğun yazır.	“Yazmağı öyrənək” rub. (D)
Verilmiş şəkllə uyğun söz və cümlələr yazır.	Tap. 2, 3 (İ.D)

5-ci DƏRS

Ördək balası və cücə

Təlim nəticələri:

Yeni sözlər: soxulcan, xilas etmək, çimmək, batmaq.

Dinləmə:

• Dinlədiyi mətn üzrə faktoloji suallara cavab verir (st. 1.1.3).

• Bildiyi faktlara əsaslanaraq dinlədiyi məlumata münasibət bildirir (st. 1.1.2).

Danışma:

• Rollu oyun zamanı obrazın xarakterinə uyğun intonasiya, mimika və jestlərdən istifadə edir (st. 2.2.3).

Oxu:

• Mətnlə illüstrasiya arasındakı uyğunluğu müəyyən edir (st. 3.1.2).

Mövzuya yönəltmə

Müəllim şagirdlərin diqqətini mövzuya yönəltmək üçün suallar verir:

– *Sizcə, başqalarının hərəkətini təkrar etmək nə dərəcədə doğrudur?*

Dinləmə və danışma

Şagirdlər dərsləyin 40-cı səhifəsindəki şəkli sahib olduqları söz ehtiyatına əsasən təsvir etməyə çalışırlar.

Müəllimin nəzərinə! Şagirdlər artıq Azərbaycan əlifbasının iyirmi iki hərfi ilə tanış olublar. Bəzi şagirdlər dərsləyin ilk bölmələrində dinləmə və danışma məzmunu xəttinin inkişafına yönəlmiş dinləmə mətninə çəkilmiş illüstrasiyaları müşayiət edən cümlələri oxuya bilirlər. Bu diferensial yanaşma müxtəlif səviyyəli şagirdləri inkişaf etdirmək məqsədini daşıyır. Artıq hecalarla oxumağı bacaran şagirdlər mətnin məzmununu əks etdirən cümlələri oxumaqla oxu texnikalarını inkişaf etdirə bilirlər.

Söz mücrüsü. Müəllim söz mücrüsündəki sözlərin mənasını izah edir. Şagirdlər yeni sözləri müxtəlif cümlələrdə işlətməklə həmin sözlərin mənasını anladıklarını nümayiş etdirirlər.

Dinləmə mətni: “Ördək balası və cücə”

Ördək balası yumurtadan çıxdı və dedi:

– *Mən yumurtadan çıxdım.*

– *Mən də, – deyə cücə təkrar etdi.*

Ördək balası dedi:

– *Mən soxulcan tapdım.*

– *Mən də, – deyə cücə təkrar etdi.*

Ördək balası dedi:

– *Mən göldə çimmək istəyirəm.*

– *Mən də, – deyə cücə təkrar etdi.*

Ördək balası dedi:

– *Mən üzürəm.*

Cücə qışqırdı:

– *Xilas edin! Batıram!*

Ördək balası dedi:

– *Mən yenə çimməyə gedirəm.*

– *Mən isə yox, – deyə cücə cavab verdi.*

1-ci tapşırıq (dərslük), 1-ci və 2-ci tapşırıqlar (iş dəftəri). Şagirdlər dinlədikləri mətnin məzmununa əsasən sualları cavablandırırlar.

2-ci tapşırıq (dərslük). Şagirdlər bildikləri faktlara əsasən cücənin göldə batmasının səbəbini izah edirlər. Bu zaman müəllim əlavə suallar vasitəsilə şagirdləri danışmaq və fikirlərini əsaslandırmaq üçün istiqamətləndirir:

Müəllimin nəzərinə! Çalışmaq lazımdır ki, şagirdlər suallara cavab verərkən fikirlərini əsaslandırсынlar. Bu məqsədlə müəllim niyə? nə üçün? kimi suallarla şagirdləri istiqamətləndirə bilər.

3-cü tapşırıq (iş dəftəri). Şagirdlər tapşırıqda verilmiş cümlələri oxuyur, şəkllə uyğun

olanını seçməklə onların məzmununu anladıklarını nümayiş etdirirlər.

3-cü tapşırıq (dərslük). Rollu oyunların təşkili dilin tədrisində real nitq situasiyasının yaradılması məqsədilə istifadə olunur. Şagirdlər hadisələrin canlı iştirakçılarına çevrilərkən söz ehtiyatının mənimsədilməsi yüksək səviyyədə olur. Rollu oyun zamanı şagirdlərin intonasiya, mimikalardan düzgün istifadə etmələri müşahidə edilməli, istiqamətləndirilməlidir.

Formativ qiymətləndirmə

Şagirdlərin bilik və bacarıqları aşağıdakı meyar və materiallar əsasında qiymətləndirilir.

Meyarlar	Materiallar
Dinlədiyi mətn üzrə faktoloji suallara cavab verir.	Tap. 1 (D), tap. 1, 2 (İ.D)
Bildiyi faktlara əsaslanaraq dinlədiyi məlumata münasibət bildirir.	Tap. 2 (D)
Mətnlə illüstrasiya arasındakı uyğunluğu müəyyən edir.	Tap. 3 (İ.D)
Rollu oyun zamanı obrazın xarakterinə uyğun intonasiya, mimika və jestlərdən istifadə edir.	Tap. 3 (D)

6-cı DƏRS

G, Ğ və Z hərfləri

Təlim nəticələri:

Oxu:

- Sözdəki səsləri müəyyənləşdirir (st. 3.1.1).
- Sözləri və cümlələri hecalarla oxuyur (st. 3.1.1).

Yazı:

- Hərflər elementlərini hüsnxət normalarına uyğun yazır (st. 4.1.1).

“Oxumağı öyrənək” rubrikası. Müəllim sözlərdəki “G”, “Ğ” və “Z” səslərini aydın tələffüz etməklə diqqəti bu səslərə yönəldir. Müəllim G, Ğ və Z hərflərini göstərməklə hərfləri səsləndirir, şagirdlər birlikdə həmin hərfləri təkrar edirlər.

Müəllimin nəzərinə! Müəllim Azərbaycan dilində “Ğ” səsi ilə sözlərin başlanmadığı, bu səsin yalnız sözlərin ortasında və sonunda işləndiyi haqqında məlumat verir.

1-ci və 2-ci tapşırıqlar (dərslük), 2-ci və 3-cü tapşırıqlar (iş dəftəri). Bu tapşırıqların məqsədi şagirdlərin oxu bacarığını inkişaf etdirməkdir.

“Yazmağı öyrənək” rubrikası, 1-ci tapşırıq (iş dəftəri). Burada əlyazısı formasında verilmiş Gg, Ğğ və Zz hərflərinin konfiqurasiyası, eyni zamanda digər hərflərlə birləşmə qaydaları şagirdlərə izah edilir.

Formativ qiymətləndirmə

Şagirdlərin bilik və bacarıqları aşağıdakı meyar və materiallar əsasında qiymətləndirilir.

Meyarlar	Materiallar
Sözdəki səsləri müəyyənləşdirir.	“Oxumağı öyrənək” rub. (D), möhkəmləndirmə tap. (MV), tap. 1 (D), tap. 2, 3 (İ.D)
Hərflər elementlərini hüsnxət normalarına uyğun yazır.	“Yazmağı öyrənək” rub. (D), tap. 1 (İ.D)
Sözləri və cümlələri hecalarla oxuyur.	Tap. 2 (D)

Dərs saat	Mövzu (oxu, söz ehtiyatı, şifahi nitq)	Hərflərin tanındılması (oxu və yazı)	Dərslik səh.	İş dəftəri səh.	MV səh.
1	Çil toyuq və siçan balaları		46	30	58–59
2		C, Ç və Q hərfləri	47	31	59
3	Tülkü və Leylak		48	32	60–61
4		H və X hərfləri	49	33	61
5	İtlə insan necə dost oldu		50	34	62–63
6		F və J hərfləri	51	35	63
7	Ümumiləşdirici təkrar. Hüsrxət		52–53	36–37	64

Bölmənin icmalı

Bu bölmədə şagirdlərə müxtəlif mövzulu nağıllar təqdim olunur. Əsas məqsəd maraqlı, düşündürücü, tərbiyəvi xarakter daşıyan nağıllar vasitəsilə onların dinləmə, danışma, oxu və yazı bacarıqlarını inkişaf etdirmək, söz ehtiyatlarını zənginləşdirməkdir.

Dinləmə və danışma. Bu bölmədə şagirdlərin şifahi nitqi əsasən 1) şəkillər üzrə danışma; 2) situasiyaya uyğun nitq etiketlərindən istifadə, rollu oyun zamanı obrazın xarakterinə uyğun intonasiya, mimika və jestlərdən istifadə; 3) danışarkən cümlədə söz sırasına əməl etmə; 4) rabitəli cümlə qurma; 5) dinlədikləri mətni təxəyyülünə uyğun dəyişdirmə və yaxud davam etdirmə bacarıqlarının inkişaf etdirilməsi ilə formalaşdırılır.

Söz ehtiyatı. Şagirdlər bu bölmədə dinlədikləri və ya oxuduqları nağıllarda bir çox yeni sözlər və ifadələrlə tanış olurlar: *dəyirman, kökə, sünbül, odun, üyütmək, dolça, dimdikləmək, söhbət etmək, süfrə, nuş olsun, dəyərlı, birlikdə, güclü, hürmək, parçalamaq, dost*. Bundan əlavə, dərslikdəki nağıllar və MV-dəki dinləmə mətnləri sayəsində Azərbaycan nağıllarında işlədilmiş ifadələr (*Biri var idi, biri yox idi*), nitq etiketləri (*nuş olsun, buyur* və s.) də şagirdlərin leksikonuna daxil olur.

Oxu. Bu bölmədə Azərbaycan əlifbasının tədrisi yekunlaşdırılır. Şagirdlərdə ilkin oxu bacarıqları III bölmədən formalaşdırılmağa başlanılmışdı. Bu bölmədə də diferensial təlimin prinsiplərinə əsasən Azərbaycan dilini daha yaxşı bilən şagirdlərin nisbətən böyük mətnləri sərbəst oxumasına imkan yaranır.

Yazı. Bu bölmədə şagirdlərdə hüsrxət normaları əsasında düzgün yazı vərdişlərinin formalaşdırılması davam etdirilir. Şagirdlər böyük və kiçik Cc, Çç, Qq, Hh, Xx, Ff, Jj hərflərinin hüsrxət normalarına uyğun yazılışını mənimsəyirlər. Bundan əlavə, üzündən köçürmə tapşırıqları vasitəsilə şagirdlərdə düzgün yazı texnikası inkişaf etdirilir.

1-ci DƏRS

Çil toyuq və siçan balaları

Təlim nəticələri:

Yeni sözlər: dəyirman, kökə, sünbül, odun, üyütmək.

Danışma:

- Bildiyi məlumatlardan istifadə etməklə şəkillər üzrə danışır (st. 2.2.2).
- Danışarkən cümlədə söz sırasına əməl edir (st. 2.1.1).

Dinləmə:

- Dinlədiyi mətn üzrə faktoloji suallara cavab verir (st. 1.1.3).
- Dinlədiyi mətndəki hadisələrin ardıcılığını şəkillərin köməyi ilə müəyyən edir (st. 1.1.3).
- Dinlədiyi mətndəki obraza və ya onun hərəkətinə münasibət bildirir (st. 1.1.3).

Mövzuya yönəltmə

Müəllim şagirdlərin diqqətini şmutstitul səhifəsindəki şəkillərə yönəldir və şəkillərdəki obrazlarla bağlı suallar verir. Məsələn: “*Şəkil-dəki hansı nağıl obrazlarını tanıyırsınız?*”

Danışma

Danışma fəaliyyəti bölmənin şmutstitul səhifəsindəki şəkillər və suallar əsasında yerinə yetirilir. Əvvəlcə müəllim verdiyi suallara cavab almaqla şagirdlərdə şifahi nitq bacarıqlarını inkişaf etdirir. Şagirdlərin şəkildə gördükləri nağıl qəhrəmanları haqqında məlumatları dinlənilir. Sonra onlar konkret suallar əsasında həmin nağıllar haqqında danışirlar.

“**Düşün və cavab ver**” başlığı altında gedən 2-ci sual cavablandırılarkən şagirdlərə nağılların başladığı “Biri vardı, biri yoxdu” ifadəsini xatırlatmaq lazımdır. 3-cü suala cavab verməkdə şagirdlərə kömək etmək məqsədilə şəkildəki əşyaların sehri olub-olmadığı soruşulur. Tapşırıqın məqsədi şagirdlərdə şifahi nitq bacarığını inkişaf etdirməkdir.

Dinləmə və danışma

Çil toyuq və siçan balaları

Çil toyuq bir gün çörək bişirməyə hazırlaşdı. Həyətdə siçan balaları, Sincab və Qurbağa var idi. Çil toyuq sünbülü götürüb soruşdu:
– Sünbülü dəyirməyə kim aparacaq?

Siçan balaları dedilər:

– Biz yox, biz yox, – və top oynamağa getdilər.

Qurbağa və Sincab Toyuqla birlikdə sünbülü dəyirməyə apardılar. Xəmir yağruldu və ocağı qalmaq üçün odun gətirildi. Kökələr bişdi. Çil toyuq süfrə açdı, kökələri süfrəyə qoydu. Siçan balaları da süfrənin başına gəldilər. Toyuq dedi:

– Yox, belə olmaz, kim işləyibsə, kökələri də o yeyəcək.

Müəllim nağılı oxuduqca şagirdlərə tanış olmayan sözlərin mənalarını izah edir.

“**Nə anladın?**” rubrikası, **1-ci tapşırıq (dərslilik)**. Bu tapşırıq faktoloji xarakter daşıyır. **2-ci tapşırıq** həyat bilgisi fənni ilə inteqrasiya yaradır.

1-ci tapşırıq (iş dəftəri). Bu tapşırıqda şagirdlərdən nağıldakı hadisələrin ardıcılığını bərpa etmək tələb olunur.

“**Düşün və cavab ver**”, **3-cü tapşırıq (dərslilik)**. Şagirdlər verilmiş sualı cavablandırmaqla nağıl qəhrəmanlarının hərəkətlərinə münasibətlərini bildirir və bununla da dinlədikləri mətni təhlil etmə bacarıqlarını nümayiş etdirirlər. Müəllim şagirdlərin danışarkən cümlədə söz sırasına düzgün əməl etmələrinə diqqət yetirməlidir. Müəllimə şagirdlərin nitqində düzəliş etmək tövsiyə olunur.

2-ci tapşırıq (iş dəftəri). Şagirdlər şəkillərdəki varlıqların adlarını səsləndirməklə söz

ehtiyatlarını, nağılda adı çəkilməyən heyvanı müəyyənləşdirməklə işə mətnin məzmununu qavradıqlarını nümayiş etdirirlər.

Yazı. 3-cü tapşırıq (iş dəftəri). Şagirdlər hərf sxemi ilə şəkil adlarını uyğunlaşdırmaqla sahib olduqları söz ehtiyatını və sözdəki səsləri müəyyənləşdirmə bacarıqlarını nümayiş etdirirlər.

Formativ qiymətləndirmə

Şagirdlərin bilik və bacarıqları aşağıdakı meyar və materiallar əsasında qiymətləndirilir.

Meyarlar	Materiallar
Bildiyi məlumatlardan istifadə etməklə şəkillər üzrə danışır.	Titul səhifəsi (D)
Danışarkən cümlədə söz sırasına əməl edir.	Titul səhifəsi (D), tap. 3 (D)
Dinlədiyi mətn üzrə faktoloji suallara cavab verir.	Tap. 1 (D), tap. 1 (İ.D)
Mətndəki hadisələrin ardıcılığını şəkillərin köməyi ilə müəyyən edir.	Tap. 2 (D), tap. 1 (İ.D)
Dinlədiyi mətndəki obraza və ya onun hərəkətinə münasibət bildirir.	Tap. 3 (D)
Sözdəki səsləri müəyyənləşdirir.	Tap. 3 (İ.D)

2-ci DƏRS

C, Ç və Q hərfləri

Təlim nəticələri:

Oxu:

- Sözdəki səsləri müəyyənləşdirir (st. 3.1.1).
- Sözləri və cümlələri hecalarla oxuyur (st. 3.1.1).
- Yeni öyrəndiyi sözləri şəkillərlə uyğunlaşdırır (st. 3.1.3).

Yazı:

- Hərf elementlərini hüsnxət normalarına uyğun yazır (st. 4.1.1).
- Böyük və kiçik hərfləri hüsnxət normalarına uyğun yazır və bitişdirir (st. 4.1.1).

Oxu

Müəllim sözlərdəki "C", "Ç" və "Q" səslərini aydın tələffüz etməklə şagirdlərin diqqətini bu səslərə yönəldir.

"Oxumağı öyrənək", 1-ci, 2-ci, 4-cü tapşırıqlar (iş dəftəri). Yeni öyrənilmiş səslərin sözlərdəki yerinin müəyyənləşdirilməsinə yönəlmişdir.

1-ci tapşırıq (dərslik). Tapşırıq şagirdlərdə oxu bacarıqlarını inkişaf etdirməyə xidmət edir.

2-ci tapşırıq (dərslik). Oxu texnikası mətni hecalarla oxumaq vasitəsilə inkişaf etdirilir.

Yazı

"Yazmağı öyrənək", 3-cü tapşırıq (iş dəftəri). Əlyazısı formasında verilmiş "Cc", "Çç" və "Qq" hərflərinin konfigurasiyası, digər hərflərlə birləşmə qaydaları mənimsənilir.

Formativ qiymətləndirmə

Şagirdlərin bilik və bacarıqları aşağıdakı meyar və materiallar əsasında qiymətləndirilir.

Meyarlar	Materiallar
Sözdəki səsləri müəyyənləşdirir.	"Oxumağı öyrənək" rub. (D), tap. 1, 2, 4 (İ.D)
Yeni öyrəndiyi sözləri şəkillərlə uyğunlaşdırır.	Tap. 1 (D)
Sözləri və cümlələri hecalarla oxuyur.	Tap. 2 (D)
Hərf elementlərini hüsnxət normalarına uyğun yazır.	"Yazmağı öyrənək" rub. (D), tap. 3 (İ.D)

3-cü DƏRS

Tülkü və Leylak

Təlim nəticələri:

Yeni sözlər: dolça, dimdikləmək, söhbət etmək, süfrə, nuş olsun, dəyərlə.

Dinləmə:

- Dinlədiyi mətn üzrə faktoloji suallara cavab verir (st. 1.1.3).
- Dinlədiyi mətndəki obraza və ya onun hərəkətinə münasibət bildirir (st. 1.1.3).

Danışma:

- Dialoqlarda situasiyaya uyğun sadə nitq etiketlərindən istifadə edir (st. 2.2.3).
- Mətnlə illüstrasiya arasındakı uyğun(suz)luğun müəyyən edir (st. 3.1.2).

Mövzuya yönəltmə

Müəllim yönəldici sual vasitəsilə şagirdlərin diqqətini mövzuya cəlb edir:

– *Sizcə, qonaq qəbul edəndə nəyə fikir vermək lazımdır?*

Dinləmə və danışma

Müəllim nağılı oxumazdan əvvəl söz mücrüsündəki sözlərlə şagirdləri tanış edir. Yeni sözlərin mənalarını anlamaq üçün cümlə daxilində işlədilməsi tövsiyə olunur. Müəllim nağılı oxuyur və oxuduqca epizodları kitabda göstərməyi tapşırır.

Tülkü və Leylak

Keçmiş zamanlarda bir Tülkü, bir Leylak var idi. Onlar dost olmuşdular.

Bir gün Tülkü Leylayı qonaq çağırırdı. Bir qazan şorba bişirdi, bir siniyə tökdü, gətirib süfrəyə qoydu.

– *Ye, Leylak qardaş, nuş olsun. Sən mənim ən dəyərlə dostumsan.*

Yeməyə başladılar. Qab dayaz idi. Leylayın dimdiyinə bir düyü də gəlmirdi. Amma Tülkü yeməyini rahat yeyirdi. Beləcə, Leylak heç nə yeyə bilmədi, ac qaldı. Qalxıb narazı-narazı evinə getdi.

Bu əhvalatdan bir neçə gün sonra Leylak Tülkünü qonaq çağırırdı. Dadlı şorba bişirib dolçanın içinə tökdü. Süfrəyə qoyanda dedi:

– *Ye, nuş olsun.*

Leylak özü rahat-rahat yedi, Tülkü isə dolçanın kənarına düşən damcılarını yaladı. Tülkü Leyləkdən incidi:

– *Belə də dostluq olar?! Bundan sonra səninlə dostluq etməyəcəyəm.*

Bununla da Leylakla Tülkünün dostluğu bitdi.

Müəllim yardımçı suallar vasitəsilə şagirdləri müzakirəyə yönəldir:

– *Mətdə hansı obrazlar iştirak edir? Sizcə, Tülkü Leylayı haraya dəvət edir? Sizcə, Leylak nə üçün dayaz boşqabdan yemək yeyə bilmədi? Bəs Tülkü ağzı dar və uzun olan qabdan nə üçün yemək yeyə bilmədi?*

Şagirdlərə suallara cavab verərkən yeni öyrəndikləri sözlərdən istifadə etməyi tapşırmaq tövsiyə olunur.

“Nə anladın?” rubrikası, 1-ci və 2-ci tapşırıqlar (dərslük). Şagirdlərin mətnin məzmununu anladıklarını yoxlamağa xidmət edir.

3-cü tapşırıq isə şagirdin tənqidi təfəkkürünün inkişafına yönəlmişdir. Mətdəki hadisələrə münasibət bildirərkən söz ehtiyatından istifadə etməklə düzgün strukturlu və mənalı cümlələr qurulmasına diqqət yetirmək lazımdır.

4-cü tapşırıq (dərslük). Şagirdlər özlərini nağıl qəhrəmanının yerinə qoymaqla təhlil etmə bacarıqlarını inkişaf etdirirlər.

1-ci tapşırıq (iş dəftəri). Dinləyib-anlama bacarığının və diqqətin yoxlanılmasına xidmət edir. Şagirdlər şəkillərə əsasən mətnə aid olmayan epizodu seçirlər.

2-ci tapşırıq (iş dəftəri). Şagirdlərdən situasiyaya uyğun nitq etiketi seçmək tələb olunur.

3-cü tapşırıq (iş dəftəri). Tapşırıq şagirdlərdə dinləyib-anlama, nəticə çıxarma bacarığını inkişaf etdirir. “Doğru, yoxsa yanlış” çalışma modeli artıq şagirdlərə yaxşı tanışdır. Mətnin məzmununun oxuyub-qavranılmasının yoxlanılmasına xidmət edir.

Formativ qiymətləndirmə

Şagirdlərin bilik və bacarıqları aşağıdakı meyar və materiallar əsasında qiymətləndirilir.

Meyarlar	Materiallar
Dinlədiyi mətn üzrə faktoloji suallara cavab verir.	Tap. 1, 2 (D), tap. 3 (İ.D)
Dinlədiyi mətndəki obraza və ya onun hərəkətinə münasibət bildirir.	Tap. 3 (D)
Mətnlə illüstrasiya arasındakı uyğun(suz)luğu müəyyən edir.	Tap. 1 (İ.D)
Dialoglarda situasiyaya uyğun sadə nitq etiketlərindən istifadə edir.	Tap. 1 (İ.D)

4-cü DƏRS

H və X hərfləri

Təlim nəticələri:

Oxu:

- Sözdəki səsləri müəyyənləşdirir (st. 3.1.1).
- Sözləri və cümlələri hecalarla oxuyur (st. 3.1.1).

Yazı:

- Hərflər elementlərini hüsnxət normalarına uyğun yazır (st. 4.1.1).
- Verilmiş şəkllə uyğun söz və cümlələr yazır (st. 4.1.3).

Oxu

1-ci tapşırıq (dərslük), 2-ci tapşırıq (iş dəftəri). “H” və “X” səslərinin tələffüz yaxınlığı dil daşıyıcısı olmayan şagirdlərə həmin səsləri fərqləndirməyi çətinləşdirir. Tapşırıqların icrası zamanı bu məsələyə diqqət yetirmək lazımdır.

2-ci tapşırıq (dərslük). Mətn şagirdlərin oxu texnikasının inkişafına xidmət edir.

Yazı

“Yazmağı öyrənək” rubrikası, 1-ci tapşırıq (iş dəftəri). Əlyazısı formasında verilmiş “Hh” və “Xx” hərflərinin konfigurasiyası, digər hərflərlə birləşmə qaydaları mənimsədilir.

3-cü tapşırıq (iş dəftəri). Oxu bacarığı ilə yazı məzmun xətti arasında inteqrasiya yaradılır. Şagirdlər tapmacadakı məlumatlardan çıxış edərək cavabı tapıb yazmalıdırlar.

4-cü tapşırıq (iş dəftəri). Şagirdlər şəkillərin məzmununa uyğun cümləni seçməklə oxuyub-anlama bacarıqlarını nümayiş etdirirlər.

Formativ qiymətləndirmə

Şagirdlərin bilik və bacarıqları aşağıdakı meyar və materiallar əsasında qiymətləndirilir.

Meyarlar	Materiallar
Sözdəki səsləri müəyyənləşdirir.	“Oxumağı öyrənək” rub. (D), tap. 1 (D), tap. 2 (İ.D)
Sözləri və cümlələri hecalarla oxuyur.	Tap. 2 (D)
Hərflər elementlərini hüsnxət normalarına uyğun yazır.	“Yazmağı öyrənək” rub. (D), tap. 1 (İ.D)
Verilmiş şəkllə uyğun söz və cümlələr yazır.	Tap. 4 (İ.D)

5-ci DƏRS

İtlə insan necə dost oldu

Təlim nəticələri:

Yeni sözlər: birlikdə, güclü, hörmək, parçalamaq, dost.

Dinləmə:

• Dinlədiyi mətn üzrə faktoloji suallara cavab verir (st. 1.1.3).

• Dinlədiyi mətndəki obraza və ya onun hərəkətinə münasibət bildirir (st. 1.1.3).

Danışma:

• Dialoqlarda situasiyaya uyğun mimika və jestlərdən istifadə edir (st. 2.2.3).

Oxu:

• Mətnlə illüstrasiya arasındakı uyğunluğu müəyyən edir (st. 3.1.2).

• Mətndəki hadisələrin məntiqi ardıcılığını (səbəb-nəticə əlaqəsini) müəyyən edir (st. 3.1.2).

Mövzuya yönəltmə

Müəllim şagirdlərin diqqətini mövzuya yönəltmək üçün suallar verir:

– Sizcə, dost necə olmalıdır?

Dinləmə və danışma

Mətn oxunur:

Bunlar çox qədim zamanlarda baş vermişdi.

Meşədə yalnız bir it yaşayırdı. Fikirləşirdi: “Kaş heç kimdən qorxmayan bir dostum olaydı”.

Günlərin bir günü o, meşədə tülkü ilə rastlaşdı.

– Tülkü, gəl səninlə dost olaq.

– Nə deyirəm ki, dost olaq, – deyə tülkü razılaşdı. – Birlikdə əylənərik, amma özünü canavardan qoru.

İt fikirləşdi: “O, canavardan qorxursa, deməli, canavar daha güclüdür. Bəlkə, canavarın yanına gedim? Yəqin, o heç kimdən qorxmur”.

İt tülküdən ayrıldı və canavarı axtarıb-tapdı.

– Canavar, gəl səninlə dost olaq.

– Razıyam, – canavar dedi. – Yalnız hörmə, ayı eşidər, bizi parçalayar.

İt yenə fikirləşdi: “O, ayıdan qorxursa, deməli, ayı daha güclüdür. Bəlkə, ayının yanına gedim? Yəqin, o heç kimdən qorxmur”.

İt ayının yanına getdi və ona dostluq təklif etdi. Ayı iti mağarasına dəvət etdi.

Gecə it mağaranın yanından ilanın sürünüb keçdiyini gördü. Yerindən atılıb bərk hürdü. Ayı yerindən sıçradı və iti danlamağa başladı:

– Niyə belə bərk hürürsən? İnsan eşidər, gəlib bizim dərimizi soyar!

İt fikirləşdi: “Bu da qorxaq çıxdı! İnsandan qorxur. Bəlkə, insanın yanına gedim? Yəqin, o heç kimdən qorxmur”.

İnsanın yanına gəlib ona dostluq təklif etdi.

İnsan itə yemək verdi, ona yaxşı bir dam tıkdı. Gecə it evi qoruyur, bir şey eşidən kimi hürürdü. O vaxtdan it və insan dost olub bir yerdə yaşamağa başladılar.

Söz mücrüsü. Daha sonra müəllim söz mücrüsündəki sözlərin mənasını izah edir. Şagirdlər yeni sözləri müxtəlif cümlələrdə işlətməklə həmin sözlərin mənasını anladıklarını nümayiş etdirirlər.

1-ci, 2-ci və 3-cü tapşırıqlar (dərslük). Şagirdlər faktoloji suallara cavab verməklə dinlədikləri və ya özləri oxuduqları mətnin məzmununu qavradıqlarını nümayiş etdirirlər.

4-cü tapşırıq (dərslük). Şagirdlərə itin qərarına münasibət bildirmək tapşırılır. Çalışmaq lazımdır ki, onlar bu suala ətraflı cavab versinlər. Bunun üçün müəllimin yönəldici suallarla onları müzakirəyə cəlb etməsi tövsiyə edilir. Çalışmaq lazımdır ki, şagirdlər suallara cavab verərkən fikirlərini əsaslandırсынlar.

6-cı DƏRS

F və J hərfləri

Təlim nəticələri:

Oxu:

- Sözdəki səsləri müəyyənləşdirir (st. 3.1.1).
- Sözləri və cümlələri hecalarla oxuyur (st. 3.1.1).
- Cümlədə buraxılmış sözü müəyyən edir (st. 3.1.3).
- Yeni öyrəndiyi sözləri şəkillərlə uyğunlaşdırır. (st. 3.1.3).

Yazı:

- Hərflər elementlərini hüsnxət normalarına uyğun yazır (st. 4.1.1).

“Oxumağı öyrənək” rubrikası. Müəllim sözlərdəki “F” və “J” səslərini aydın tələffüz etməklə diqqəti bu səslərə yönəldir.

1-ci tapşırıq (dərslük). Şagirdlər şəkillərə uyğun sözləri seçməklə oxu bacarıqlarını nümayiş etdirirlər.

2-ci tapşırıq (dərslük). Oxu texnikası mətni hecalarla oxumaq vasitəsilə inkişaf etdirilir.

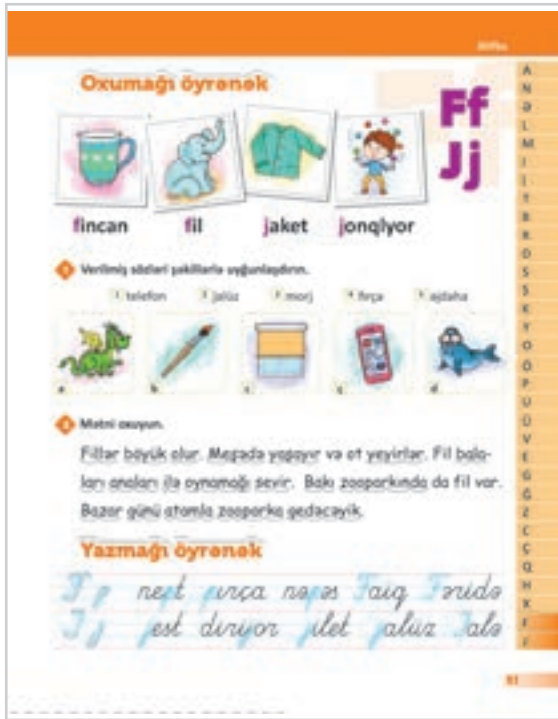
“Yazmağı öyrənək” rubrikası, **1-ci tapşırıq (iş dəftəri).** Əlyazısı formasında verilmiş “Ff” və “Jj” hərflərinin konfigurasiyası, digər hərflərlə birləşmə qaydaları mənimsənilir.

2-ci və 3-cü tapşırıqlar (iş dəftəri). Şagirdlərin oxuduqları cümlədəki fikri müəyyən edib ona münasibət bildirmə bacarığını üzə çıxarır.

Formativ qiymətləndirmə

Şagirdlərin bilik və bacarıqları aşağıdakı meyar və materiallar əsasında qiymətləndirilir.

Meyarlar	Materiallar
Sözdəki səsləri müəyyənləşdirir.	“Oxumağı öyrənək” rub. (D), tap. 1 (D)
Sözləri və cümlələri hecalarla oxuyur.	Tap. 2 (D)
Cümlədə buraxılmış sözü müəyyən edir.	Tap. 2 (İ.D)
Oxuduğu cümlədə ifadə olunan fikri müəyyən edir və ona münasibət bildirir.	Tap. 3 (İ.D)
Hərflər elementlərini hüsnxət normalarına uyğun yazır.	“Yazmağı öyrənək” rub. (D), tap. 1 (İ.D)

1-ci tapşırıq (iş dəftəri). Şagirdlərin dinləyib-anlama, söz ehtiyatı və yazı bacarıqlarının inkişafına yönəlmişdir.

2-ci tapşırıq (iş dəftəri). Şagirdlər dərslükdəki mətnin məzmunundan çıxış edərək hadisələr arasında səbəb-nəticə əlaqəsini müəyyənləşdirərək cümlələri tamamlayırlar.

3-cü tapşırıq (iş dəftəri). Şagirdlər tapşırıqda verilmiş cümlələri oxuyur, şəkillərlə uyğunlaşdırmaqla onların məzmununu anladıklarını nümayiş etdirirlər.

Formativ qiymətləndirmə

Şagirdlərin bilik və bacarıqları aşağıdakı meyar və materiallar əsasında qiymətləndirilir.

Meyarlar	Materiallar
Dinlədiyi mətn üzrə faktoloji suallara cavab verir.	Tap. 1, 2, 3 (D)
Dinlədiyi mətndəki obraza və ya onun hərəkətinə münasibət bildirir.	Tap. 4 (D)
Mətnlə illüstrasiya arasındakı uyğunluğu müəyyən edir.	Tap. 1, 3 (İ.D)
Dialoglarda situasiyaya uyğun mimika və jestlərdən istifadə edir.	50-ci səhifədəki mətn
Mətdəki hadisələrin məntiqi ardıcılığını (səbəb-nəticə əlaqəsini) müəyyən edir.	Tap. 2 (İ.D)

7-ci DƏRS

4-cü bölmə üzrə ümumiləşdirici təkrar

Təlim nəticələri:

Oxu:

- Sözdəki səsləri müəyyənləşdirir (st. 3.1.1).
- Sözləri və cümlələri hecalarla oxuyur (st. 3.1.1).
- Yeni öyrəndiyi sözləri şəkillərlə uyğunlaşdırır (st. 3.1.3).
- Sözlərdən kontekstə uyğun istifadə edir (st. 2.1.2).
- Süjetli şəkil kompozisiyası üzrə mətn qurub danışır (st. 2.2.1).

Yazı:

- Əlyazısı şəklində olan sözləri və kiçikhəcmli mətnləri üzündən köçürür (st. 4.1.1).

Mövzuya yönəltmə

Şagirdlər yönəldici suallar vasitəsilə bölmə üzrə keçilən mövzuları xatırlayırlar.

Danışma

Müəllim istiqamətləndirici suallarla şagirdləri danışmağa yönəldir:

– *Bu bölmədə hansı mətnlərlə tanış oldunuz?*

Hansı mətn daha çox xoşunuza gəldi? Niyə?

Müəllim üzərində IV bölmədə keçilən hərflər yazılmış və adları bu hərflərlə başlayan varlıqların şəkilləri olan kartlardan istifadə edərək bölmədə keçilən hərfləri şagirdlərə bir daha xatırladır.

Oxu

1-ci tapşırıq (dərslük), 1-ci tapşırıq (iş dəftəri). Şagirdlər bu tapşırıqları yerinə yetirməklə orfoqrafik bilgilərini nümayiş etdirirlər.

2-ci tapşırıq (dərslük), 2-ci tapşırıq (iş dəftəri). Sözdəki hecaların yerini müəyyənləşdirirlər.

3-cü tapşırıq (dərslük). Sözlərə uyğun şəkillər seçməklə oxu bacarıqlarını nümayiş etdirirlər.

4-cü tapşırıq (dərslük), 3-cü tapşırıq (iş dəftəri). Şagirdlərin sözü kontekstə uyğun işlətmə bacarığı üzə çıxarılır.

5-ci tapşırıq (dərslük). Şagirdlər şəklə uyğun cümlə seçməklə oxu bacarıqlarını nümayiş etdirirlər.

6-cı tapşırıq (dərslük), 4-cü tapşırıq (iş dəftəri). Şagirdlər şəkillərin ardıcılığını müəyyən edərək mətn qurub danışmalıdırlar.

Yazı

5-ci və 6-cı tapşırıqlar (iş dəftəri). Şagirdlər sözləri və mətni hüsnxət normalarına uyğun köçürürlər.

Formativ qiymətləndirmə

Şagirdlərin bilik və bacarıqları aşağıdakı meyar və materiallar əsasında qiymətləndirilir.

Meyarlar	Materiallar
Sözdəki səsləri müəyyənləşdirir.	Tap. 1 (D), tap. 1 (İ.D)
Sözləri və cümlələri hecalarla oxuyur.	Tap. 2 (D), tap. 2 (İ.D)
Yeni öyrəndiyi sözləri şəkillərlə uyğunlaşdırır.	Tap. 3 (D)
Sözlərdən kontekstə uyğun istifadə edir.	Tap. 4 (D), tap. 3 (İ.D)
Süjetli şəkil kompozisiyası üzrə mətn qurub danışır.	Tap. 6 (D), tap. 4 (İ.D)
Əlyazısı şəklində olan sözləri və kiçikhəcmli mətnləri üzündən köçürür.	Tap. 5, 6 (İ.D)

Dərs saat	Mövzu (oxu, söz ehtiyatı, şifahi nitq)	Hərflərin tanındılması (oxu və yazı)	Dərslik səh.	İş dəftəri səh.	MV səh.
1	Yaxşı nədir, pis nədir		54–55	38	66–67
2	Əqrəb və Qurbağa		56–57	39	68–69
3		Xəbərlik (şəxs) şəkilçiləri	57	40	69
4	Yaxşılıq		58–59	41	70–71
5		Şəkilçilərin variantları	59	42	71
6	Hamıdan qəşəng		60–62	43	72–73
7		Mənsubiyyət şəkilçiləri	62	44	73
8	Ümumiləşdirici təkrar. Hüsrxət		63	45–46	74

Bölmənin icmalı

Bu bölmədə müxtəlif mənəvi dəyərlərdən, insani münasibətlərdən, dostluq və səmimi hisslərdən bəhs edən bədii mətnlər təqdim olunur. Əsas məqsəd şagirdlərin maraq dairəsində olan mövzulardan istifadə etməklə onların dinləmə, danışma, oxu və yazı bacarıqlarını inkişaf etdirmək, mövzu ilə bağlı söz ehtiyatını zənginləşdirməkdir.

Dinləmə və danışma. Bu bölmədə şagirdlərin şifahi nitqi əsasən 1) şəkillər üzrə danışma; 2) situasiyaya uyğun nitq etiketlərindən istifadə, rollu oyun zamanı obrazın xarakterinə uyğun intonasiya, mimika və jestlərdən istifadə; 3) danışarkən cümlədə söz sırasına əməl etmə; 4) rabitəli cümlə qurma; 5) dinlədikləri mətni təxəyyülünə uyğun dəyişdirmə və yaxud davam etdirmə bacarıqlarının təkmilləşdirilməsi ilə inkişaf etdirilir.

Söz ehtiyatı. Şagirdlər *zəhmətkeş, əməksevər, dəcəl, lovğa, xeyirxah* kimi xarakterlərin səciyyələndirilməsi ilə bağlı söz ehtiyatı ilə tanış olurlar.

Oxu. Şagirdlər ilk dörd bölmədə bütün hərflərlə tanış olmuşlar. İlk bölmələrdən etibarən sözün səslərə ayrılması, səslərin müvafiq hərflərlə işarə olunması, böyük və kiçik hərflərin uyğunlaşdırılması ilə başlanan oxu bacarıqları daha sonrakı dərslərdə sözlərin və kiçik cümlələrin hecalarla oxusu ilə inkişaf etdirilir. Bu bölmədə oxu texnikası inkişaf xətti davam etdirilir. Müəllim şagirdlərin sözləri hecalamadan bütöv tələffüz edərək oxumasına çalışır.

Yazı. Şagirdlər artıq bütün hərfləri hüsrxət normalarına uyğun yazırlar. Bölmədəki dərslərdə üzündən köçürmə tapşırıqları vasitəsilə şagirdlərdə düzgün yazı texnikası inkişaf etdirilir. Bununla yanaşı, nitqdə geniş istifadə olunan bir sıra sintaktik konstruksiyaların şagirdlərin yazılı nitqində vərdişə çevrilməsi prosesi davam etdirilir.

1-ci DƏRS

Yaxşı nədir, pis nədir

Təlim nəticələri:

Yeni sözlər: zəhmətkeş, əməksevər, bəyənmək, cırmaq.

Danışma:

• Şəkildə gördüklərini təsvir edir və onları şəxsi həyatı ilə əlaqələndirir (st. 2.2.1).

Oxu:

- Oxunan mətni kitabda izləyir (st. 3.1.1).
- Mətnlə illüstrasiya arasındakı uyğun(suz)luğu müəyyən edir (st. 3.1.2).
- Oxuduğu mətn üzrə faktoloji suallara cavab verir (st. 3.1.2).
- Əsərdəki obrazları, zaman və məkanı müəyyənləşdirir (st. 3.1.2).
- Yaxınmənalı sözləri müəyyənləşdirir (st. 3.1.3).

Yazı:

- Verilmiş şəkllə uyğun söz və cümlələr yazır (st. 4.1.3).

Danışma

Danışma fəaliyyəti bölmənin titul səhifəsində verilmiş şəkillər və suallar əsasında yerinə yetirilir. Müəllim şagirdlərin diqqətini bölmənin adına yönəldir. Şagirdlər “Yaxşı nədir, pis nədir?” sualına aid fikirlərini söyləyirlər, həyatda gördüklərindən nümunələr gətirir, bölmə tituluadakı şəkillərə nəzər salaraq bölmənin mövzunu təxmin edirlər.

Oxu. Söz ehtiyatı

Mətnlə iş. Oxudan əvvəl. Təxmin etmə. Bu mərhələdə əsas məqsəd mətnin mövzuna və məzmununa maraq oyatmaq, mövzu ilə bağlı assosiasiyalar yaratmağa çalışmaq, onları fərziyyələr irəli sürməyə həvəsləndirməkdir.

1-ci tapşırıq (dərslük). Şagirdlər “Yaxşı nədir, pis nədir” şeirini növbə ilə səsli oxuyurlar. Müəllim oxuya başlamazdan əvvəl şagirdlərə oxu zamanı mətni kitabda izləməyi tapşırır.

Söz mücrüsü. Daha sonra müəllim yaxınmənalı sözlərdən istifadə etməklə söz mücrüsündə verilmiş sözlərin mənasını şagirdlərə izah edir: *zəhmətkeş* – zəhməti, əməyi, işləməyi sevən; *əməksevər* – əməyi sevən; *bəyənmək*

– xoşlamaq, *cırmaq* – doğram-doğram etmək. Bundan əlavə, müəllim oxu prosesində tanış olmayan sözləri şagirdlərə izah edir.

Şagirdlər yeni sözləri cümlələrdə işlətməklə onların mənasını anladıklarını nümayiş etdirirlər.

Şagirdlər şeiri oxuyub mənasını anladıqdan sonra şeirin bəndləri ilə şəkilləri uyğunlaşdırırlar. Bununla da şeirin məzmununu anladıklarını nümayiş etdirirlər.

“Nə anladın?” rubrikası (dərslük). Şagirdlər şeirə aid faktoloji sualları cavablandırırırlar. Bununla da şeiri nə qədər diqqətlə oxuduqlarını nümayiş etdirirlər.

“Düşün və cavab ver” rubrikası. Şagirdlər bu tapşırıqda verilmiş sualı cavablandırmaqla öz fikirlərini bildirirlər. Şagirdlərin fikirlərini sadə konstruksiyalı cümlələrlə ifadə etmələri normaldır. Danışarkən cümlədə söz sırasına düzgün əməl etmələri isə vacibdir. Müəllimə şagirdlərin nitqinə diqqət etmək, qeydlər aparmaq tövsiyə edilir. Müəllim bu qeydlərə əsasən şagirdlərə səhvlərini izah edir, tövsiyələr verir.

Diferensial təlim

Azərbaycan dilində kifayət qədər sərbəst danışan şagirdlər fikirlərini ətraflı izah etmək üçün geniş cümlələrdən istifadə edə bilirlər. Azərbaycan dilində söz ehtiyatı zəif olan şagirdlər isə sualları qısa və lakonik cavablandırmaqla kifayətlənə bilirlər.

1-ci və 2-ci tapşırıqlar (iş dəftəri). İş dəftərində verilmiş tapşırıqlar formativ qiymətləndirmə üçün istifadə edilə bilər. 1-ci və 2-ci tapşırıqlar şagirdlərin şeirin məzmununu necə anladıqlarını yoxlamağa imkan yaradır.

3-cü tapşırıq (iş dəftəri). Tapşırıqda şagirdlərə yeni öyrəndikləri sözlərin iştirakı ilə üç cümlə təqdim edilib. Şagirdlər bu sözləri yaxınmənalı sözlər ilə əvəz etməklə onların mənasını anladıqlarını nümayiş etdirirlər.

Yazı

4-cü tapşırıq (iş dəftəri). Şagirdlər şəkillərin məzmununa aid sözü uyğun şəklindən altından yazmaqla “Yaxşı nədir, pis nədir” mövzusunda aid xarakterlərin səciyyələndirilməsi ilə bağlı söz ehtiyatına yiyələndiklərini göstərirlər.

Formativ qiymətləndirmə

Şagirdlərin bilik və bacarıqları aşağıdakı meyar və materiallar əsasında qiymətləndirilir.

Meyarlar	Materiallar
Şəkildə gördüklərini təsvir edir və onları şəxsi həyatı ilə əlaqələndirir.	Şifahi tap. (MV)
Oxunan mətni kitabda izləyir.	“Yaxşı nədir, pis nədir” mətni
Mətnlə illüstrasiya arasındakı uyğunluğu müəyyən edir.	Tap. 1 (D)
Oxuduğu mətn üzrə faktoloji suallara cavab verir.	“Nə anladın” rub. tap. 2 (İ.D)
Əsərdəki obrazları, zaman və məkanı müəyyənləşdirir.	Tap. 1 (İ.D)
Yaxınmənalı sözləri müəyyənləşdirir.	Tap. 3 (İ.D)
Verilmiş şəklə uyğun söz və cümlələr yazır.	Tap. 4 (İ.D)

2-ci DƏRS

Əqrəb və Qurbağa

Təlim nəticələri:

Danışma:

- Həyatda gördükləri və təəssüratları haqqında danışır (st. 2.2.1).
- Sualı cavablandırarkən fikrini əsaslandırır (st. 2.2.3).

Oxu:

- Dialoji mətni səsləndirərkən obrazların nitqini fərqli səs tonu ilə oxuyur (st. 3.1.2).
- Oxuduğu mətn üzrə faktoloji suallara cavab verir (st. 3.1.2).
- Mətndəki hadisələrin ardıcılığını müəyyən edir (st. 3.1.2).
- Yaxınmənalı sözləri müəyyənləşdirir (st. 3.1.3).

Danışma

1-ci və 2-ci tapşırıqlar (dərslük). Danışma fəaliyyəti “Dərsə hazırlıq” rubrikasındakı tapşırıqlar əsasında yerinə yetirilir. Şagirdlər sualları cavablandırmaqla mövzunu şəxsi həyatları ilə əlaqələndirirlər. Rastlaşdıqları yaxşılıqlardan danışır, onlara edilən yaxşılıq müqabilində necə təşəkkür etdiklərindən söhbət açırlar.

Müəllim şagirdləri yönəldici suallar vasitəsilə danışma fəaliyyətinə cəlb edə bilər:

– *Çətinliyə düşəndə sizə kömək edən olubmu?*

– *Kimsə sizə kömək edəndə əvəzində nə etmişiniz?*

– *Yaxşılığın əvəzində pislik görəndə nə etmək lazımdır?*

Mətnlə iş. Rollu oxu. “Əqrəb və Qurbağa” mətni dialoji mətn olduğu üçün rollu oxu üsulunu tətbiq etmək tövsiyə olunur. Müəllim şagirdlərin nitqinə diqqət edir, obrazların hiss və həyəcanını ifadə etmək üçün onlara məsləhətlər verir.

Söz mücrüsü. Müəllim yaxınmənalı sözlərdən istifadə etməklə söz mücrüsündə verilmiş *sancmaq (dişləmək)*, *adət (vərdiş)*, sözə uyğun şəkli nümayiş etdirməklə *qurbağa*, *əqrəb*, *çay* sözlərinin mənasını izah edir. Bundan əlavə müəllim oxu prosesində tanış olmayan sözləri şagirdlərə izah edir.

Müəllimin nəzərinə! Müəllimə “çay” sözünün müxtəlif mənalarını şagirdlərə izah etmək tövsiyə olunur. Müəllim omonim sözlər haqqında məlumat vermədən, yalnız sözə uyğun şəkli nümayiş etdirməklə “çay” sözünün mənalarını izah edə bilər.

3-cü tapşırıq (dərslük). Şagirdlər mətnə aid faktoloji sualları cavablandırirlar.

4-cü tapşırıq (dərslük). Şagirdlər bu tapşırıqda verilmiş sualı cavablandırmaqla öz fikirlərini bildirirlər.

İş dəftərində verilmiş 1-ci və 2-ci tapşırıqlar müəllimə şagirdlərin mətnin məzmununu necə qavradıqlarını yoxlamağa imkan yaradır.

1-ci tapşırıq (iş dəftəri). Şagirdlər şəkilləri hadisələrin ardıcılığına uyğun nömrələməklə mətnin məzmununu anladıqlarını, hadisələrin ardıcılığını xatırladıqlarını nümayiş etdirirlər.

2-ci tapşırıq (iş dəftəri). Şagirdlər fikirlərin “Əqrəb və Qurbağa” mətninə əsasən doğru, yoxsa yanlış olduğunu müəyyənləşdirirlər.

3-cü tapşırıq (iş dəftəri). Şagirdlər fərqləndirilmiş sözləri yaxınmənalı sözlərlə əvəz etməklə (*dişləmək – sancmaq*, *vərdiş – adət*) onların mənasını anladıqlarını nümayiş etdirirlər.

4-cü tapşırıq (iş dəftəri). Şagirdlər “çay” sözünün mətndəki mənasında işləndiyi cüm-

ləni seçməklə həm söz ehtiyatını, həm də mətnin məzmununu qavradıqlarını nümayiş etdirirlər.

Formativ qiymətləndirmə

Şagirdlərin bilik və bacarıqları aşağıdakı meyar və materiallar əsasında qiymətləndirilir.

Meyarlar	Materiallar
Həyatda gördükləri və təəssüratları haqqında danışır.	Tap. 1, 2 (D)
Dialogi mətni səsləndirərkən obrazların nitqini fərqli səs tonu ilə oxuyur.	“Əqrəb və Qurbəğa” mətni
Oxuduğu mətn üzrə faktoloji suallara cavab verir.	Tap. 3 (D), tap. 2 (İ.D)
Sualı cavablandırarkən fikrini əsaslandırır.	Tap. 4 (D)
Mətndəki hadisələrin ardıcılığını müəyyən edir.	Tap. 1 (İ.D)
Yaxınmənalı sözləri müəyyənləşdirir.	Tap. 3 (İ.D)

3-cü DƏRS

Xəbərlik (şəxs) şəkilçiləri

Təlim nəticələri:

Yazı:

- Cümlələri yazarkən ismi xəbəri uyğun şəxs şəkilçisi ilə tamamlayır (st. 4.1.2).
- Yazarkən cümlədə söz sırasına əməl edir (st. 4.1.2).

Müəllimin nəzərinə! Fənn kurikulumunda “Dil qaydaları” məzmun xətti yer almayıb. Təhsilalan dildən istifadə etmək üçün bu qaydaları empirik və ya nəzəri şəkildə mənimsəməlidir. Bu bölmədən etibarən Azərbaycan dilində geniş işlənən sintaktik konstruksiyalar izah edilir, nitq vərdişinə çevrilməsi üçün nümunələr və çalışmalar verilir. Dərslərdə bu materiallar “Düzgün danışmaq və yazmaq” rubrikasında təqdim edilir.

Mövzuya yönəltmə

5-ci tapşırıq (dərslük). Şagirdlər müvafiq xəbərlik (şəxs) şəkilçiləri əlavə etməklə cümlələri tamamlayırlar.

“Yadda saxla” rubrikası. Burada xəbərlik şəkilçilərinə aid sintaktik konstruksiyalar izah edilir, hansı şəxsə aid olduğu şəkillər vasitəsilə göstərilir.

Dərslərdə və iş dəftərində təqdim edilmiş tapşırıqlar xəbərlik kateqoriyasına aid sintaktik konstruksiyaları tətbiq etməyə və möhkəmləndirməyə yönəlmişdir.

Formativ qiymətləndirmə

Şagirdlərin bilik və bacarıqları aşağıdakı meyar və materiallar əsasında qiymətləndirilir.

Meyarlar	Materiallar
Cümlələri yazarkən ismi xəbəri uyğun şəxs şəkilçisi ilə tamamlayır.	Tap. 5, 6 (D)
Cümlələri yazarkən xəbərlik şəkilçilərinə uyğun şəxs əvəzliyi əlavə edir.	Tap. 1, 2 (İ.D)
Yazarkən cümlədə söz sırasına əməl edir.	Tap. 3 (İ.D)

4-cü DƏRS

Yaxşılıq

Təlim nəticələri:**Oxu:**

- Dialoji mətni səsləndirərkən obrazların nitqini fərqli səs tonu ilə oxuyur (st. 3.1.2).
- Oxuduğu mətn üzrə faktoloji suallara cavab verir (st. 3.1.2).
- Əsərdəki obrazları, zaman və məkanı müəyyənləşdirir (st. 3.1.2).
- Müzakirə zamanı mövzuya uyğun fikir yürüdür (st. 2.2.3).
- Verilmiş şəkllə uyğun söz və cümlələr yazır (st. 4.1.3).

Mövzuya yönəltmə

1-ci tapşırıq (dərslük). Müəllim istiqamətləndirici tapşırıq vasitəsilə şagirdləri oxu zamanı diqqət edəcəkləri məqamlara yönəldir.

Oxu

Mətnlə iş. Rollu oxu. “Yaxşılıq” mətni dialoji mətn olduğu üçün rollu oxu üsulunu tətbiq etmək tövsiyə olunur. Əvvəlcə müəllim mətni bir dəfə oxuyur. Şagirdlər mətni izləyirlər. Daha sonra müəllim obrazların (Elxan, Leyla, ana, nənə) nitqinə aid cümlələri şagirdlər arasında bölüşdürür. Müəllim şagirdlərin nitqinə diqqət edir, obrazların hiss və həyəcanını ifadə etmək üçün onlara məsləhətlər verir.

Söz mücrüsü. Müəllim yaxınmənalı sözlərdən istifadə etməklə söz mücrüsündə verilmiş *xilas etmək (qurtarmaq)*, *sözə uyğun şəkli nümayiş etdirməklə batmaq, hücum etmək, dan, quyu* sözlərinin mənasını izah edir. Bundan əlavə, müəllim oxu prosesində tanış olmayan sözləri şagirdlərə izah edir.

Şagirdlər yeni sözləri cümlələrdə işlətməklə onların mənasını anladıklarını nümayiş etdirirlər.

2-ci tapşırıq (dərslük). Şagirdlər mətnə iştirak edən və etməyən obrazları müəyyənləşdirməklə mətnə aid faktoloji sualı cavablandırırlar.

3-cü tapşırıq (dərslük). Şagirdlər bu tapşırıqda verilmiş sualı cavablandırmaqla mövzu ilə bağlı öz fikirlərini bildirirlər. Şagirdlərin fikir-

5-6 bölmə: Yaxşı nədir, pis nədir

YAXŞILIQ

Dərslük hazırlıq

1. Mətni oxuyun. Baş gəhrəmənin dəstəmlərinə diqqət edin.

Gözlə gün idi. Elxan yaxşı bir iş görmək istəyirdi. O, kəndlilərə dedi: "Əgər Leyla gildə birtso, onu xilas edərdim".

Əla bu vaxt balaca Leyla ona dedi:
- Elxan, mənə nə istəyirsən?
- Mənə olma, Leyla. Özün təki yox.
Elxan fikirləşdi:
- Əgər cavab verəndə hücum etsə, mən onu xilas edərdim.
Nənəsi Elxanı saxladı:
- Elxan, bala, toyuqlara dan verərsən?

Elxan cavab verdi:
- Nənə, işim var. Sonra, Özün işə düşdü: "Əgər Toyğun quyuya düşsəydi, onu xilas edərdim."
Toyğun quyusunu bulay-bulay ona yaxınlaşdı. Sənki demək istəyirdi:
- Elxan, mənə tu ver.

lərini sadə konstruksiyalı cümlələrlə ifadə etmələri normaldır. Danışarkən cümlədə söz sırasına düzgün əməl etmələri isə vacibdir. Müəllimə şagirdlərin nitqinə diqqət etmək, qeydlər aparmaq tövsiyə edilir. Müəllim bu qeydlərə əsasən şagirdlərə səhvlərini izah edir, tövsiyələr verir.

İş dəftərində verilmiş tapşırıqlar formativ qiymətləndirmə üçün istifadə edilə bilər.

1-ci tapşırıq (iş dəftəri). Şagirdlər tapşırıqda verilmiş cümlələri oxuyur, “Yaxşılıq” mətninin məzmununa əsasən doğru, yoxsa yanlış olduğunu müəyyənləşdirirlər.

2-ci tapşırıq (iş dəftəri). Tapşırıq oxu və yazı məzmun xətlərinin inteqrasiyasına imkan yaradır. Şagirdlər “Xeyirxahlıq” mətnindən tapşırıqda təqdim edilmiş illüstrasiyaya uyğun cümlələri yazmaqla həm yazı bacarıqlarını, həm də mətnin məzmununu necə qavradıqlarını nümayiş etdirirlər.

Müəllimin nəzərinə! Şagirdlər təqdim edilmiş illüstrasiyaya uyğun cümlələri öz sözləri ilə də yazı bilərlər.

3-cü tapşırıq (iş dəftəri). Şagirdlər mətnə iştirak edən obrazların adlarını müvafiq boşluqlara yazmaqla mətnin məzmununu qavradıqlarını nümayiş etdirirlər.

Elxan ona tərəf açıqla bədi:
- Toplan, get buradan, mane
olma.
Elxan atasından soruşdu:
- Anacım, yaxşı iş görmək üçün
nə etmək lazımdır?
Anası gülümsəyib dedi:
- Leyla ilə yeməyə bilirsən.
Toyuqları yemliyə, Toplana su
verə bilərsən.
V.Düryevnin hekayəsi əsasında

Nə əslədin?
2. Məndə belə bir obraz yoxdur:
a) Toplan b) Nana c) Leyla d) Məstən

Düşün və cavab ver
3. Elxanın anasına verdiyi suala siz necə cavab verərdiniz?

Düşünün danışmaq və yazmaq
4. Uğurluğu müəyyən edin.
1. Elxan, toyuqları dan verir...? a) ...sən.
2. Elxan, manimlə sındır...? b) ...sən

5. Verilmiş sözlərə **-lə, -lər, -lər, -lər** nisbətlərindən
uyğun gələni artırmaqla cümlə qurun.
Nisbət: Əbrar, kəpənək:
səhrə, cənəvər, toyuq, Toplan, üzüm, bibər, qartal, Məstən

6. Fərqləndirilmiş sözlərdə səhvləri düzəldərək cümlələri kəçirin.
Mən Elxan**ın**, Leyla**ın** bolca**ın**, Toplan**ın** hayırd**ın**. Siz kənd**in****in**.
Biz səh**in** bax**ın** ol**ın**.

Formativ qiymətləndirmə

Şagirdlərin bilik və bacarıqları aşağıdakı meyar və materiallar əsasında qiymətləndirilir.

Meyarlar	Materiallar
Dialoji mətni səsləndirərkən obrazların nitqini fərqli səs tonu ilə oxuyur.	“Xeyirxahlıq” mətni
Əsərdəki obrazları, zaman və məkanı müəyyənləşdirir.	Tap. 2 (D), tap. 3 (İ.D)
Müzakirə zamanı mövzuya uyğun fikir yürüdür.	Tap. 3 (D)
Oxuduğu mətn üzrə faktoloji suallara cavab verir.	Tap. 1 (İ.D)
Verilmiş şəkllə uyğun söz və cümlələr yazır.	Tap. 2 (İ.D)

5-ci DƏRS

Şəkilçilərin variantları

Təlim nəticələri:

Yazı:

- Ahəng qanunundan asılı olaraq çoxvariantlı şəkilçilərdən uyğun olanını seçir (st. 4.1.2).
- Sözləri ümumi mənalara görə qruplaşdırır (st. 3.1.3).

Müəllimin nəzərinə! Doğma dili Azərbaycan dili olan şagirdlər çoxvariantlı şəkilçiləri düzgün işlətdiyi halda ana dili qeyri-Azərbaycan dili olan şagirdlər çətinlik çəkirlər. Dərslikdə şəkilçilərin çoxvariantlılığı izah edilir, düzgün tətbiq etmək üçün müxtəlif çalışma modelləri təqdim olunur.

Mövzuya yönəltmə

4-cü tapşırıq (dərslik). Şagirdlər xəbərlilik (şəxs) şəkilçiləri buraxılmış cümlələri tamamlayır və bununla da onların diqqəti iki cür yazılan şəkilçilərə yönəldilir.

“Yadda saxla” rubrikası. Burada iki cür və dörd cür yazılan şəkilçilərin işləndiyi sözlər nümunə kimi verilmişdir. Şagirdlər möhkəmləndirmə tapşırıqlarını bu nümunə əsasında yerinə yetirə bilərlər.

5-ci tapşırıq (dərslik), 1-ci tapşırıq (iş dəftəri). Tapşırıqlar həm cümlə qurmaq bacarığını inkişaf etdirir, həm də şəkilçilərin variantlarına aid qaydaları tətbiq etməyə imkan yaradır.

6-cı tapşırıq (dərslik). Cümlələrdəki səhvlərin düzəldilməsi tələb olunur.

2-ci tapşırıq (iş dəftəri). Şagirdlər sözlərə *-lar, -lər* şəkilçilərini düzgün artırırlar.

3-cü tapşırıq (iş dəftəri). Şagirdlər *-lar, -lər* şəkilçilərindən düzgün istifadə edirlər.

Formativ qiymətləndirmə

Şagirdlərin bilik və bacarıqları aşağıdakı meyar və materiallar əsasında qiymətləndirilir.

Meyarlar	Materiallar
Ahəng qanunundan asılı olaraq çoxvariantlı şəkilçilərdən uyğun olanını seçir.	Tap. 4, 6 (D), tap. 1, 2, 3 (İ.D)
Sözləri ümumi mənalara görə qruplaşdırır.	Tap. 5 (D)

6-cı DƏRS

Hamıdan qəşəng

Təlim nəticələri:**Oxu:**

- Dialoji mətni səsləndirərkən obrazların nitqini fərqli səs tonu ilə oxuyur (st. 3.1.2).
- Mətndəki hadisələrin məntiqli ardıcılığı müəyyən edir (st. 3.1.2).
- Əsərdəki obrazları, zaman və məkanı müəyyənləşdirir (st. 3.1.2).
- Müzakirə zamanı mövzuya uyğun fikir yürüdür (st. 2.2.3).
- Yaxınmənalı sözləri müəyyənləşdirir (st. 3.1.3).
- Verilmiş şəkllə uyğun söz və cümlələr yazır (st. 4.1.3).

Mövzuya yönəltmə

1-ci tapşırıq (dərslük). Müəllim istiqamətləndirici suallar vasitəsilə şagirdləri oxu zamanı diqqət edəcəkləri məqamlara yönəldir:

– *Sizcə, mətnə hansı obrazlar iştirak edir?*

– *Hansı obrazın davranışı sizin diqqətinizi cəlb etdi?*

– *Sizcə, hansı obraz xeyirxahdır? Niyə belə düşünürsünüz?*

Oxu

1-ci tapşırıq (dərslük). Müəllim istiqamətləndirici tapşırıq vasitəsilə şagirdləri oxu zamanı diqqət edəcəkləri məqamlara yönəldir.

Mətnlə iş. Rollu oxu. “Hamıdan qəşəng” mətni dialoji mətn olduğu üçün rollu oxu üsulunu tətbiq etmək tövsiyə olunur. Əvvəlcə müəllim mətni bir dəfə oxuyur. Şagirdlər mətni izləyirlər. Daha sonra müəllim obrazların nitqinə aid cümlələri şagirdlər arasında bölüşdürür. Müəllim şagirdlərin nitqinə diqqət edir, obrazların hiss və həyəcanını ifadə etmək üçün onlara məsləhətlər verir.

Söz mücrüsü. Söz mücrüsündə və oxu prosesində tanış olmayan sözlər şagirdlərə izah edilir. Şagirdlər yeni sözləri cümlələrdə işlətməklə onların mənasını anladıklarını nümayiş etdirirlər.

Söz ehtiyatı üzrə iş. Müəllim söz mücrüsündəki sözləri orfoepiya qaydalarına uyğun

tələffüz edir. Şagirdlər isə həmin sözləri orfoepiya qaydalarına uyğun yazırlar.

Beləliklə, yeni sözlərin düzgün tələffüzü və yazılışı mənimsənilir.

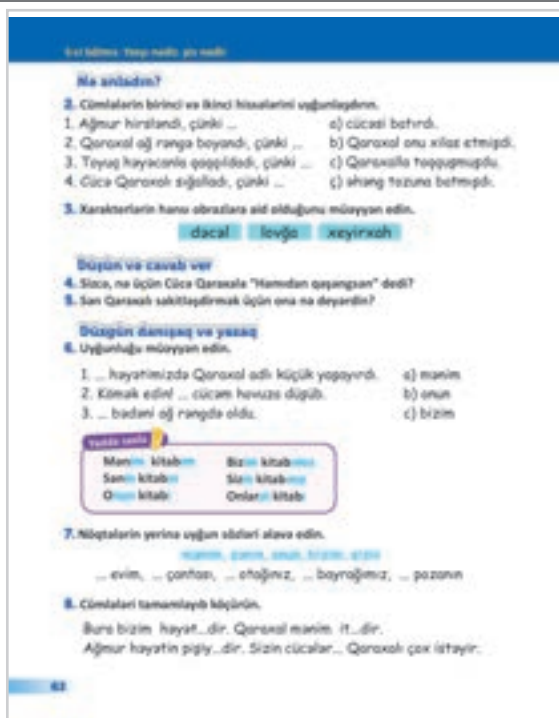
2-ci tapşırıq (dərslük). Şagirdlər cümlələrin birinci və ikinci hissələrini uyğunlaşdırmaqla hadisələrin səbəbini anladıklarını nümayiş etdirirlər. Şagirdlər bu tapşırığı yerinə yetirərkən mətnə baş verən hadisələrin səbəbini analiz edirlər.

3-cü, 4-cü və 5-ci tapşırıqlar (dərslük). Şagirdlər bu tapşırıqlar vasitəsilə obrazlara münasibətlərini bildirir, fikirlərini ifadə edirlər. Obrazların xarakterini ifadə edən sözlər şagirdlərin nitqində var.

İş dəftərində verilmiş tapşırıqlar formativ qiymətləndirmə üçün istifadə edilə bilər.

1-ci və 3-cü tapşırıqlar (iş dəftəri). Tapşırıqlar oxu və yazı məzmun xətlərinin inteqrasiyasına imkan yaradır.

2-ci tapşırıq (iş dəftəri). Tapşırıq şagirdlərin söz ehtiyatını necə mənimsədiklərini yoxlamağa imkan yaradır. Fərqləndirilmiş sözləri söz mücrüsündən uyğun gələn sözlərlə əvəz edərək həmin sözlərin mənalərini anladıklarını nümayiş etdirirlər.

Formativ qiymətləndirmə

Şagirdlərin bilik və bacarıqları aşağıdakı meyar və materiallar əsasında qiymətləndirilir.

Meyarlar	Materiallar
Dialogi mətni səsləndirərkən obrazların nitqini fərqli səs tonu ilə oxuyur.	“Hamıdan qəşəng” mətni
Mətndəki hadisələrin məntiqi ardıcılığını müəyyən edir.	Tap. 2 (D)
Əsərdəki obrazları, zaman və məkanı müəyyənləşdirir.	Tap. 3 (D), tap. 3 (İ.D)
Müzakirə zamanı mövzuya uyğun fikir yürüdür.	Tap. 4, 5 (D)
Verilmiş şəkllə uyğun söz və cümlələr yazır.	Tap. 1 (İ.D)
Yaxınmənalı sözləri müəyyənləşdirir.	Tap. 2 (İ.D)

7-ci DƏRS

Mənsubiyyət şəkilçiləri

Təlim nəticələri:

Yazı:

- Söz birləşmələrində mənsubiyyət şəkilçilərindən yerli-yerində istifadə edir (st. 4.1.2).
- Yazarkən cümlədə söz sırasına əməl edir (st. 4.1.2).

Mövzuya yönəltmə

6-cı tapşırıq (dərslük). Tapşırıqda şagirdlərə “mənim”, “bizim”, “onun” sözləri buraxılmış cümlələr verilmişdir. Şagirdlər müvafiq sözləri əlavə etməklə cümlələri “Hamıdan qəşəng” mətninin məzmununa uyğun tamamlayırlar. Bununla da onların diqqəti müvafiq qrammatik konstruksiya ilə tanış olmuş, nitqlərində istifadə edərək mənimsəmişlər.

“Yadda saxla” rubrikası. Burada mənsubiyyət kateqoriyasına aid sintaktik konstruksiyalar izah edilir, hansı şəxsə aid olduğu göstərilir.

7-ci və 8-ci tapşırıqlar (dərslük), 1-ci və 2-ci tapşırıqlar (iş dəftəri). Tapşırıqlar mənsubiyyət kateqoriyasına aid sintaktik konstruksiyanın möhkəmləndirilməsinə yönəldilib.

3-cü tapşırıq (iş dəftəri). Şagirdlər tapşırıqda verilmiş ayrı-ayrı sözlərdən cümlə qururlar. Müəllim şagirdlərin cümlədə söz sırasına əməl etmələrinə, mənsubiyyət və xəbərlik kateqoriyasına aid sintaktik konstruksiyaadan düzgün istifadə etmələrinə nəzarət edir.

Formativ qiymətləndirmə

Şagirdlərin bilik və bacarıqları aşağıdakı meyar və materiallar əsasında qiymətləndirilir.

Meyarlar	Materiallar
Mənsubiyyət şəkilçilərinə uyğun yiyəlik halda olan müvafiq şəxs əvəzliyi işlədir.	Tap. 6, 7 (D), tap. 2 (İ.D)
Söz birləşmələrində mənsubiyyət şəkilçilərindən yerli-yerində istifadə edir.	Tap. 1, 8 (D), tap. 1 (İ.D)
Yazarkən cümlədə söz sırasına əməl edir.	Tap. 3 (İ.D)

8-ci DƏRS

5-ci bölmə üzrə

Ümumiləşdirici təkrar

Təlim nəticələri:**Oxu:**

- Sözləri bütöv tələffüz etməklə kiçikhəcmli mətnləri oxuyur (st. 3.1.1).
- Mətndəki hadisələrin ardıcılığını müəyyən edir (st. 3.1.2).
- Mətnlə illüstrasiya arasındakı uyğun(suz)-luğu müəyyən edir (st. 3.1.2).
- Mətndən əsas fikri müəyyənləşdirməyə kömək edən məqamları seçir (st. 3.1.2).

Yazı:

- Cümlələri yazarkən ismi xəbəri uyğun şəxs şəkilçisi ilə tamamlayır (st. 4.1.2).
- Söz birləşmələrində mənsubiyyət şəkilçilərindən yerli-yerində istifadə edir (st. 4.1.2).
- Ahəng qanunundan asılı olaraq çoxvariantlı şəkilçilərdən uyğun olanını seçir (st. 4.1.2).

Mövzuya yönəltmə

Şagirdlər yönəldici suallar vasitəsilə bölmə üzrə keçilən mövzuları xatırlayırlar.

Danışma

Müəllim istiqamətləndirici suallarla şagirdləri danışmağa yönəldir:

– *Bu bölmədə hansı mətnlərlə tanış oldunuz?*

– *Hansı mətn daha çox xoşunuza gəldi? Niyə?*

Oxu

1-ci tapşırıq (dərslük). Şagirdlər mətni diqqətlə oxuyur, məzmununa əsasən mətnə başlıq düşünürlər.

2-ci və 3-cü tapşırıqlar (dərslük). Tapşırıqlar şagirdlərin mətnin məzmununu necə qavradıqlarını yoxlamağa imkan yaradır.

4-cü tapşırıq (dərslük). Şagirdlər mətndəki əsas fikri ifadə edən cümləni seçməklə analizmə bacarıqlarını nümayiş etdirirlər.

5-ci və 6-cı tapşırıqlar (dərslük), 2-ci və 3-cü tapşırıqlar (iş dəftəri). Tapşırıq oxu və yazı məzmun xətlərinin inteqrasiyasına imkan yaradır. Şagirdlər bölmə boyu tanış olduqları qrammatik konstruksiyaları necə mənimsədiklərini nümayiş etdirirlər.

Ümumiləşdirici təkrar

- Mətni oxuyun. Mətnə ad qoyun.
Qorqoq bir buğda fəpdi. Buğda çox ağır idi. Onu yerindən tərpadə bilmədi. Yolçuqlarını kəməyə çəpirdi. Onlar kəməkləyib buğdanı əsənliqlə yuvularına apardılar.
- Mətnə əsas şəkilçiləri ardıcılıqla sıralayın.
a) b) c)
- Mətnə əsas cümlələri tamamlayın.
Qorqoq buğdanı yerindən tərpadə bilmədi, çünki ...
Qorqoq buğdanı yerindən tərpadə bilmədi, ənc görə də ...
- Hansı cümlə mətndəki əsas fikri ifadə edir?
a) Təlamayan diplomat.
b) Güc birləşməsidir.
c) Dost qalibi bəyirəm olar.
- Cümlələri tamamlayıb oxuyun.
1. Mən Azərbaycan aqarı...
2. Sən müəllim...
3. O, nağı qahramanı...
4. Biz dənizkənarı parkda...
5. Siz çalçıqan pəyğömlər...
6. Onlar eyni kəh insanlar...
- Nöqətlərin yerinə uyğun sözləri əlavə edib köçürün.
– qalamın – qalamınız
– qalamın – qalamınız
– qalamı – qalamı

1-ci tapşırıq (iş dəftəri). Bu tapşırıqla şagirdlər yiyələndikləri oxu və yazı bacarıqlarını nümayiş etdirirlər.

Formativ qiymətləndirmə

Şagirdlərin bilik və bacarıqları aşağıdakı meyar və materiallar əsasında qiymətləndirilir.

Meyarlar	Materiallar
Sözləri bütöv tələffüz etməklə kiçikhəcmli mətnləri oxuyur.	Tap. 1 (D)
Mətndəki hadisələrin ardıcılığını müəyyən edir.	Tap. 2, 3 (D)
Mətndən əsas fikri müəyyənləşdirməyə kömək edən məqamları seçir.	Tap. 4 (D)
Cümlələri yazarkən ismi xəbəri uyğun şəxs şəkilçisi ilə tamamlayır.	Tap. 5 (D)
Mətnlə illüstrasiya arasındakı uyğun(suz)luğu müəyyən edir.	Tap. 1 (İ.D)
Mənsubiyyət şəkilçilərinə uyğun yiyəlik halda olan müvafiq şəxs əvəzliyi işlədir.	Tap. 6 (D), tap. 3 (İ.D)
Ahəng qanunundan asılı olaraq çoxvariantlı şəkilçilərdən uyğun olanını seçir.	Tap. 2 (İ.D)

Dərs saat	Mövzu (oxu, söz ehtiyatı, şifahi nitq)	Hərflərin tanınması (oxu və yazı)	Dərslik səh.	İş dəftəri səh.	MV səh.
1	Bənd, misra, qafiyyə		64–65	47	76–77
2	Əvəz istəməz		66–67	48	78–79
3		Cümlədə söz sırası	67	49	79
4	Hesab		68–69	50	80–81
5		Sual cümlələri	69	51	81
6	Yaşar sənət seçir		70–72	52	82–83
7		Şəkilçilər	72	53	83
8	Ümumiləşdirici təkrar. Hüsrxət		73	54–55	84

Bölmənin icmalı

Bu bölmədə şagirdlərə şeirlər təqdim olunur. Məqsəd şagirdləri şeirin xüsusiyyətləri, tələbləri ilə tanış etmək, onlarda nəzmlə yazılmış mətnləri anlamaq bacarığı formalaşdırmaq, oxu və yazı bacarıqlarını inkişaf etdirmək, söz ehtiyatlarını zənginləşdirməkdən ibarətdir.

Dinləmə və danışma. Bu bölmədə şagirdlərin şifahi nitqi əsasən 1) şeirlərin məzmununu danışma; 2) danışarkən cümlədə söz sırasına əməl etmə; 3) rabitəli cümlə qurma; 4) oxuduqları və ya dinlədikləri mətni təxəyyülünə uyğun dəyişdirmə və yaxud davam etdirmə bacarıqlarının inkişaf etdirilməsi ilə formalaşdırılır.

Söz ehtiyatı. Şagirdlər bu bölmədə dinlədikləri və ya oxuduqları şeirlərdə bir çox yeni sözlər və ifadələrlə tanış olurlar: *təbaşir, evə sarı, xətt, utanmaq, birdən-birə, yavaşca, səy göstərmək, mübahisə, lovğalıq, öyünmək, ürəkdən, əziz, fit çalmaq, kefi kök, damağı çağ, çəpgöz, süzmək, kökəlmək, hesab, qoz, orta, ləpə, bölünmək, sənət, sərhəd, köhlən, keşikdə dayanmaq, pətək, kişnəmək, sürücü, yəqin ki, xarrat, avara.*

Oxu. Şagirdlərdə ilkin oxu bacarıqları şeirlərlə formalaşdırılmağa başlanılmışdı. Bu bölmədə də diferensial təlimin prinsiplərinə əsasən Azərbaycan dilini daha yaxşı bilən şagirdlərin nisbətən böyük mətnləri sərbəst danışmağına imkan yaranır.

Yazı. Bu bölmədə şagirdlər Azərbaycan qrammatikasına aid olan bəzi qaydalar ilə tanış olurlar. Onlara cümlədəki söz sırası, cümlə qurmaq üçün vacib olan şəkilçilər (hal, mənsubiyyət), sual cümlələrinin qurulması öyrədilir. Şagirdlər şəkillər üzrə cümlə qurur və rabitəli mətn tərtib edirlər. Bundan əlavə, üzündən köçürmə tapşırıqları vasitəsilə şagirdlərdə düzgün yazı texnikası inkişaf etdirilir.

1-ci DƏRS (Bölməyə giriş)

Bənd, misra, qafiyə

Təlim nəticələri:

Yeni sözlər: təbaşir, evə sarı, xətt, utanmaq, birdən-birə, yavaşca, səy göstərmək, mübahisə, lovgalıq, öyünmək, ürəkdən, riyaziyyat, vacib.

Danışma:

- Həyatda gördükləri və təəssüratları haqqında danışır (st. 2.2.1).
- Sualı cavablandırarkən fikrini əsaslandırır (st. 2.2.3).

Dinləmə:

- Bildiyi faktlara əsaslanaraq dinlədiyi məlumata münasibət bildirir (st. 1.1.2).

Oxu:

- Oxunan mətni kitabda izləyir (st. 3.1.1).
- Oxuduğu mətn üzrə faktoloji suallara cavab verir (st. 3.1.2).

Yazı:

- Çap hərfləri ilə verilmiş sözləri və kiçikhəcmli mətnləri üzündən köçürür (st. 4.1.1).

Danışma

(Mövzuya yönəltmə)

Müəllim şagirdlərin diqqətini bölmənin adına yönəldir və suallarla müraciət edir:

- *Nə üçün şeirləri əzbər demək lazımdır?*
- *Şeirləri əzbər yox, öz sözlərimizlə desək, nə baş verər?*

Oxuyub-anlama

Mövzuya giriş hissəsində iki eyniadlı mətn verilmişdir. Mətnlərin mövzusu eynidir, lakin iki formada yazılmışdır: nəsrə və nəzmlə. Müəllim mətni oxutdurur və uşaqlar suallara cavab verirlər. Hər iki mətn arasında oxşar və fərqli cəhətlər müzakirə olunur.

“**Nə anladın?**” rubrikasındakı 3-cü tapşırıqda şagirdlər hekayədəki və şeirdəki cümlələri uyğunlaşdırmaqla fikrin təqdim edilmə formasındakı fərqi göstərilir. Şagirdlərin diqqətini söz sırasına yönəltmək lazımdır. Müəllimə şagirdlərə nəzm və nəsrə yazılmış mətnlərdə cümlədə söz sırasının necə dəyişdiyini izah etmək tövsiyə olunur.

Söz mücrüsündə verilmiş sözlərin mənası üzərində iş aparılır. Kontekstdən çıxış edərək

sözlərin mənasının izah edilməsini şagirdlərə də tapşırmaq olar.

Müəllimin nəzərinə! Şagirdlər I sinifdə şeirlər öyrəniblər. Tədris dilində öyrənilən şeirlər üzərində onlar qafiyə, misra, bənd anlayışları ilə tanış olublar. Azərbaycan dilində isə şeirləri bu vaxta qədər mexaniki olaraq öyrənmişlər. Şagirdlərə şeir haqqında akademik məlumatlar sadə dildə və tədris dilində öyrəndikləri ilə müqayisəli şəkildə öyrədilməsi tövsiyə edilir.

4-cü tapşırıq (dərslik). Şeirin birinci və ikinci bəndində misra və qafiyə şagirdlərə göstərilmişdir. Üçüncü bənddə şagirdlər özləri misra və qafiyələri müəyyənləşdirirlər. Müəllim *qafiyə* anlayışını şagirdlərin rahat qavraması üçün belə bir oyun keçirə bilər: Şagirdlərə bir söz deyilir və ona qafiyə olan sözlər tapılması tapşırılır. Məsələn: *sarı – darı, arı, barı, qarı, bağları, otaqları* və s. Bu oyunu yarış kimi cümlələrlə iş formasından istifadə etməklə də keçirmək olar. Şagirdlər bir-birinə sözlər deyərək onlara qafiyə yaradan sözlər tapırlar və ən çox qafiyə tapan qalib gəlir.

Müəllimin nəzərinə! Şagirdlərin Azərbaycan dilində söz ehtiyatı çox olma-

dığına görə qafiyə üçün onlar hətta ləkəlik mənası olmayan sözlər də deyə bilərlər. Bu onlara səhv tutulmamalıdır, çünki məqsəd söz ehtiyatını artırmaq deyil, oxşar səsləri uyğunlaşdırmaq və müəyyənləşdirə bilmək bacarığını inkişaf etdirməkdən ibarətdir.

Daha sonra müəllim şagirdlərin diqqətini 65-ci səhifədəki "İncinin cavabı" şeirinə yönəldir.

Şagirdlər şeiri oxuyurlar, məzmun üzərində iş gədir. Söz mücrüsündə verilmiş sözlərin mənası açıqlanır.

"Nə anladın?" rubrikasında verilmiş suallar cavablandırılır. Şagirdlər öyrəndikləri bilikləri möhkəmləndirirlər.

8-ci tapşırıq (dərslük). Faktoloji xarakter daşıyır. Şagirdlərin oxuyub-anlama bacarığını yoxlamağa xidmət edir. Bu tapşırığı müxtəlif suallarla bir az da genişləndirib şagirdləri müzakirəyə cəlb etmək olar. Məsələn:

– Nə üçün riyaziyyat kitabı hesab edirdi ki, o, İnciyə çox lazımdır?

– Ana dili dərslərində biz daha nələri öyrənirik?

1-ci tapşırıq (iş dəftəri). Eyni xarakterlidir. Şagirdlər şeirdə adıçəkilən fənləri müəyyənləşdirirlər və onlara aid olan əşyaları qeyd edirlər.

Müəllimin nəzərinə! 1-ci sinifdə şagirdlər fənlərlə tanış olsalar da, adlarını xatırlamaya bilərlər. Belə olduqda onlara kömək etmək lazımdır. Tapşırığın məqsədi şagirdlərə fənlərin adını öyrətmək deyil, oxuyub-anlama bacarığını və məntiqi təfəkkürü inkişaf etdirməkdən ibarətdir.

"Düşün və cavab ver", 9-cu tapşırıq (dərslük). Şagirdlər sualı cavablandırarkən müxtəlif fənlərdə keçdiklərinə əsaslanırlar.

10-cu tapşırıq (dərslük). Şagirdlərin tənqidi təfəkkürünün və danışma bacarığının inkişafına xidmət edir. Tapşırıq şagirdlərdən fikir yürütmək və fikrini əsaslandırmaq bacarığı tələb edir. Şagirdlər müxtəlif fikirlər yürüdə bilərlər. Müəllimə tövsiyə olunur ki, şagirdlərə şablon cavablar verməyə şərait yaratmasın, əksinə, fikir müxtəlifliyinə yönəlsin.

2-ci tapşırıq (iş dəftəri). Müəllim mətnin həm hüsnxət qaydalarına uyğun, həm də orfoqrafik cəhətdən düzgün köçürülməsinə diqqət yetirməlidir.

3-cü tapşırıq (iş dəftəri). Tapşırıq şagirdlərin qafiyə anlayışını yaxşı qavramalarına və yazı bacarıqlarının inkişafına xidmət edir.

Formativ qiymətləndirmə

Şagirdlərin bilik və bacarıqları aşağıdakı meyar və materiallar əsasında qiymətləndirilir.

Meyarlar	Materiallar
Həyatda gördükləri və təəssüratları haqqında danışır.	Titul səhifəsi (D), tap. 8 (D)
Oxunan mətni kitabda izləyir.	Titul səhifəsi (D), tap. 1 (D)
Oxuduğu mətn üzrə faktoloji suallara cavab verir.	Tap. 5, 8 (D), tap. 1 (İ.D)
Bildiyi faktlara əsaslanaraq dinlədiyi məlumata münasibət bildirir.	Tap. 4 (D)
Sualı cavablandırarkən fikrini əsaslandırır.	Tap. 9 (D), tap. 1 (İ.D)
Çap hərfləri ilə verilmiş sözləri və kiçikhəcmli mətnləri üzündən köçürür.	Tap. 2, 3 (İ.D)

2-ci DƏRS

Əvəz istəməz

Təlim nəticələri:

Yeni sözlər: fit çalmaq, kefi kök, damağı çağ, çəpgöz, süzmək, kökəlmək.

Danışma:

- Oxuduğu və ya dinlədiyi mətni təxəyyülünə uyğun dəyişdirir və ya davam etdirir (st. 2.2.2).
- Danışarkən cümlədə söz sırasına əməl edir (st. 2.1.1).
- Rollu oyun zamanı obrazın xarakterinə uyğun intonasiya, mimika və jestlərdən istifadə edir (st. 2.2.3).

Oxu:

- Dialoji mətni səsləndirərkən obrazların nitqini fərqli səs tonu ilə oxuyur (st. 3.1.1).
- Oxuduğu mətn üzrə faktoloji suallara cavab verir (st. 3.1.2).
- Cümlədə buraxılmış sözü müəyyən edir (st. 3.1.3).
- Oxuduğu mətndəki obraza və ya onun hərəkətinə münasibət bildirir (st. 3.1.2).

Mövzuya yönəltmə

Müəllim proqnozlaşdırma üsulundan istifadə etməklə şagirdləri şeirin adını oxuyaraq mətnin məzmunu haqqında fikir yürütməyə yönəldir. Daha sonra tapşırıqdakı sualla sinfə müraciət edir. Şagirdlərin cavabı müxtəlif ola bilər. Bununla da müəllim şagirdlərin diqqətini mövzuya cəlb edir.

Oxu. Söz ehtiyatı

Əvvəlcə şagirdlərə söz mücrüsündəki sözlərin mənası açıqlanır. Bunu sözləri cümlədə işlətməklə etmək daha məqsədəuyğundur. “Əvəz istəməz” şeiri oxunur. Şeirin səslə oxu ilə oxunulması tövsiyə olunur. Oxu zamanı şagirdlərin sözləri bütöv şəkildə oxumalarına, həmçinin dialoji mətndə obrazların nitqini fərqli səs tonu ilə səsləndirmələrinə diqqət yetirilməlidir. Məzmunu və mənası üzərində iş aparıldıqdan sonra şeiri rollu oyun üsulundan istifadə etməklə yenə oxutmaq olar. Rollu oyun zamanı obrazın xarakterinə uyğun mimika və jestlərdən istifadə edilməsinə, səs tonunun tənzimlənməsinə diqqət yetirilməlidir.

“Nə anladın?” rubrikasında verilən suallar həm faktoloji, həm də nəticə çıxarmağı tələb edən suallardır. Şagirdlərdə oxuyub-anlama və danışma bacarığının inkişafına yönəldilmişdir.

1-ci tapşırıq (iş dəftəri). Oxuyub-anlama bacarığının inkişafına yönəlmiş tapşırıqdır.

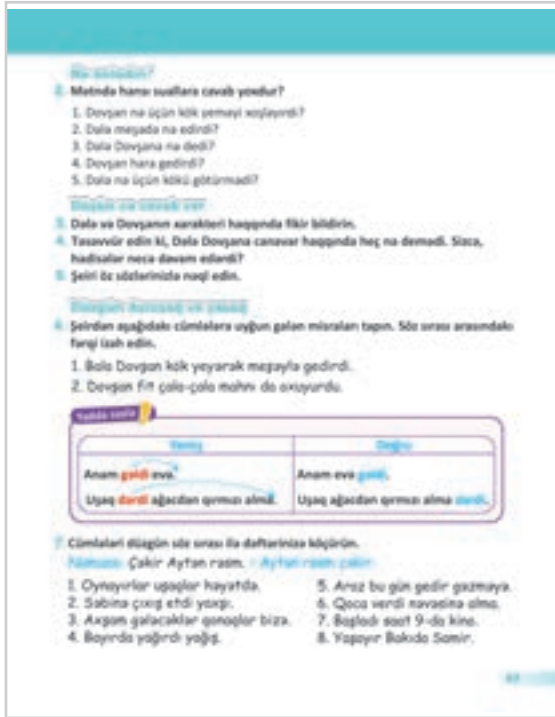
“Düşün və cavab ver” rubrikasında verilmiş tapşırıqlar şagirdlərdə danışma bacarığının, həmçinin tənqidi və yaradıcı təfəkkürün formalaşmasına xidmət edir.

3-cü tapşırıq (dərslük). Şagirdlər oxuduğu mətndəki obrazlara və onların hərəkətinə münasibət bildirərkən fikirlərini əsaslandırmaq üçün mətnə istinad etməlidirlər. Şagirdlərin öz həyat təcrübəsinə də müraciət etməklə münasibət bildirmələri mümkündür. Tapşırıq şifahi nitq bacarıqlarının və tənqidi təfəkkürün inkişafına yönəlmişdir.

4-cü tapşırıq (dərslük). Şagirdlərdən süjet xəttini dəyişməklə mətni təxəyyüllərinə uyğun yeni sonluqla bitirmək tələb olunur.

Tapşırıq şifahi nitq bacarıqlarının və yaradıcı təfəkkürün inkişafına yönəlmişdir.

5-ci tapşırıq (dərslük). Nəzmlə yazılmış mətni nəsrə çevirmək tələb olunur. Tapşırıq yerinə yetirilərkən şagirdlərin şeirdəki fikri saxlamaqla təhkiyə şəkildə rabitəli mətn qurmalarına

3-cü DƏRS

Cümlədə söz sırası

Təlim nəticələri:

Yazı:

- Yazarkən cümlədə söz sırasına əməl edir (st. 4.1.2).
- Cümlədə sözləri bir-birindən ayırır (st. 4.1.1).

Mövzuya yönəltmə

6-cı tapşırıq (dərslük). Şagirdlər 1-ci sinifdən empirik şəkildə Azərbaycan dilində cümlədə söz sırasının fərqli olduğu haqqında məlumatlıdırlar. Bu tapşırıq vasitəsilə onlar nəsr və nəzm ilə yazılmış cümlədəki fərqi izah edirlər.

“Yadda saxla” rubrikası. Qayda izah edilərkən vurğulanmalıdır ki, rus və ingilis dillərində hərəkət bildirən söz cümlədə ikinci yerdə, Azərbaycan dilində isə cümlənin sonunda gəlir.

7-ci tapşırıq (dərslük). Cümlələri düzgün söz sırası ilə köçürmək tapşırılmışdır. Şagirdlərdən öyrəndikləri qaydanı tətbiq etmələri tələb olunur.

1-ci tapşırıq (iş dəftəri). Verilmiş bəndi nəsrə çevirmək tapşırılmışdır. Şeirdə söz sırası pozulmuş cümlələr vardır ki, nəsrə çevirərkən düzgün şəkildə yazılmasına diqqət yetirilməlidir.

2-ci tapşırıq (iş dəftəri). Cümlədə sözləri bir-birindən ayırmaq tələb olunur. Tapşırığın məqsədi oxuyub-anlama və sözü bütöv görə bilmək bacarığının inkişafına yönəlmişdir.

3-cü tapşırıq (iş dəftəri). Şeirdəki cümlələri düzgün söz sırasına əməl edərək yazmaq tapşırılmışdır. Yeni öyrənilmiş qaydanın möhkəmləndirilməsinə xidmət edir.

Formativ qiymətləndirmə

Şagirdlərin bilik və bacarıqları aşağıdakı meyar və materiallar əsasında qiymətləndirilir.

Meyarlar	Materiallar
Yazarkən cümlədə söz sırasına əməl edir.	Tap. 1, 3 (İ.D), tap. 7 (D)
Cümlədə sözləri bir-birindən ayırır.	Tap. 2 (İ.D)

və cümlədə söz sırasına riayət etmələrinə diqqət yetirilməsi tövsiyə olunur.

2-ci tapşırıq (iş dəftəri). Mətnə əsasən məntiqli nəticə çıxarmağa və oxuyub-anlama bacarığının formalaşdırılmasına xidmət edir.

3-cü və 4-cü tapşırıqlar (iş dəftəri). Söz ehtiyatının möhkəmlənməsinə və oxuyub-anlama bacarığının inkişafına xidmət edir.

Formativ qiymətləndirmə

Şagirdlərin bilik və bacarıqları aşağıdakı meyar və materiallar əsasında qiymətləndirilir.

Meyarlar	Materiallar
Oxuduğu və ya dinlədiyi mətni təxəyyülünə uyğun dəyişdirir və ya davam etdirir.	Tap. 4 (D)
Danışarkən cümlədə söz sırasına əməl edir.	Tap. 5 (D)
Oxuduğu mətn üzrə faktoloji suallara cavab verir.	Tap. 2 (D), tap. 1 (İ.D)
Cümlədə buraxılmış sözü müəyyən edir.	Tap. 3, 4 (İ.D)
Oxuduğu mətndəki obraza və ya onun hərəkətinə münasibət bildirir.	Tap. 3 (D)

4-cü DƏRS

Hesab

Təlim nəticələri:

Yeni sözlər: hesab, qoz, orta, ləpə, bölünmək.

Dinləmə:

• Dinlədiyi mətni şəkillər əsasında nəql edir (st. 1.1.3).

Danışma:

• Sual cümlələrində sual əvəzlilərindən düzgün istifadə edir (st. 2.1.1).

Oxu:

- Mətnə əsas fikri müəyyənləşdirməyə kömək edən məqamları seçir (st. 3.1.2).
- Mətnlə illüstrasiya arasındakı uyğun(suz)luğu müəyyən edir (st. 3.1.2).
- Kontekstdən çıxış edərək tanış olmadığı sözün mənasını təxmin edir (st. 3.1.3).

Mövzuya yönəltmə

Müəllim sinfə müraciət edir:

– *Üç almanı iki dostun arasında necə bölərsən?*

(Bunu sinfə müxtəlif əşyalar gətirməklə də etmək olar.) Daha sonra şagirdlərin fikri dinlənilir.

Oxu. Söz ehtiyatı

Əvvəlcə söz mücrüsündəki sözlərin mənası üzərində iş aparılır. Daha sonra “Hesab” şeiri oxunur. Mövzu riyaziyyat fənni ilə inteqrasiya olunur. Şeir oxuyub-anlaması üzərində iş bitəndən sonra şagirdlərin diqqəti şeirə çəkilmiş illüstrasiyaya yönəldilir. Mətnəki informasiya ilə şəkil müqayisə olunur. Şəkilin şeirə nə dərəcədə uyğun olub-olmadığı müəyyənləşdirilir. Həmçinin şagirdlər şəklə baxıb şeiri öz sözləri ilə danışa bilirlər.

“**Nə anladın?**” rubrikasında mətnə əsasən verilən suallara cavab vermək tapşırılmışdır. Verilən suallar həm faktoloji, həm də əsaslandırma tələb edən suallardır. Şagirdlərdə oxuyub-anlama və danışma bacarığının inkişafına yönəlmişdir.

4-cü tapşırıq (dərslük). Söz ehtiyatının möhkəmləndirilməsinə xidmət edir.

“**Düşün və cavab ver**” rubrikasında verilmiş tapşırıqlar şagirdlərdə oxuyub-anlama bacarığını

HESAB

Söz ehtiyatı

1. Üç almanı iki dostun arasında necə bölərsən?

Bir qoz düşdü ağacdən
Ortadan bölündü,
İki parça ləpəni
Üç qarğaya böldü.

Düşdü yəni iki qoz,
Hər qoz iki üz oldu.
Qarğılar sevindilər:
“Hesabımız düz oldu”.

Babam dedi: “Uşaqlar,
Qarğının sayı üçdür,
Altı ləpə ləpədən
Hər qarğaya **iki** düşdü!”
Jüni xat

İki soruşdu?

1. Qarğılar hansı problemlə üzlənmişlər?

2. Qarğılar nə üçün sevindilər?

3. Bəşvəyə uyğun gələn sözləri seçin və cümlələri dəftərinizə köçürün.

qoz, ağacdən, hesab, ortadan

Qarğılar altı ləpə topladılar. Ağacdən bir düşdü.
Qoz bölündü. əsərdə düz oldu.

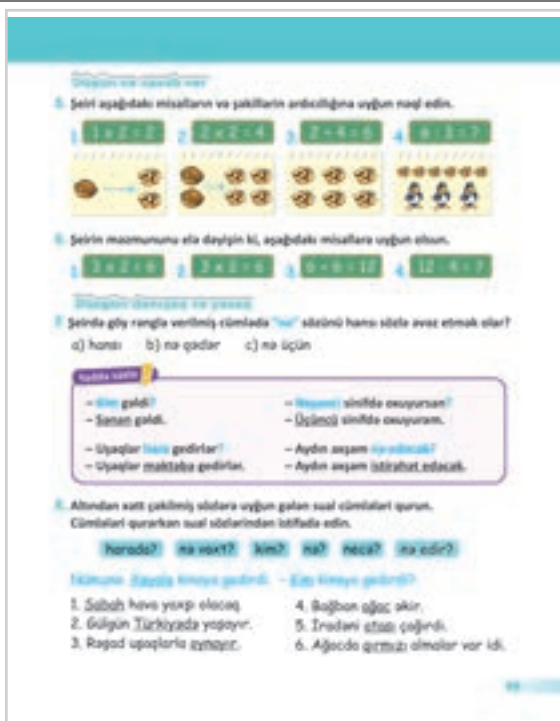
rığının, həmçinin yaradıcı təfəkkürün formalaşmasına xidmət edir.

5-ci tapşırıq (dərslük). Şagirdin oxuyub-anlama və nəticə çıxarma bacarığını formalaşdırmağa xidmət edir. Belə ki, şagird izah etməlidir ki, əgər şeirə əsasən hər qarğaya iki ləpə çətibsa, ağacdən neçə qoz düşmüşdür. Şagird şəkillərə uyğun izahat verməli və şeiri şəkillərin ardıcılığına uyğun nəql etməlidir. Məsələn: “Bir qozda iki ləpə varsa, iki qozda dörd ləpə olacaq. Ləpələri toplasaq, altı ləpə edir. Bəs altı ləpə neçə qozdur? Bunun üçün altını ikiyə bölmək lazımdır. Beləliklə, müəyyənləşdiririk ki, ağacdən cəmi üç qoz düşmüşdür”. Bu zaman diqqət yetirmək lazımdır ki, şagirdlər sual cümlələrini düzgün qursunlar və sual əvəzlilərindən düzgün istifadə etsinlər.

1-ci tapşırıq (iş dəftəri). Bu tapşırıq şagirdin oxuyub-anlama bacarığını inkişaf etdirir. Şagird məsələləri oxuyub hansının şeirin nəticəsinə uyğun olduğunu müəyyənləşdirməlidir. Bunun üçün müəllimə şeirdə hansı məqama, hansı sözə diqqət yetirdiklərini şagirdlərdən soruşmaq tövsiyə olunur. **Cavab:** b.

6-cı tapşırıq (dərslük). Şagirdin danışma bacarığını, tənqidi və yaradıcı təfəkkürünü inkişaf etdirməyə yönəlmişdir.

2-ci tapşırıq (iş dəftəri). Şagirdlərdən sözün kontekstə uyğun mənasını müəyyənləşdirməyi

tələb edir. Şeirdə “üz” sözü şagirdlərə tanış olmayan mənada işlənmişdir. Verilmiş cümlələrdə “üz” sözünün şeirdəki mənasına uyğunluğunu tapmaq, həmçinin hansı mənə verdiyini izah etmək tapşırılır.

3-cü tapşırıq (iş dəftəri). Şagirddə oxuyub-anlama və nəticə çıxarma bacarığının inkişafına xidmət edir. Şagirdlər cümlələri şəkillərlə uyğunlaşdırmalı, daha sonra hansının şeirin sonuna uyğun gəldiyini qeyd etməlidirlər.

4-cü tapşırıq (iş dəftəri). “Doğru, yoxsa yanlış” modeli şagirdlərə tanış modeldir. Şagirdlər mətnə əsasən verilmiş hökmlərin doğru olub-olmadığını müəyyənləşdirməlidirlər.

Formativ qiymətləndirmə

Şagirdlərin bilik və bacarıqları aşağıdakı meyar və materiallar əsasında qiymətləndirilir.

Meyarlar	Materiallar
Mətnədən əsas fikri müəyyənləşdirməyə kömək edən məqamları seçir.	Tap. 1 (İ.D), tap. 5 (D)
Mətnlə illüstrasiya arasındakı uyğun(suz)luğu müəyyən edir.	Tap. 3 (İ.D)
Kontekstdən çıxış edərək tanış olmadığı sözün mənasını təxmin edir.	Tap. 2 (İ.D)

5-ci DƏRS

Sual cümlələri

Təlim nəticələri:

Yazı:

- Yazarkən cümlədə söz sırasına əməl edir (st. 4.1.2).
- Sual cümlələrində sual əvəzlilərindən düzgün istifadə edir (st. 2.1.1).

Mövzuya yönəltmə

7-ci tapşırıq (dərslük). Şagirdlərə sual əvəzliləri təqdim edilmişdir. Kontekstə uyğun olaraq “nə” sözünü nə qədər? sual əvəzliyi ilə əvəz etmək mümkündür. Belə ki, şeirin sonunda “Hər qarğaya nə düşdü?” cümləsində qeyd olunan əvəzlik miqdar mənasını verir. Tapşırıq mövzuya keçid xarakteri daşıyır. Bu dərstdə şagirdlərə sual cümləsi qurmaq öyrədiləcəkdir.

“Yadda saxla” rubrikasında şagirdlərə sual cümlələrinin formalaşması, cümlədə müxtəlif sözlərə sual verilməsi öyrədilir.

8-ci tapşırıq (dərslük). Keçilmiş qaydanın möhkəmləndirilməsinə xidmət edir. Sual cümləsi qurarkən söz sırasının pozulmamasına diqqət yetirmək tövsiyə olunur.

1-ci tapşırıq (iş dəftəri). Cümlədəki informasiyanı müəyyənləşdirmək üçün məqsədə uyğun şəkildə sual cümlələri qurmaq bacarığı formalaşdırılır. Şagirdlərə nümunə təqdim edilmişdir. Nümunəyə əsasən digər cümlələrdə sual əvəzliyinin köməyi ilə sual cümləsi qurmaq tapşırılmışdır.

Formativ qiymətləndirmə

Şagirdlərin bilik və bacarıqları aşağıdakı meyar və materiallar əsasında qiymətləndirilir.

Meyarlar	Materiallar
Yazarkən cümlədə söz sırasına əməl edir.	Tap. 8 (D)
Sual cümlələrində sual əvəzlilərindən yerli-yerində istifadə edir.	Tap. 8 (D), tap. 1 (İ.D)

4. Şəndəki bəndlərə görə cümlələrin ardıcılığını müəyyənleyin.

1. Yəqər qışqırdı.
2. Yəqər səhərdə qurub kəpikində durdu.
3. Yəqər meşəyə sınırdı.
4. Yəqər saat düşdü.

5. Səvdiyyəni sənət haqqında təqdimat hazırlayın.

6. Mələrlə uyğun hissəcikləri artırmaqla cümlələri tamamlayın.

Sərhəddədir,
Yəqər papaq **gəzən**...
Sərhəddədir
Yəqər düz beş **yaşar**...
Bu sünücü
Yəqər sünür **həyə**...
Birməyib
Hələ əli **yığar**...

7. Mələrin sənəmə uyğun gələn hissəcikləri artırmaqla cümlələri dəftərinizə yazın.

1. Ana televizor... **[-ni, -lər]** baxır.
2. Daxil kitab... **[-dən, -ə]** oxuyur.
3. Əhməd dəyir park... **[-ə, -lə]** gəzir.
4. Uşaqlar həyat... **[-dən, -lə]** oynayırlar.
5. Elçin məktəb... **[-dən, -ə]** ev... **[-ə, -lə]** tez gəldi.
6. Selen qədim... **[-ni, -lər]** çanta... **[-dən, -yə]** gətirdi.

5-ci tapşırıq (dərslük). Şagirdlərə şifahi təqdimat hazırlamaq tapşırılmışdır. Yaxşı olardı ki, bu, ev tapşırığı kimi verilsin. Şagirdlərə əvvəlcədən təqdimatın meyarları təqdim edilməlidir. Təqdimatda yoxlanıla biləcək meyarlara nümunə olaraq bunları göstərmək olar:

1. Bildiyiniz leksik bazadan istifadə etmək.
2. Cümlələri düzgün söz sırasına əməl etməklə qurmaq.
3. Deyilən fikirləri əsaslandırmaq.

1-ci tapşırıq (iş dəftəri). Oxuyub-anlama bacarığının və diqqətli oxunun inkişafına yönəlmişdir. Mətnə əsasən Yaşarın hansı sənəti seçdiyini qeyd etmək tələb olunur.

2-ci tapşırıq (iş dəftəri). Nöqtələrin yerinə hər sənətə uyğun olan feili seçib yazmaq tapşırılmışdır.

Formativ qiymətləndirmə

Şagirdlərin bilik və bacarıqları aşağıdakı meyar və materiallar əsasında qiymətləndirilir.

Meyarlar	Materiallar
Mətndəki hadisələrin ardıcılığını müəyyən edir.	Tap. 4 (D)
Cümlədə buraxılmış sözü müəyyən edir.	Tap. 3 (D), tap. 2 (İ.D)
Oxuduğu mətn üzrə faktoloji suallara cavab verir.	Tap. 2 (D), tap. 1 (İ.D)

7-ci DƏRS

Şəkilçilər

Təlim nəticələri:

Yazı:

- Yazarkən cümlədə söz sırasına əməl edir (st. 4.1.2).
- Sözlər arasındakı sintaktik əlaqədən asılı olaraq düzgün hal şəkilçisi seçir (st. 4.1.2).

Mövzuya yönəltmə

6-cı tapşırıq (dərslük). Mövzuya keçid xarakteri daşıyır. Mətnə əsasən gətirilmiş nümunələrdə nöqtələrin yerinə uyğun gələn şəkilçiləri əlavə etmək tapşırılmışdır. Müəllim şagirdlərə sözün şəkilçi vasitəsilə hansı mənanı ifadə etdiyini izah edir.

“Yadda saxla” rubrikası. Şəkillər vasitəsilə hal şəkilçilərinin sözə hansı məna verdiyi göstərilmişdir. Mövzu dilçilik terminlərindən istifadə etməməklə izah edilməlidir. Şagirdlərə daha aydın olsun deyə şəkilçilərin kontekstdə izah edilməsi tövsiyə olunur.

7-ci tapşırıq (dərslük), 1-ci tapşırıq (iş dəftəri). Keçilən qaydanın möhkəmləndirilməsinə xidmət edir.

2-ci tapşırıq (iş dəftəri). Cümlələri düzgün söz sırasına əməl edərək yazmaq tapşırılmışdır.

Formativ qiymətləndirmə

Şagirdlərin bilik və bacarıqları aşağıdakı meyar və materiallar əsasında qiymətləndirilir.

Meyarlar	Materiallar
Yazarkən cümlədə söz sırasına əməl edir.	Tap. 2 (İ.D)
Sözlər arasındakı sintaktik əlaqədən asılı olaraq düzgün hal şəkilçisi seçir.	Tap. 7 (D), tap. 1 (İ.D)

8-ci DƏRS

6-cı bölmə üzrə
Ümumiləşdirici təkrar**Təlim nəticələri:****Oxu:**

• Yeni öyrəndiyi sözləri şəkillərlə uyğunlaşdırır (st. 3.1.3).

Yazı:

- Söz birləşmələri və cümlələrdə qrammatik baxımdan zəruri düzəlişlər edir (st. 4.1.2).
- Yazarkən cümlədə söz sırasına əməl edir (st. 4.1.2).
- Sual cümlələrində sual əvəzlilərindən yerli-yerində istifadə edir (st. 4.1.2).
- Sözlər arasındakı sintaktik əlaqədən asılı olaraq düzgün hal şəkilçisi seçir (st. 4.1.2).

Ümumiləşdirici təkrar bölmə üzrə keçilənlərin təkrarını ehtiva etdiyi üçün verilən tapşırıqlar keçirilən mövzuları, xüsusilə də yazı ilə bağlı qaydaları əhatə edir. Bundan əlavə, bölmədə öyrənilən söz ehtiyatına və bəzi qaydalara da toxunulmuşdur.

Söz ehtiyatı

1-ci tapşırıq (dərslük). Bölmədə öyrənilmiş “ləpə” sözünün omonimliyini göstərir. Şagirdlər vizual olaraq “ləpə” sözünün hansı mənalar daşdığını görürlər və cümlədə işlədirlər.

2-ci tapşırıq (dərslük). Nöqtələrin yerinə şəkillərə uyğun olaraq öyrənilmiş şəkilçiləri qoymaq tapşırılmışdır.

3-cü tapşırıq (dərslük). Söz sırası pozulmuş cümləni müəyyənləşdirmək tapşırılmışdır.

2-ci tapşırıq (iş dəftəri). Söz sırası ilə bağlı qaydanın möhkəmlənməsinə xidmət edir.

4-cü tapşırıq (dərslük). Sual əvəzliyindən istifadə etməklə cümlədəki informasiyanı müəyyənləşdirmək bacarığının möhkəmləndirilməsinə və yoxlanmasına xidmət edir.

1-ci tapşırıq (iş dəftəri). Şagirdlərin *misra*, *qafiyə* anlayışlarını nə dərəcədə mənimsədiklərini yoxlamağa xidmət edir. Xatırladıyıq ki, bu tip tapşırıqlarda şagirdlər mövcud olmayan sözlər desələr də, qəbul edilir. Çünki məqsəd söz ehtiyatının inkişafı yox, səsləri uyğunlaş-

Ümumiləşdirici təkrar

1. "ləpə" sözünü yuxarıdakı mənalarına uyğun olaraq cümlələrdə işlədin.

2. Cümlələri verilmiş şəkillərlə uyğunlaşdırın və nöqtələrin yerinə uyğun Nöqtələri əlavə edin.

1. Aytur binələr... baxırdı.
2. Uşaqlar meydanca... futbol oynayırdılar.
3. Məktəb gəmi... alırdı.

3. Hətə cümlədə söz sırası pozulmuşdur?
a) Sabir dərslərini tez bitirdi.
b) Mən, yağın ki, gəc gələcəyəm.
c) Ülkar olmaq istəyir mənə.

4. Sual əvəzlilərindən istifadə edərək sual cümlələri qurun.
Nümunə: Orxan Bakıda yaşayır. (kim? harada? nə edir?)
Kim Bakıda yaşayır?
Orxan Bakıda nə edir?
1. Sabina bağçada gəzişir. (kim? harada? nə edir?)
2. Arşam pişir yağır. (nə vaxt? nə? nə edir?)
3. Elcan şirin meyvə kəşləyir. (kim? necə? nə? nə edir?)
4. Kəlid iki dəftər alıb. (kim? necə? nə? nə edir?)

dırmaq bacarığını formalaşdırmaqdan ibarətdir.

3-cü tapşırıq (iş dəftəri). Fikri düzgün ifadə etmək üçün uyğun gələn şəkilçilərdən istifadə etmək bacarığının möhkəmləndirilməsinə yönəlmişdir.

Formativ qiymətləndirmə

Şagirdlərin bilik və bacarıqları aşağıdakı meyar və materiallar əsasında qiymətləndirilir.

Meyarlar	Materiallar
Yeni öyrəndiyi sözləri şəkillərlə uyğunlaşdırır.	Tap. 1 (D)
Sözlər arasındakı sintaktik əlaqədən asılı olaraq düzgün hal şəkilçisi seçir.	Tap. 2 (D), tap. 3 (İ.D)
Yazarkən cümlədə söz sırasına əməl edir.	Tap. 3 (D), tap. 2 (İ.D)
Sual cümlələrində sual əvəzlilərindən yerli-yerində istifadə edir.	Tap. 4 (D)

Dərs saat	Mövzu (oxu, söz ehtiyatı, şifahi nitq)	Hərflərin tanidılması (oxu və yazı)	Dərslik səh.	İş dəftəri səh.	MV səh.
1	Tapmacalar		74–75	56	86–87
2	Dörd arzu		76–77	57	88–89
3		Hərəkətin zamanı	77	58	89
4	Göbələk		78–79	59	90–91
5		Feilin şəxsə görə dəyişməsi	79	60	91
6	Göydən qoz yağır		80–82	61	92–93
7		Feilin şəxsə və zamana görə dəyişməsi	82	62	93
8	Ümumiləşdirici təkrar. Hüsrxət		83	63–64	94

Bölmənin icmalı

Diqləmə və danışma. Bu bölmədə şagirdlərin şifahi nitqi əsasən 1) şəkillər üzrə danışma; 2) həyatda gördükləri haqda danışma; 3) dinlənən mətni kitabdan izləmə kimi bacarıqlar əsasında inkişaf etdirilir. Bununla yanaşı, danışarkən cümlələrin müəyyən qrammatik normalara uyğun qurulmasına da diqqət yetirilir.

Söz ehtiyatı. Şagirdlər təbiət mövzusu ilə bağlı bir çox sözlərlə – heyvan və bitki adları ilə tanışdırlar. Bu bölmədə həmin sözlər təkrar edilir. Mətnlərdə yeni sözlərin də bir çoxu bu mövzu ilə bağlıdır: *ləçək, xallı, məskən, sümük, caynaq, fəsil, qartopu, alabəzək, xizək, biçmək*. Bu bölmədə ilk dəfə olaraq şagirdlərdə sözləri ümumi mənalar üzrə qruplaşdırmaq bacarığı formalaşdırılır (1-ci dərs).

Oxu. Bölmədə oxu texnikası (st. 3.1.1) inkişaf xətti davam etdirilir. Belə ki, növbəli oxu zamanı şagirdlərin söz və cümlələri düzgün oxumasına diqqət yetirilir. Bundan əlavə, ifadəli oxu bacarığının formalaşdırılması üçün bir neçə dərsdə “Rollu oxu” və “Rollu oyun” üsullarından da istifadə edilir.

Əvvəlki bölmələrdə şagirdlərin oxu texnikasının kifayət qədər formalaşdığını nəzərə alaraq dərslərdə oxuyub-qavrama üzrə tapşırıqlar da verilir. Bu tapşırıqlar daha çox mətnə açıq şəkildə ifadə olunmuş məlumatları əhatə edir.

Yazı. Bölmədəki dərslərdə üzündən köçürmə tapşırıqları vasitəsilə şagirdlərdə düzgün yazı texnikası inkişaf etdirilir. Bununla yanaşı, nitqdə geniş istifadə olunan bir sıra sintaktik konstruksiyaların şagirdlərin yazılı nitqində vərdişə çevrilməsi prosesi davam etdirilir.

1-ci DƏRS (Bölməyə giriş) Tapmacalar

Təlim nəticələri:

Yeni sözlər: sirr, ləçək, xallı, zər, məskən, sü-mük, caynaq, süzmək, çil, xortum, buynuz, guşə, ala.

Danışma:

• Şəkildə gördüklərini təsvir edir və onları şəxsi həyatı ilə əlaqələndirir (st. 2.2.1).

Dinləmə:

• Dinlədiyi fikirlə (mövzu ilə) bağlı suallar tərtib edir (st. 1.1.1).

Oxu və söz ehtiyatı:

- Anlayışın əsas əlamətlərinə görə sözü müəyyən edir (st. 3.1.3).
- Məzmunun açılmasına xidmət edən açar sözləri müəyyənləşdirir (st. 3.1.2).
- Sözləri ümumi mənalara görə qruplaşdırır (st. 3.1.3).

Dinləmə və danışma (Mövzuya yönəltmə)

Müəllim şagirdlərin diqqətini bölmənin mövzusunə yönəldir. Şagirdlər bölmənin adını oxuyurlar. Daha sonra 74–75-ci səhifələrdəki şəkli nəzərdən keçirmək tapşırılır. Şagirdlər şəkildə gördüklərini təsvir edərkən burada əks olunan bütün canlı və cansız varlıqların adları səsləndirilməlidir: *dağ, təpə, meşə, düzənlik, gül, çiçək, ağac, göbələk, arı, kəpənək, pətək, tısbığa, kirpi, ceyran, qartal, ağacdələn, dovşan, tutuquşu*. Bu sözlər ümumişlək sözlərdir və şagirdlər onların çoxu ilə tanışdırlar.

Bu fəaliyyət zamanı **auksion üsulundan** da istifadə etmək olar. Şagirdlər şəkildəki varlıqların adlarını səsləndirdikcə müəllim və ya şagirdlərdən biri bu sözləri lövhədə yazır.

Diferensial təlim

Şagirdlərin fəaliyyətinə diferensial yanaşmaq tövsiyə olunur:

- söz ehtiyatı zəngin olan şagirdlər sözləri səsləndirirlər;
- sonda müəllim söz ehtiyatı zəif olan şagirdlərdən həmin varlıqların adını bir daha soruşur.

Şagirdlərə bölmənin adındakı “sirr” sözü izah olunur: “Bir çoxlarının izah edə bilmədiyi hadisə, varlıq”. Müəllim:

– *Təbiətdə sizin üçün sirr olan hansı hadisə və varlıqlar var?*

Şagirdlər bu suala cavab verməkdə çətinlik çəksələr, müəllim bir neçə nümunə söyləyə bilər:

- *Arılar pətəyi necə düzəldirlər?*
- *Bal nədən alınır?*
- *Nə üçün ilan kirpidən qorxur?*
- *Nə üçün ağacdələn ağacın gövdəsini döyəcləyir?*
- *Doğrudanmı tutuquşu danışa bilir?*

Bu sualların cavablarını bilən şagirdlər öz fikirlərini söyləyirlər.

Oxu və söz ehtiyatı (Tapmacaların oxunması)

1-ci tapşırıq (dərslik). Dərslikdə verilmiş tapmacaların oxunmasını **qruplarla iş** şəklində təşkil etmək tövsiyə olunur. Bunun üçün sinif altı qrupa bölünür və hər qrup tapmacalardan birini oxuyaraq açmasını tapır. Bu zaman müəllim şagirdlərin diqqətini dərslikdəki 2-ci tapşırığa yönəldir. Belə ki, qruplarda müzakirələr zamanı şagirdlər eyni zamanda tapmacaların cavabını tapmağa kömək edən açar sözləri müəyyən etməlidirlər.

Söz mücrüsü. Qrup müzakirələrindən əvvəl müəllim şagirdlərə tapşırır ki, hər bir qrup tapmacanı bir dəfə oxusun və tanış olmayan sözləri qeyd etsin. Şagirdlər “Söz mücrüsü”ndəki sözləri mənimsədikdən sonra qruplarda müzakirələr başlayır.

Müzakirələrdən sonra hər bir qrup nümayəndəsi lövhəyə çıxaraq 1) tapmacanı oxuyur, 2) açmasını deyir, 3) açar sözləri səsləndirir.

1-ci tapmaca. Açması: tısbağa; **açar sözlər:** *sümükdən paltar, asta-asta gəzmək, suda üzmək.*

2-ci tapmaca. Açması: arı; **açar sözlər:** *çiçək, bal.*

3-cü tapmaca. Açması: kəpənək; **açar sözlər:** *gül-çiçək, ləçək, qanadı xallı, çəmən.*

4-cü tapmaca. Açması: kirpi; **açar sözlər:** *tikandan paltar, ilan qorxar.*

5-ci tapmaca. Açması: ağacdələni; **açar sözlər:** *tıq-tıq salmaq, meşə, ala, çil qanad, “meşə həkimi”.*

6-cı tapmaca. Açması: qartal; **açar sözlər:** *quşların şahı, caynaq, iti göz.*

Anlayışın əlamətlərinə görə sözü müəyyən etmək bacarığını inkişaf etdirmək üçün iş dəftərindəki tapşırıqlar yerinə yetirilir.

Müəllimin nəzərinə! Tapmacalarla iş şagirdlərdə eyni zamanda iki bacarığı

inkişaf etdirir: 1) kiçikhəcmli mətni oxuyarkən məzmunun açılmasına xidmət edən açar sözləri müəyyənləşdirmək; 2) anlayışın əlamətlərinə görə sözü müəyyən etmək.

Bu bacarıqlardan birincisi oxuyub-anlamaya, ikincisi söz ehtiyatına aiddir. Həmin bacarıqlar gələcəkdə mətndəki əsas fikri müəyyən etmək və sözü izah etmək kimi məzmun standartlarının reallaşdırılmasında mühüm rol oynayacaq.

2-ci tapşırıq (iş dəftəri). İş dəftərində tapşırıqlar fərdi xarakter daşdığından tapmacanın cavabını tapmaq bəzi şagirdlər üçün çətin ola bilər. Ona görə də bu tapşırıqda şagirdlərə iki ipucu verilir: açar sözlər göstərilir (altından xətt çəkilir) və uyğunlaşdırmaq üçün şəkillər verilir.

1-ci tapşırıq (iş dəftəri). Tapşırıq eyni zamanda təsviri incəsənət fənni ilə inteqrasiya təşkil edir. Şagirdlər tapmacanın cavabını əks etdirən şəkli rəngləməlidirlər.

İş dəftərindəki tapşırıqlar eyni zamanda formativ qiymətləndirmə üçün istifadə oluna bilər.

Sözü izah etməkdə ilk addım həmin sözün aid olduğu ümumi məna qrupunu müəyyən etməkdir. Dərsləkdəki 3-cü tapşırıq bu bacarığın formalaşdırılmasına yönəlmişdir.

Formativ qiymətləndirmə

Şagirdlərin bilik və bacarıqları aşağıdakı meyar və materiallar əsasında qiymətləndirilir.

Meyarlar	Materiallar
Mövzu ilə bağlı suallar tərtib edir.	Şifahi tapşırıq (MV)
Şəkildə gördüklərini təsvir edir.	Şifahi tapşırıq (MV)
Anlayışın əsas əlamətlərinə görə sözü müəyyən edir.	Tap. 1 (D), tap. 1 (İ.D)
Mətnə açar sözləri müəyyən edir.	Tap. 2 (D), tap. 2 (İ.D)
Sözləri ümumi mənalarına görə qruplaşdırır.	Tap. 3 (D)

2-ci DƏRS

Dörd arzu

Təlim nəticələri:

Yeni sözlər: fəsil, qartopu, arzu, alabəzək, xizək, biçmək, mayallaq aşmaq.

Danışma:

- Həyatda gördükləri və təəssüratları haqqında danışır (st. 2.2.1).
- Danışarkən cümlədə söz sırasına əməl edir (st. 2.1.1).

Oxu:

- Dialoji mətni səsləndirərkən obrazların nitqini fərqli səs tonu ilə oxuyur (st. 3.1.2).
- Mətni plan əsasında nəql edir (st. 3.1.2).

Yazı:

- Mövzuya, situasiyaya uyğun kiçikhəcmli mətn (təəssürat) yazır (st. 4.1.3).

Danışma**(Mövzuya yönəltmə)**

Şagirdlər 1-ci sinifdə (5-ci bölmə. Rənglər. Geyim) ilin fəsilləri ilə tanış olmuşlar. Müəllim mövsüm geyimləri ilə bağlı dərsi xatırladır.

1-ci tapşırıq (dərslük). Tapşırığa uyğun olaraq şagirdlər ilin fəsillərini sadalayırlar. Müəllim yaz fəslinin həm də bahar adlandırıldığını qeyd edər və yönəldici suallar verə bilər:

- İndi hansı fəsildir?
- Novruz bayramı hansı fəsildə olur?
- Ən uzun tətillə hansı fəsildə olur?

2-ci tapşırıq (dərslük). Şagirdlər ən çox sevdikləri fəsil haqqında danışirlər. Çalışmaq lazımdır ki, bu zaman onlar rabitəli cümlələr qursunlar. Məsələn: *“Mən yay fəslini sevirəm, çünki dənizdə çimməyi xoşlayıram”*. Bunun üçün müəllim rabitəsiz deyilmiş cümlələri ədəbi dilin normalarına uyğun səsləndirərək şagirdlərə təkrarlada bilər.

Oxu və söz ehtiyatı

Mətnlə iş. Mətni oxutmaq üçün müəllim müxtəlif oxu strategiyaları tətbiq edə bilər. Bu, şagirdlərdə formalaşmış oxu bacarığının səviyyəsindən asılıdır. Əgər sinfin ümumi səviyyəsi aşağıdırsa, müəllim mətni əvvəlcə özü oxuya, şagirdlərə isə mətni izləməyi tapşırıla bilər.

“Dörd arzu” mətninin oxunması üçün **qruplarla iş** və **Rollu oxu** üsulunu tətbiq etmək tövsiyə olunur.

Şagirdlər fəsillərin – mətnin hissələrinin sayına görə dörd qrupa bölünürlər. Hər qrup öz üzvlərindən üç “aktyor” seçir: müəllif, Samir və ata. Mətnin hər bir hissəsində Samirə və ataya aid olan cümlələr çox azdır (1-3 cümlə). Ona görə də mətni səhnələşdirmək üçün Samir və ata rollarını oynayan “aktyor”lar mətndə özlərinə aid olan cümlələri əzbərləməlidirlər. Müəllif rolunun ifaçısı isə cümlələri dərslikdən oxumalıdır.

“Aktyor”lara qruplarda məşq etmək üçün müəyyən qədər vaxt verilir. Daha sonra qrup nümayəndələri (aktyorlar) mətnin ardıcılığına uyğun olaraq öz hissələrini təqdim edirlər.

3-cü tapşırıq (dərslük). Mətndəki hadisələrin ardıcılığını şagirdlərin diqqətinə çatdırmaq üçündür. Bundan sonra onlar plan quraraq mətni nəql etməlidirlər.

4-cü tapşırıq (dərslük). Mətnin planını qurmaq üçün şagirdlərə mətni 4 hissəyə bölmək təklif olunur. Müəllim 1-ci hissənin planını lövhədə nümayiş etdirə bilər:

4-cü DƏRS

Göbələk

Təlim nəticələri:

Danışma:

- Həyatda gördükləri və təəssüratları haqqında danışır (st. 2.2.1).

Oxu:

- Sözləri bütöv tələffüz etməklə kiçikhəcmli mətnləri oxuyur (st. 3.1.1).
- Məzmunun açılmasına xidmət edən açar sözləri müəyyənləşdirir (st. 3.1.2).
- Dialoji mətni səsləndirərkən obrazların nitqini fərqli səs tonu ilə oxuyur (st. 3.1.2).

Yazı:

- Mətnin verilmiş şəklə uyğun gələn hissəsini tapıb köçürür (st. 4.1.1).

Danışma

(Mövzuya yönəltmə)

“Göbələk” nağılı alleqorik mətn olsa da, bu mətndə göbələyin bəzi xüsusiyyətləri haqqında məlumat verilir. Başqa sözlə, mətn bədii olsa da, kifayət qədər informativ yükə malikdir. Ona görə də dərslərin əvvəlində BİBÖ üsulundan istifadə etmək tövsiyə olunur.

1-ci və 2-ci tapşırıqlar (dərslük). Şagirdlərin tapşırıqlardakı suallara cavab verməsi üçün müəllim lövhədə BİBÖ cədvəli çəkir:

GÖBƏLƏK haqqında		
Bilirəm	İstəyirəm bilim	Öyrəndim

Şagirdlər əqli hücum (beyin fırtınası) vasitəsilə birinci iki sütunda qeydlər aparırlar.

Oxu

Mətnlə iş. Mətni oxumaq üçün “Növbəli oxu” və “Rollu oxu” texnikalarından istifadə oluna bilər.

Növbəli oxu. Mətni oxumaq üçün şagirdlərin sıra ardıcılığı müəyyən olunur. Müəllim şagirdlərin diqqətinə çatdırır ki, mətndəki cümlələri ardıcıl oxumaq üçün hər bir şagird başqasının oxuduğu cümlələrə diqqətlə qulaq asmalı və həmin cümlələri kitabdan izləməlidir.

Oxuyub-anlama

3-cü tapşırıq (dərslük). Tapşırığı yerinə yetirməklə şagirdlər mətndəki hadisələrin ardıcılığını müəyyən etmiş olurlar.

1-ci tapşırıq (iş dəftəri). Verilmiş cümlələrlə mətnə uyğun açar sözlərlə tamamlayaraq şagirdlər mətndəki faktoloji materialı qavradıqlarını nümayiş etdirirlər.

İş dəftərindəki **2-ci tapşırıqda** oxu və yazı bacarıqları inteqrasiya olunur: 1) şagirdlər mətndən verilmiş illüstrasiyaya uyğun olan hissəni seçirlər (**oxu** – illüstrasiya ilə mətndəki epizodun uyğunlaşdırılması) və 2) çap hərfləri ilə verilmiş mətni hüsnxət normalarına uyğun üzündən köçürürlər (**yazı**).

Dərslükdəki 4-cü tapşırıq yerinə yetirilərkən müəllim şagirdlərin diqqətini BİBÖ cədvəlinə yönəldir:

– *Bu mətndən göbələk haqqında hansı məlumatı əldə etdiniz?*

Kəpənəyin sualına cavab axtararkən şagirdlər belə bir nəticəyə gəlirlər: *Yağışlı havada göbələk sürətlə boy atır.* Bu nəticə BİBÖ cədvəlinin “Öyrəndim” sütununda qeyd oluna bilər.

Rollu oyun. Şagirdlər arasından mətndəki obrazlara uyğun “aktyorlar” seçilir. Nəzərə alınmaq lazımdır ki, mətnə Kəpənək obrazına aid

5-ci DƏRS

Feilin şəxsə görə dəyişməsi

Təlim nəticələri:

Yazı:

- Mübtədadan asılı olaraq feili xəbəri uyğun şəxs şəkilçisi ilə tamamlayır (st. 4.1.2).

Müəllimin nəzərinə! Dərsləyin 5-ci bölməsində şagirdlər şəxs əvəzlilikləri və ismin şəxs şəkilçiləri haqqında məlumat almışlar. Bu dərstdə isə şagirdlərə hərəkətin subyektindən asılı olaraq feilin şəxsə görə dəyişməsi haqqında empirik şəkildə məlumat verilir.

5-ci tapşırıq (dərslük). Motivasiya xarakteri daşıyır və şəxs əvəzlilikləri haqqında məlumatları xatırladır.

“Yadda saxla” rubrikasında şagirdlərin diqqəti şəxs əvəzliyindən asılı olaraq feilin qəbul etdiyi şəxs şəkilçilərinə yönəldilir.

Müəllimin nəzərinə! Bu dərslin əsas məqsədi hərəkətin subyektindən asılı olaraq feili uyğun qrammatik formada işlətməkdir. Bunu daha aydın vurğulamaq üçün bütün feillər indiki zamanda verilir.

6-cı tapşırıq (dərslük). Şagirdlər mənimsədikləri qaydanı tətbiq edərək cümlələrdə feilləri uyğun şəkilçilərlə tamamlayırlar.

İş dəftərindəki tapşırıqlar feilin şəxsə görə dəyişməsi ilə bağlı mənimsədilmiş bilikləri yazıda tətbiq etmək məqsədi daşıyır.

Formativ qiymətləndirmə

Şagirdlərin bilik və bacarıqları aşağıdakı meyar və materiallar əsasında qiymətləndirilir.

Meyarlar	Materiallar
Hərəkətin subyektindən asılı olaraq uyğun şəxs şəkilçisi seçir.	Tap. 7 (D), tap. 1, 2 (İ.D)

cümlələr daha çoxdur, ona görə də bu rolun ifası üçün daha “istedadlı aktyor” seçmək lazımdır. Dialoqlarda elə hissələr var ki, onları bir neçə aktyor birlikdə səsləndirməlidir; məsələn, Kəpənək və Siçan: “Burda yer yoxdur axı...”

Formativ qiymətləndirmə

Şagirdlərin bilik və bacarıqları aşağıdakı meyar və materiallar əsasında qiymətləndirilir.

Meyarlar	Materiallar
Həyatda gördükləri haqqında danışır.	Tap. 1, 2 (D)
Sözləri bütöv tələffüz etməklə cümlələr oxuyur.	“Göbələk” mətni (D)
Cümlələri mətnə uyğun açar sözlərlə tamamlayır.	Tap. 1 (İ.D)
Dialoji mətni səsləndirərkən obrazların nitqini fərqli səs tonu ilə oxuyur.	“Göbələk” mətni (D)
Mətnin verilmiş şəkli uyğun gələn hissəsini tapıb köçürür.	Tap. 2 (İ.D)

6-cı DƏRS

Göydən qoz yağır

Təlim nəticələri:**Danışma:**

- Öyrəndiyi sözlərdən istifadə etməklə şəkillər üzrə danışıq (st. 2.1.2).

Dinləmə:

- Dinlədiyi mətni kitabdan izləyir (st. 1.1.3).

Oxu:

- Oxuduğu mətn üzrə faktoloji suallara cavab verir (st. 3.1.2).
- Mətndəki hadisələrin ardıcılığını müəyyən edir (st. 3.1.2).
- Dialoji mətni səsləndirərkən obrazların nitqini fərqli səs tonu ilə oxuyur (st. 3.1.2).

Yazı:

- Mətnin verilmiş şəkllə uyğun gələn hissəsini tapıb köçürür (st. 4.1.1).

Danışma**(Mövzuya yönəltmə)**

1-ci tapşırıq (dərslük). Şagirdlər mətnin başlığını oxuyurlar. Mətnə çəkilməmiş illüstrasiyaları nəzərdən keçirirlər. Hər bir illüstrasiyanı öz sözləri ilə təsvir edirlər:

1. *Dovşanın başına qoz düşür.*
2. *Dovşan qozu Ayıya göstərir.*
3. *Tülkü ilə Sincab danışırlar.*
4. *Qarğa Sincaba nə isə deyir.*

Bununla da şagirdlər mətnin qavranılması üçün vacib olan söz ehtiyatını (heyvan adlarını) nümayiş etdirirlər. Onlar şəkillərdən çıxış edərək mətnin məzmunu ilə bağlı təxminlərini söyləyirlər. Bu fəaliyyət şagirdlərdə təxəyyülə uyğun danışma bacarığının inkişafına xidmət edir.

Oxu. Dinləmə

Müəllim mətni əvvəlcə özü oxuyur. Şagirdlər oxunan cümlələri kitabdan izləyirlər. Bunu yoxlamaq üçün bəzən müəllim növbəti cümləni oxumağı şagirdlərdən birinə tapşırıq bilər.

Oxuyub-qavrama

Dərslükdəki **2-ci tapşırıq**ı yerinə yetirməklə şagirdlər mətndəki obrazları müəyyən edirlər.

Mətnin qavranıldığını yoxlamaq üçün müəllim iş dəftərindəki **1-ci və 2-ci tapşırıqlardan** istifadə edə bilər.

İş dəftərindəki **3-cü tapşırıq** oxu bacarıqları ilə yazı məzmun xətti arasında inteqrasiya təşkil edir. Şagirdlər mətnə verilmiş illüstrasiyaya uyğun gələn hissəni tapıb köçürürlər:

*Ayı bu xəbəri Tülküyə çatdırdı:
- Tülkü lələ, ehtiyatlı ol! Dovşan deyir, göydən qoz yağır.
- Sən nə danışırsan?
- Dovşan belə deyir.*

Bu tapşırıqın icrası zamanı müəllim şagirdlərin diqqətini həm də dialoji mətnə dürgü işarələrinə yönəldə bilər.

3-cü tapşırıq (dərslük). Mətnəki hadisələrin ardıcılığını müəyyən etmək məqsədi daşıyır.

Düzgün ardıcılıq:

1. *ç. Dovşanın başına qoz düşdü.*
2. *a. Dovşan Ayıya dedi ki, göydən qoz yağır.*
3. *e. Ayı xəbəri Tülküyə çatdırdı.*
4. *b. Tülkü xəbəri Sincaba çatdırdı.*
5. *d. Sincab xəbəri meşəyə yaydı.*
6. *c. Qarğa dedi ki, qozu o özü atıb.*

Dərslük və iş dəftərindəki bu dərslə aid sonuncu tapşırıqlar həm də dərslin növbəti mərhələsinə – rollu oxuya hazırlıq kimi qəbul edilə bilər.

Rollu oxu (cütlərlə iş). Müəllim şagirdlərin diqqətini mətndəki dialoqlara (danışıqlara) yönəldir. Bu dialoqların kimlər arasında baş verədiyi müəyyənləşdirilir:

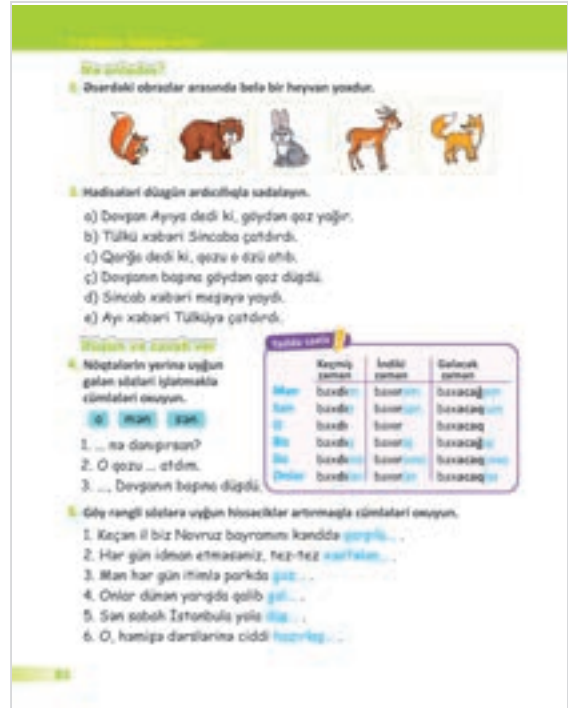
1. Dovşan və Ayı; 2. Ayı və Tülkü; 3. Tülkü və Sincab; 4. Sincab və Qarğa.

Sınıfdən ifadəli oxu bacarığı yüksək olan bir nəfər "müəllif" olaraq seçilir. Digər şagirdlər cütlərə bölünərək dialoqları səsləndirirlər.

Formativ qiymətləndirmə

Şagirdlərin bilik və bacarıqları aşağıdakı meyar və materiallar əsasında qiymətləndirilir.

Meyarlar	Materiallar
Şəkillər üzrə danışır.	Dərslük səh. 80–81
Dinlədiyi mətni kitabdan izləyir.	"Göydən qoz yağır" mətni (D)
Oxuduğu mətn üzrə faktoloji suallara cavab verir.	Tap. 2 (D), tap. 1, 2 (İ.D)
Mətdəki hadisələrin ardıcılığını müəyyən edir.	Tap. 3 (D)
Dialoji mətni səsləndirərkən obrazların nitqini fərqli səs tonu ilə oxuyur.	"Göydən qoz yağır" mətni (D)
Mətnin verilmiş şəkllə uyğun gələn hissəsini tapıb köçürür.	Tap. 3 (İ.D)

7-ci DƏRS

Feilin şəxsə və zamana görə dəyişməsi

Təlim nəticələri:

Yazı:

- Mübtədə ilə xəbər arasında şəxsə və zamana görə uzlaşmanı təmin edir (st. 4.1.2).

Dərslərdə mübtədə və xəbər arasında şəxsə və zamana görə uzlaşmasını nümayiş etdirən cədvəl ilk baxışdan mürəkkəb görünə bilər. Lakin nəzərə almaq lazımdır ki, əvvəlki dərslərdə şagirdlər ayrıca olaraq feilin şəxsə görə və zamana görə dəyişməsini mənimsəmişlər. Bu dərslərdə isə iki mövzu sintez olunur.

Dərslük və iş dəftərindəki çalışmalarda şagirdlər verilmiş təlimata və ya cümlədəki kontekstə əsasən feilləri uyğun şəkilçilərlə tamamlamalıdır.

Formativ qiymətləndirmə

Şagirdlərin bilik və bacarıqları aşağıdakı meyar və materiallar əsasında qiymətləndirilir.

Meyarlar	Materiallar
Şəxsə və zamana görə feilə uyğun şəkilçilər artırır.	Tap. 4, 5 (D), tap. 1, 2 (İ.D)

8-ci DƏRS

7-ci bölmə üzrə

Ümumiləşdirici təkrar

Təlim nəticələri:**Oxu:**

- Oxuduğu mətn üzrə faktoloji suallara cavab verir (st. 3.1.2).
- Mətnin süjet xəttinə əsasən illüstrasiyaların ardıcılığını müəyyən edir (st. 3.1.2).

Yazı:

- Rabitəli cümlə qurmaq üçün sözlərdə müəyyən şəkilçilərdən düzgün istifadə edir (st. 2.1.1).
- Söz birləşmələri və cümlələrdə qrammatik baxımdan zəruri düzəlişlər edir (st. 4.1.2).

Dərslikdə verilmiş “Şir və Siçan” mətni əsasında bir sıra oxu, eləcə də yazı bacarıqları təkrar olunur.

Oxu

1-ci tapşırıq (dərslik). Mətnə göy rəngli sözlərdə şəxs şəkilçiləri ixtisar edilmişdir. Şagirdlər mətni oxuyarkən həmin sözlərə uyğun şəkilçilər əlavə etməlidirlər.

Diferensial təlim

Oxu bacarığı kifayət qədər inkişaf etməmiş şagirdlər müəyyən çətinliklərlə qarşılaşa bilərlər. Bunun üçün müəllim onların diqqətini cümlədəki subyektə, yəni hərəkətin icraçısına yönəltməlidir. Belə ki, cümlənin qrammatik əsası (mübtəda və xəbər) vurğulandıqda şəxs şəkilçisini müəyyən etmək daha asan olur. Məsələn:

- *Balaca bir siçan gəlib onun üstünə çıx...*
Cümlənin qrammatik əsası: *Siçan çıxıdı.*

2-ci tapşırıq (dərslik). Mətnin məzmununun faktoloji baxımdan qavranılmasına xidmət edir.

3-cü tapşırıq (iş dəftəri). Tapşırığı yerinə yetirməklə şagirdlər mətnədəki hadisələrin ardıcılığını müəyyən edirlər.

Danışma

3-cü tapşırıq (dərslik). Şagirdlər verilmiş cümlələri oxuyarkən təlimata uyğun olaraq

hərəkət bildirən sözləri uyğun şəkilçi ilə tamamlayırlar.

Yazı

2-ci tapşırıq (iş dəftəri). Verilmiş cümlələrdə mübtəda ilə xəbər arasında uzlaşma baxımından səhvə yol verilmişdir: 1-ci, 4-cü cümlələrdə sözlər arasında qrammatik əlaqə pozulmuş, 2-ci, 3-cü cümlələrdə fonetik uzlaşmaya əməl edilməmişdir. Şagirdlər səhvləri düzəltməklə bu cümlələri köçürməlidirlər.

Formativ qiymətləndirmə

Şagirdlərin bilik və bacarıqları aşağıdakı meyar və materiallar əsasında qiymətləndirilir.

Meyarlar	Materiallar
Oxuduğu mətn üzrə faktoloji suallara cavab verir.	Tap. 2 (D)
Mətnin süjet xəttinə əsasən illüstrasiyaların ardıcılığını müəyyən edir.	Tap. 1 (İ.D)
Rabitəli cümlə qurmaq üçün sözlərdə müəyyən şəkilçilərdən düzgün istifadə edir.	Tap. 3 (D)
Söz birləşmələri və cümlələrdə qrammatik baxımdan zəruri düzəlişlər edir.	Tap. 2 (İ.D)

Dərs saat	Mövzu (oxu, söz ehtiyatı, şifahi nitq)	Hərflərin tanındılması (oxu və yazı)	Dərslik səh.	İş dəftəri səh.	MV səh.
1	Sağlam həyat		84–85	65	96–97
2	Məstan və dişlər pərisi		86–89	66	98–99
3		Qoşmalar	89	67	99
4	Gün rejimi		90–91	68	100–101
5	Mauqli		92–94	69	102–103
6	Ümumiləşdirici təkrar. Hüsxnət		95	70–71	104

Bölmənin icmalı

Səkkizinci bölmədə sağlamlıq – gün rejimi, idman, sağlam qida, gigiyena mövzusu ilə bağlı həm informativ, həm də bədii mətnlər təqdim olunur. Əsas məqsəd şagirdlərə sağlam həyat tərzini ilə bağlı yeni məlumatlar təqdim etmək, onların bu mövzu ilə bağlı söz ehtiyatını zənginləşdirməkdir.

Dinləmə və danışma. Bu bölmədə şagirdlərin şifahi nitqi əsasən 1) dinləmə və oxu mətnləri üzrə faktoloji sualların cavablandırılması; 2) şəkillər üzrə danışma; 3) şəkillərin köməyi ilə dinləmə və oxu mətnlərinin genişləndirilməsi və şərh edilməsi; 4) situasiyaya uyğun nitq etiketlərindən istifadə, rollu oyun zamanı obrazın xarakterinə uyğun intonasiya, mimika və jestlərdən istifadə; 5) danışarkən cümlədə söz sırasına əməl etmə; 6) mətndəki obrazları sadə formada təhlil etmə və onlara münasibət bildirmə; 7) dialoq zamanı mövzuya uyğun fikir yürütmə; 8) rabitəli cümlə qurma; 9) oxuduqları və ya dinlədikləri mətni təxəyyülünə uyğun dəyişdirmə və yaxud davam etdirmə bacarıqlarının təkmilləşdirilməsi ilə inkişaf etdirilir.

Söz ehtiyatı. Şagirdlər mövzu ilə bağlı söz ehtiyatı ilə tanış olur, şifahi nitqlərində yeni öyrəndikləri sözlərdən istifadə edirlər.

Oxu. Oxu bacarıqları daha əvvəlki dərslərdə sözlərin və kiçik cümlələrin hecalarla oxusu ilə inkişaf etdirilirdi. Sonuncu bölmələrdə isə nisbətən irihəcmli mətnlərlə oxu texnikası inkişaf xətti davam etdirilir. Müəllim şagirdlərin sözləri hecalamadan bütöv tələffüz edərək oxumasına çalışır.

Yazı. Şagirdlər artıq bütün hərfləri hüsxnət normalarına uyğun yazırlar. Bölmədəki dərslərdə üzündən köçürmə tapşırıqları vasitəsilə şagirdlərdə düzgün yazı texnikası inkişaf etdirilir. Bununla yanaşı, nitqdə geniş istifadə olunan bir sıra sintaktik konstruksiyaların şagirdlərin yazılı nitqində vərdişə çevrilməsi prosesi davam etdirilir.

1-ci DƏRS (Bölməyə giriş)

Sağlam həyat

Təlim nəticələri:

Danışma:

• Şəkildə gördüklərini təsvir edir və onları şəxsi həyatı ilə əlaqələndirir (st. 2.2.1).

Dinləmə:

• Dinlədiyi mətni şəkillər əsasında nəql edir (st. 1.1.3).

Oxu:

• Sözləri bütöv tələffüz etməklə kiçikhəcmli mətnləri oxuyur (st. 3.1.1).
• Oxuduğu mətn üzrə faktoloji suallara cavab verir (st. 3.1.2).

Yazı:

• Verilmiş şəkllə uyğun söz və cümlələr yazır (st. 4.1.3).

Danışma

1-ci və 2-ci tapşırıqlar (dərslük). Danışma fəaliyyəti bölmənin titul səhifəsində verilmiş şəkillər və suallar əsasında yerinə yetirilir. Müəllim şagirdlərin diqqətini bölmənin adına yönəldir. Şagirdlər bölmənin adına və titul səhifəsindəki şəkillərə nəzər salaraq bölmənin mövzusunu təxmin edirlər. Şagirdlər “Dərsə hazırlıq” rubrikasındakı 1-ci və 2-ci tapşırıqlardakı sualları cavablandırmaqla şəkildə gördüklərini təsvir edir, mövzu ilə bağlı müzakirələrdə iştirak edirlər.

Oxu. Söz ehtiyatı

Mətnlə iş. “Təmizlik” və “İdman nəğməsi” şeirləri. Oxu bacarıqları daha əvvəlki dərslərdə sözlərin və kiçik cümlələrin hecalarla oxusu ilə inkişaf etdirilirdi. Sonuncu bölmələrdə isə nisbətən irihəcmli mətnlərlə oxu texnikası inkişaf xətti davam etdirilir. Şagirdlər “Təmizlik” və “İdman nəğməsi” şeirlərini növbə ilə səsli oxuyurlar. Müəllim oxuya başlamazdan əvvəl şagirdlərə şeiri diqqətlə izləməyi tapşırır, sonda “Sağlam olmaq üçün hansı şərtlərə əməl etmək lazımdır?” sualına cavab verəcəklərini xatırladır. Müəllim şagirdlərin sözləri hecalamadan bütöv tələffüz edərək oxumalarına çalışmalıdır.

Söz mücrüsü. Daha sonra söz mücrüsündə verilmiş və oxu prosesində rast gəlinən tanış olmayan sözlərin mənası izah edilir.

Şagirdlər yeni sözləri cümlələrdə işlətməklə mənasını anladıklarını nümayiş etdirirlər.

Dinləmə mətni: “Günlük menyu”

Hər həftə olduğu kimi, məktəbin həkimi yenə Vüsalgilin sinfi ilə söhbət edirdi. Bu gün o, düzgün qidalanmaq haqqında danışırdı. Həkim dedi ki, süd məhsulları sümükləri və dişləri möhkəmləndirir. Un məmulatları güc, enerji verir. Meyvə və tərəvəzlər isə bədənimizi vitamin ilə təmin edir. Vitaminlər vücudumuzun dözümlü olmasına kömək edir. Sağlam olmaq üçün düzgün qidalanmaq lazımdır.

Müəllim oxuduğu mətn haqqında faktoloji suallar verir və şagirdlərin cavabı müzakirə edilir:

– Məktəbin həkimi Vüsalgilin sinfi ilə nə haqda söhbət edirdi?

– Süd məhsullarının faydası nədir?

– Enerji, güc almaq üçün hansı qidalardan istifadə etməliyik?

– Hansı qidalar bədənimizi vitaminlə təmin edir?

– Vitaminlərin faydası nədir?

Daha sonra günlük menyunun bölmələri haqqında müzakirə aparılır. Əvvəlcə şagirdlər

şəkildə təsvir olunan qidalardan tanıdıqlarını sadalayır (çörək, un, makaron, alma, armud, pomidor, ərik, banan, şokolad, keks, konfet, toyuq, balıq, qatıq, ayran, pendir və s.). Daha sonra günlük menyudakı bölmələri müəyyən edirlər. Bölmələrin adları bir-bir çəkilir və hər birinə aid olan qidalar sadalanır. Məsələn:

1. Un məmulatları: çörək, makaron və s.;
2. Meyvə-tərəvəz: alma, armud və s.;
3. Süd məhsulları: qatıq, ayran və s.;
4. Ət məhsulları: ət, toyuq və s.;
5. Sirniyyat: konfet, şokolad və s.

Təqdimat

Şagirdlər müzakirə etdikləri günlük menyudan istifadə edərək özləri üçün nahar menyusu tərtib edə bilərlər. Şagirdlərə xatırlatmaq lazımdır ki, günlük menyunun hər bölməsinə aid qidalardan istifadə etmək lazımdır. Menyü üçün karton kağızlardan istifadə etmək olar. Sonra isə hər bir şagird hazırladığı menyunu sifə təqdim edir.

3-cü tapşırıq (dərslük). Müəllim bu tapşırıq vasitəsilə şagirdlərin diqqətini “Təmizlik” şeirində verilmiş “ağappaq”, “tərtəmiz” sözlərinə yönəldir. Tapşırıqda verilmiş nümunələr əsasında *ağ – ağappaq, təmiz – tərtəmiz, sarı – sapsarı, qara – qapqara* sözlərinin mənası və fərqi izah edilir.

4-cü tapşırıq (dərslük), 1-ci tapşırıq (iş dəftəri). Şagirdlər oxuduqları “Təmizlik”, “İdman nəğməsi” və dinlədikləri “Günlük menyu” mətnlərinin adlarını sağlamlığın şərtləri ilə uyğunlaşdırmaqla mətnlərin məzmununu anladıqlarını nümayiş etdirirlər.

5-ci tapşırıq (dərslük). Şagirdlər tapşırıqda verilmiş sualı cavablandırmaqla mövzunu şəxsi həyatları ilə əlaqələndirirlər.

Yazı

2-ci tapşırıq (iş dəftəri). Şagirdlər tapşırıqda verilmiş şəkil adlarını qida məhsullarının növünə görə qruplaşdırıb yazırlar. Bu tapşırıq vasitəsilə şagirdlər günlük menyu haqqında öyrəndiklərini tətbiq edirlər. Verilmiş qida adlarını uyğun bölmələrin qarşısında yazmaqla şagirdlərdə iki müxtəlif bacarıq inkişaf etdirilir:

- 1) *gördüyü şəkilin adını yazmaq;*
- 2) *predmetləri kateqoriyalar üzrə qruplaşdırmaq.*

Formativ qiymətləndirmə

Şagirdlərin bilik və bacarıqları aşağıdakı meyar və materiallar əsasında qiymətləndirilir.

Meyarlar	Materiallar
Şəkildə gördüklərini təsvir edir və onları şəxsi həyatı ilə əlaqələndirir.	Tap. 1, 2, 5 (D)
Sözləri bütöv tələffüz etməklə kiçikhəcmli mətnləri oxuyur.	“Təmizlik” və “İdman nəğməsi” şeiri
Dinlədiyi mətni şəkillər əsasında nəql edir.	“Günlük menyu” dinləmə mətni (MV)
Oxuduğu mətn üzrə faktoloji suallara cavab verir.	“Nə anladın” rub., tap. 1 (i.D)
Verilmiş şəkllə uyğun söz və cümlələr yazır.	Tap. 2 (i.D)

2-ci DƏRS

Məstan və dişlər pərisi

Təlim nəticələri:

Danışma:

- Həyatda gördükləri və təəssüratları haqqında danışır (st. 2.2.1).
- Sualı cavablandırarkən fikrini əsaslandırır (st. 2.2.3).

Oxu:

- Sözləri bütöv tələffüz etməklə kiçikhəcmli mətnləri oxuyur (st. 3.1.1).
- Mətdəki hadisələrin ardıcılığını müəyyən edir (st. 3.1.2).

Danışma

1-ci və 2-ci tapşırıqlar (dərslük). Danışma fəaliyyəti “Dərsə hazırlıq” rubrikasındakı tapşırıqlar əsasında yerinə yetirilir. Şagirdlər sualları cavablandırmaqla mövzunu şəxsi həyatları ilə əlaqələndirirlər. Dişlərə qulluq qaydalarına necə riayət etdikləri haqqında danışirlər.

Müəllim şagirdləri yönəldici suallar vasitəsilə danışma fəaliyyətinə cəlb edə bilər.

Mətnlə iş. Əvvəlcə müəllim “Məstan və dişlər pərisi” mətnini ucadan, aydın səsle oxuyur. Daha sonra şagirdlər bir-birini izləyərək mətni növbə ilə oxuyurlar.

Söz mücrüsü. Söz mücrüsündəki və oxu prosesində tanış olmayan sözlərin mənası izah edilir. Şagirdlər bu sözləri cümlədə işlətməklə həmin sözlərin mənasını anladıklarını nümayiş etdirirlər.

Müəllimin nəzərinə! “Məstan və dişlər pərisi” mətninin həcmi digər mətnlərə nisbətən böyükdür. Müəllim irihəcmli mətnin oxusu üçün müxtəlif üsullardan istifadə edə bilər.

İnteraktiv (qruplarla) oxu. Şagirdlər qruplara ayrılır. Hər qrup mətnin bir hissəsini oxuyur və məzmununu digər qruplara danışır. Müəllim mətnin bütövlükdə bütün qrup üzvləri tərəfindən qavranılması üçün sual-cavab üsulundan istifadə edir. Hadisələrin ardıcılığını hamının nəzərinə çatdırır.

3-cü tapşırıq (dərslük). Şagirdlər tapşırıqdakı cümlələri hadisələrin ardıcılığına uyğun sıralamaqla mətnin məzmununu qavradıklarını nümayiş etdirirlər. Tapşırıq eyni zamanda danışma məzmun xətti ilə inteqrasiya yaradır. Şagirdlər hadisələri ardıcılıqla nəql etməklə mətnin məzmunu ilə tanış olduqlarını nümayiş etdirirlər.

4-cü tapşırıq (dərslük). Şagirdlər tapşırıqda verilmiş cümlələri oxuyurlar. Həqiqətə uyğun olan və olmayan hadisələri fərqləndirməklə öz fikirlərini əsaslandırırlar.

Düzgün cavablar:

Həqiqətə uyğundur:

Dişləri hər gün fırçalamaq lazımdır.

Çox şirniyyat yeyəndə dişlər xarab olur.

Süd dişləri zəif olur.

Həqiqətə uyğun deyil:

Pişiklər danışa bilir.

Dişlər pərisi uşaqlara hədiyyə gətirir.

1-ci tapşırıq (iş dəftəri). Tapşırıqda şagirdlərə “Məstan və dişlər pərisi” mətninə aid hekayə xəritəsi təqdim edilib. İş dəftərində verilmiş tapşırıq müəllimə şagirdlərin mətnin məzmununu necə qavradıklarını yoxlamağa imkan yaradır.

Müəllimin nəzərinə! Müəllimə hekayə xəritəsini şagirdlərlə birlikdə kollektiv şəkildə yerinə yetirmək tövsiyə edilir.

Ne anlaşılmı?

3. Məndəki hadisələrin ardıcılığını müəyyən edib danış.

a) Dişlər pərisi Məstəna hədiyyə gətirdi.
b) Anası Məstəna diş hakiminə apardı.
c) Məstənanın dişini ləğlədi.
ç) Diş hakimi Məstəna məsləhət verdi.

Dişləri və cavabları

4. Məndə təsvir olunmuş hansı hadisələr həqiqətə uyğundur?

1. Pəkilər danşma bilər. uyğundur uyğun deyil
2. Dişləri hər gün fırçalamıq təbii. uyğundur uyğun deyil
3. Çox girməyi sevəndə dişlər tez xarəb olar. uyğundur uyğun deyil
4. Dişlər pərişi uşaqlara hədiyyə gətirir. uyğundur uyğun deyil
5. Süd dişləri zəif olar. uyğundur uyğun deyil

Dişlərin dərmanlığı və yoxluğu

5. Nöqtələrin yerinə uyğun sözü seçin.
Məstəna yoxsuzdan ... (sən, mən, o, q) dişini yoxsuzdan oltına qoydu.

6. Cümlələri tamamlayıb oxuyun.
İstifadə üçün sözlər: **o, mən, sən, mən**

1. Yeməkdən ... atarlıqı yuyun.
2. O, anar ... söhbət etdi.
3. Ata qor ... hədiyyə aldı.
4. Təqiblər ... gün çək.
5. Nəfəs ... hərəkət etdi.

7. Nöqtələrin yerinə uyğun hissəciklər arteməqlə cümlələri oxuyun.
1. Sən ... **o** səhər yeməyi hazırladım.
2. Tural ... **o**na məsləhət etdim.
3. Sən ... **o**na tez gətirdim.
4. Mən də sən ... **o**na hakimi gətirdim.
5. Nəfəs ... **o**na hərəkət etdi.

Yaxşı oxu!

- Səhəri bizi
- Dağı - səhəri
- Dişməni gətir
- Dişini gətir
- Hədiyyəni gətir
- Dənizdən gətir
- Arifdən bəzək

Müqayisə et

- Bəli
- Mən
- Sən
- Sən
- O

Formativ qiymətləndirmə

Şagirdlərin bilik və bacarıqları aşağıdakı meyar və materiallar əsasında qiymətləndirilir.

Meyarlar	Materiallar
Həyatda gördükləri və təəssüratları haqqında danışıq.	Tap. 1, 2 (D)
Sözləri bütöv tələffüz etməklə kiçikhəcmli mənləri oxuyur.	"Məstəna və dişlər pərisi" mətni
Oxuduğu mətn üzrə faktoloji suallara cavab verir.	Tap. 1 (İ.D)
Məndəki hadisələrin ardıcılığını müəyyən edir.	Tap. 3 (D)
Sualı cavablandırarkən fikrini əsaslandırır.	Tap. 4 (D)

3-cü DƏRS

Qoşmalar

Təlim nəticələri:

Yazı:

- Söz birləşmələri və cümlələrdə qrammatik baxımdan zəruri düzəlişlər edir (st. 4.1.2).
- Sözlər arasındakı sintaktik əlaqədən asılı olaraq düzgün hal şəkilçisi seçir (st. 4.1.2).
- Yazarkən cümlədə söz sırasına əməl edir (st. 4.1.2).

Mövzuya yönəltmə

5-ci tapşırıq (dərslük). Şagirdlər nöqtələrin yerinə qoşmanı seçməklə cümləni tamamlayırlar.

"Yadda saxla" rubrikası. Burada ən çox istifadə edilən qoşmalar təqdim edilir, hansı şəkilçilər qəbul etmiş sözlərə artırılması nümunələr vasitəsilə göstərilir.

6-cı və 7-ci tapşırıqlar (dərslük). Müəllimə bu tapşırıqları şagirdlərlə kollektiv şəkildə müzakirə edərək yerinə yetirmək tövsiyə olunur. Bu tapşırıqları yerinə yetirərkən "Yadda saxla" rubrikasındakı nümunələrdən istifadə etmək lazımdır. Müəllim şagirdlərin diqqətini hər sözün şəkilçisinə yönəldir, daha sonra "Yadda saxla" rubrikasındakı nümunələrlə müqayisə edərək əlavə edəcəkləri sözü müəyyənləşdirirlər.

İş dəftərində təqdim edilmiş tapşırıqlar qoşmaları nitqlərində düzgün tətbiq etməyə və möhkəmləndirməyə yönəlmişdir.

Formativ qiymətləndirmə

Şagirdlərin bilik və bacarıqları aşağıdakı meyar və materiallar əsasında qiymətləndirilir.

Meyarlar	Materiallar
Uyğun qoşmalardan istifadə edir.	Tap. 5, 6 (D), tap. 1 (İ.D)
Sözlər arasındakı sintaktik əlaqədən asılı olaraq düzgün hal şəkilçisi seçir.	Tap. 7 (D), tap. 2 (İ.D)
Yazarkən cümlədə söz sırasına əməl edir.	Tap. 3 (İ.D)

4-cü DƏRS

Gün rejimi

Təlim nəticələri:

Danışma:

- Şəkildə gördüklərini təsvir edir və onları şəxsi həyatı ilə əlaqələndirir (st. 2.2.1).

Oxu:

- Sözləri bütöv tələffüz etməklə kiçikhəcmli mətnləri oxuyur (st. 3.1.1).
- Oxuduğu mətn üzrə faktoloji suallara cavab verir (st. 3.1.2).
- Mətnə əsas fikri müəyyənləşdirməyə kömək edən məqamları seçir (st. 3.1.2).
- Verilmiş şəkllə uyğun söz və cümlələr yazır (st. 4.1.3).
- Əlyazısı şəklinə olan sözləri və kiçikhəcmli mətnləri üzündən köçürür (st. 4.1.1).

Mövzuya yönəltmə

Müəllim şagirdlərə qeyd dəftərçələri nümayiş etdirir. Aşağıdakı suallarla şagirdləri müzakirəyə cəlb edir:

– *Bu dəftərçələr sizə tanışdırmı?*

– *Sizcə, bu dəftərçələrdən nə üçün istifadə edirlər?*

Danışma

1-ci tapşırıq (dərslük). Danışma fəaliyyəti “Dərsə hazırlıq” rubrikasındakı tapşırıq əsasında yerinə yetirilir. Şagirdlər sualları cavablandırmaqla mövzunu şəxsi həyatları ilə əlaqələndirirlər. Gün ərzində görəcəkləri işləri necə planlaşdırdıqları haqqında danışırlar.

Müəllim şagirdləri yönəldici suallar vasitəsilə danışma fəaliyyətinə cəlb edə bilər:

– *Planlaşdırma üçün qeydləri necə aparırlar?*

– *Qeydləri hara yazmaq olar?*

Mətnlə iş. Şagirdlər onlara verilmiş vaxt ərzində Saranın gün rejimi haqqında cədvəli səssiz oxuyurlar.

Söz mücrüsü. Müəllim söz mücrüsündəki və oxu prosesində tanış olmayan sözlərin mənasını şagirdlərə izah edir. Şagirdlər bu sözləri cümlələrdə işlətməklə mənasını anladıklarını nümayiş etdirirlər.

2-ci tapşırıq (dərslük). Müəllim tapşırıqdakı faktoloji suallarla şagirdlərin mətni necə qavra-

dıqlarını yoxlayır, həm də onların diqqətini cədvəlin strukturuna yönəldir. Cədvəlin hər bir sütununun, sətrinin funksiyasını izah edir. *Tarix, gün, vaxt, görülməli işlər* başlıqları altında veriləcək məlumatlar Saranın gün rejimi haqqında cədvələ əsasən müəyyənləşdirilir.

Müəllimin nəzərinə! Müəllim şagirdlərə riyaziyyat fənnindən cədvəl haqqında öyrəndikləri məlumatları xatırlada bilər.

3-cü tapşırıq (dərslük). Şagirdlər bu tapşırıqda verilmiş sualı cavablandırmaqla Sara haqqındakı fikirləri seçir, cədvəldən həmin fikirləri əsaslandırmaq üçün məqamları yenidən oxuyur və yaxud göstərirlər.

Düzgün cavablar:

a) İşlərini planlaşdırır. *Əsaslandırma:* Şagirdlər cədvəli nümunə çəkərək Saranın gündəlik işlərini planlaşdırdığını sübut edirlər.

b) Rəsm çəkməyi xoşlayır. *Əsaslandırma:* Şagirdlər Saranın gün rejimini əks etdirən cədvəldən Saranın rəsm dərnəyinə getməsinə əks etdirən məlumatı oxuyaraq fikirlərini əsaslandırmaqla bilirlər.

4-cü tapşırıq (dərslük). Şagirdlər tapşırıqda verilmiş sualları cavablandırmaqla öz dəftərlərində çəkdiyi cədvəli asanlıqla dolduraçaqlar.

Diferensial təlim

Müəllim tapşırıqdakı sualları cavablandırmaq üçün, ilk növbədə, Azərbaycan dilində daha sərbəst danışan şagirdlərə söz verir. Daha sonra isə dilbilmə səviyyəsi nisbətən zəif şagirdlərə söz verilir. Beləliklə, eyni məzmunlu cümlələri təkrar-təkrar eşidən şagirdlər deyəcəkləri cümlələri formalaşdırmaq üçün zaman qazanır və fikirlərini daha asanlıqla ifadə edirlər.

5-ci tapşırıq (dərslük). Şagirdlərə tapşırığı yerinə yetirmək üçün vaxt verilir. Bu vaxt ərzində şagirdlər özlərinə məxsus gün rejimi haqqında düşünür, gün ərzində gördükləri işləri sıralayırlar. Daha sonra öz gün rejimlərini Saranın gün rejimi ilə müqayisə edirlər, oxşar və fərqli məqamları müəyyənləşdirirlər. Müəllim hər bir şagirdə bu məlumatları şərh etmək üçün söz verir.

Yazı

6-cı tapşırıq (dərslük). Tapşırıqda Saranın gün rejimini əks etdirən şəkillər təqdim edilib. Şagirdlər Saranın gün rejiminə aid cədvəldəki məlumatlara əsasən hər bir təsvirlə bağlı bir cümlə yazırlar. Tapşırıq həm oxuyub-qavrama, həm də yazı bacarıqlarının inkişafına yönəlib.

Müəllimin nəzərinə! Şagirdlər təqdim edilmiş illüstrasiyaya uyğun cümlələri öz sözləri ilə də yazı bilərlər.

1-ci tapşırıq (iş dəftəri). Şagirdlər onlara təqdim edilmiş hazır cədvəli doldururlar. Tapşırıqda gün ərzində görülməli işlər təqdim edilib. Şagirdlər həmin məlumatları cədvəlin uyğun bölmələrinə, günün saatlarına müvafiq yazırlar. Bu tapşırıqla şagirdlər cümlələri oxuyub-qavradıqlarını, eyni zamanda yazı bacarıqlarını nümayiş etdirirlər.

Diferensial təlim

Müəllim bu tapşırığın yerinə yetirilməsinə diferensial yanaşa bilər.

I qrup şagirdlər. Azərbaycan dilində kifayət qədər sərbəst danışan və yazı bacarıqları yüksək olan şagirdlər gün rejimi haqqında cədvəli tapşırıqda kömək üçün verilmiş cümlələrdən istifadə etmədən doldururlar.

II qrup şagirdlər. Dilbilmə səviyyəsi nisbətən zəif şagirdlər isə gün rejimi haqqında cədvəli tapşırıqda kömək üçün verilmiş cümlələrdən istifadə etməklə doldururlar.

Formativ qiymətləndirmə

Şagirdlərin bilik və bacarıqları aşağıdakı meyar və materiallar əsasında qiymətləndirilir.

Meyarlar	Materiallar
Şəkildə gördüklərini təsvir edir və onları şəxsi həyatı ilə əlaqələndirir.	Tap. 1, 4, 5 (D)
Sözləri bütöv tələffüz etməklə kiçikhəcimli mətnləri oxuyur.	"Gün rejimi" mətni
Oxuduğu mətn üzrə faktoloji suallara cavab verir.	Tap. 2 (D)
Mətndən əsas fikri müəyyənləşdirməyə kömək edən məqamları seçir.	Tap. 3 (D)
Verilmiş şəkllə uyğun söz və cümlələr yazır.	Tap. 6 (D)
Əlyazısı şəklində olan sözləri və kiçikhəcimli mətnləri üzündən köçürür.	Tap. 1 (İ.D)

5-ci DƏRS

Mauqli

Təlim nəticələri:**Danışma:**

- Bildiyi məlumatlardan istifadə etməklə şəkillər üzrə danışır (st. 2.2.2).
- Oxuduğu və ya dinlədiyi mətni təxəyyülünə uyğun dəyişdirir və ya davam etdirir (st. 2.2.2).
- Müzakirə zamanı mövzuya uyğun fikir yürüdür (st. 2.2.3).

Oxu:

- Sözləri bütöv tələffüz etməklə kiçikhəcmli mətnləri oxuyur (st. 3.1.1).
- Oxuduğu mətn üzrə faktoloji suallara cavab verir (st. 3.1.2).

Yazı:

- Sözlər arasındakı sintaktik əlaqədən asılı olaraq düzgün hal şəkilçisi seçir (st. 4.1.2).

Mövzuya yönəltmə

Müəllim kompüter, telefon və digər vasitələrdən istifadə edərək idmana aid mahnı səsləndirir. Şagirdlər də xorla mahnını ifa edirlər. (Musiqi fənni ilə inteqrasiya yaranır.)

İdman

*Kim sevir sə idmanı,
Bir, iki, üç, dörd.
Poladdan olar canı,
Bir, iki, üç, dörd.
İdmanı sevirik biz,
Bir, iki, üç, dörd.
Bərkiyir bədanimiz,
Bir, iki, üç, dörd.*

Söz: S.Zərdabi

Musiqi: O.Zülfüqarov

Danışma

“Dərsə hazırlıq” rubrikası. Danışma fəaliyyəti “Dərsə hazırlıq” rubrikasındakı tapşırıqlar əsasında yerinə yetirilir. Şagirdlər sualları cavablandırmaqla mövzunu şəxsi həyatları ilə əlaqələndirirlər. İdmanın faydaları haqqında danışırlar.

Müəllim şagirdləri yönəldici suallar vasitəsilə danışma fəaliyyətinə cəlb edə bilər.

Mətnlə iş. Əvvəlcə müəllim “Mauqli” mətnini ucadan, aydın səs oxuyur. Daha sonra

şagirdlər bir-birini izləyərək mətni növbə ilə oxuyurlar.

Müəllimin nəzərinə! “Mauqli” mətninin həcmi digər mətnlərə nisbətən böyükdür. Müəllim irihəcmli mətnin oxusu üçün müxtəlif üsullardan istifadə edə bilər.

İnteraktiv (qruplarla) oxu. Şagirdlər qruplara ayrılır. Hər qrup mətnin bir hissəsini oxuyur və məzmununu digər qruplara danışır. Müəllim mətnin bütövlükdə bütün qrup üzvləri tərəfindən qavranılması üçün sual-cavab üsulundan istifadə edir. Hadisələrin ardıcılığını hamının nəzərinə çatdırır.

Söz mücrüsü. Müəllim söz mücrüsündəki və oxu prosesində tanış olmayan sözlərin mənasını şagirdlərə izah edir. Şagirdlər bu sözləri cümlədə işlətməklə mənasını anladıklarını nümayiş etdirirlər.

1-ci tapşırıq (dərslik). Şagirdlər “Mauqli” mətninə çəkilmiş illüstrasiyalara baxır və hər bir şəkllə uyğun hissəni danışırlar.

Nə anladın?

1. Hər bir şəkil görə mətnin uyğun hissələrini dəyən.

2. Mətnə əsasən cümlələri tamamlayıb əsəyin.

Hissələr:

Ara Cəvəzər Mauqlıya əvvəllə qəvəqə qıvətə.

1) Balu ...
2) Bəhərə ...
3) Kəs ...

Düşün və cavab ver

3. Səncə, nə üçün heyvanlar Mauqlıya kəməklə etdilər?
4. Sə Mauqlıya həmə idman növünün sırlarını dıyradəndiz? Nə üçün mələ bu idman növünü seçtiniz? Seçiminizi əsaslandırın.
5. Mauqlının Şirxanla əbıyüvünü təxəyyüvünə uyğun təsəir edin.
6. Nöqələrin yerinə uyğun hissəciklər artırmaqla cümlələri tamamlayın.

1) Ara Cəvəzər Mauqlı... Şirxanın sırlarını kəməklə etdirdi.
2) Həmə bilirdi ki, Şirxan Mauqlı... əvvəllə qəvəqə qıvətə.
3) Heyvanlar Mauqlı... cəvəqə qıvətə sırlarını dıyradəndiz.
4) Artaq Şirxan Mauqlı... qıvətə.

Diferensial təlim

Dərslikdə verilmiş 1-ci tapşırığı müxtəlif səviyyələrdə yerinə yetirmək olar. Azərbaycan dilində zəif danışan şagirdlər şəkli yalnız ayrı-ayrı sözlərlə təsvir etməyə çalışırlar. Məsələn: *Mauqli, Balu, meşə, güləşmək* və sairə.

Azərbaycan dilində nisbətən yaxşı danışan şagirdlər şəklə aid cümlələr qura bilirlər. Məsələn: *Bura meşədir. Mauqli Balu ilə güləşir* və s.

Azərbaycan dilində kifayət qədər yaxşı danışan şagirdlər isə mətndən şəklə uyğun gələn hissəni rabitəli cümlələrlə nəql edirlər.

2-ci tapşırıq (dərslik). Şagirdlər tapşırıqda verilmiş cümlələri mətnin məzmununa əsasən tamamlamaqla mətni nə qədər diqqətlə oxuduqlarını, mətnin məzmununu anladıqlarını nümayiş etdirirlər.

3-cü və 4-cü tapşırıqlar (dərslik). Şagirdlər tapşırıqda verilmiş sualları cavablandırmaqla müzakirə zamanı mövzuya uyğun fikir yürüdə bildiklərini nümayiş etdirirlər.

5-ci tapşırıq (dərslik). Tapşırıq şagirdlərin təxəyyüllərinin və danışma bacarıqlarının inkişafına yönəlib. Şagirdlər Mauqli və Şirxanın döyüş səhnəsini təsəvvür edir və öyrəndikləri yeni sözlərdən də istifadə edərək həmin səhnəni təsvir edirlər.

Müəllimin nəzərinə! Tapşırığı qruplarla yerinə yetirmək daha məqsədəuyğundur. Müəllim dilbilmə səviyyələri müxtəlif olan şagirdləri bir qrupa yığır. Bu zaman dilbilmə səviyyəsi yüksək olan şagirdlər tapşırığı yerinə yetirmək üçün qrupun digər üzvlərinə də yardım edə bilirlər.

6-cı tapşırıq (dərslik). Tapşırıq oxu və yazı məzmun xətlərinin inteqrasiyasına imkan yaradır. Şagirdlər cümlələrdə buraxılmış hissəcikləri (hal şəkilçilərini) əlavə edərək mətnin məzmununa aid cümlələri tamamlayırlar. Bu tapşırıqla sözlər arasındakı əlaqəni yaratmaq üçün düzgün hal şəkilçisi seçdiklərini, həm də mətnin məzmununu qavradıqlarını nümayiş etdirirlər.

1-ci və 2-ci tapşırıqlar (iş dəftəri). İş dəftərində verilmiş tapşırıqlar müəllimə şagirdlərin mətnin məzmununu necə qavradıqlarını yoxlamağa imkan yaradır.

Formativ qiymətləndirmə

Şagirdlərin bilik və bacarıqları aşağıdakı meyar və materiallar əsasında qiymətləndirilir.

Meyarlar	Materiallar
Müzakirə zamanı mövzuya uyğun fikir yürüdür.	Mövzuya yönəltmə (D), tap. 3, 4 (D)
Sözləri bütöv tələffüz etməklə kiçikhəcmli mətnləri oxuyur.	"Mauqli" mətni
Bildiyi məlumatlardan istifadə etməklə şəkillər üzrə danışır.	Tap. 1 (D)
Oxuduğu mətn üzrə faktoloji suallara cavab verir.	Tap. 2 (D), tap. 1, 2 (İ.D)
Oxuduğu və ya dinlədiyi mətni təxəyyülünə uyğun dəyişdirir və ya davam etdirir.	Tap. 5 (D)
Sözlər arasındakı sintaktik əlaqədən asılı olaraq düzgün hal şəkilçisi seçir.	Tap. 6 (D)

6-cı DƏRS

8-ci bölmə üzrə

Ümumiləşdirici təkrar

Təlim nəticələri:**Oxu:**

• Mətnədən əsas fikri müəyyənləşdirməyə kömək edən məqamları seçir (st. 3.1.2).

Yazı:

• Verilmiş şəkllə uyğun söz və cümlələr yazır (st. 4.1.3).

• Feilin zaman şəkilçilərindən düzgün istifadə edir (st. 4.1.2).

• Söz birləşmələri və cümlələrdə qrammatik baxımdan zəruri düzəlişlər edir (st. 4.1.2).

• Sözlər arasındakı sintaktik əlaqədən asılı olaraq düzgün hal şəkilçisi seçir (st. 4.1.2).

Danışma

Müəllim şagirdləri yönəldici suallar vasitəsilə danışma fəaliyyətinə cəlb edir:

– *Bu bölmədə hansı mətnlərlə tanış oldunuz?*

– *Hansı mətn daha çox xoşunuza gəldi? Niyə?*

Yazı

1-ci tapşırıq (dərslük). Tapşırıqda şagirdlərə “Sağlam həyat” bölməsinin mövzusunda aid süjetli şəkil kompozisiyası təqdim edilib. Şagirdlər hər şəkllə aid bir cümlə yazmaqla bu mövzuda kiçikhəcmli mətn hazırlayırlar.

Diferensial təlim

Tapşırığı yerinə yetirməkdə çətinlik çəkən şagirdlər hər bir şəkllə aid ayrı-ayrı sözlər də yazmağa bilirlər.

Dərslükdə verilmiş ümumiləşdirici tapşırıqlar vasitəsilə bölmə boyu öyrədilmiş oxu və yazı bacarıqları təkrar edilir, möhkəmləndirilir.

İş dəftərində verilmiş ümumiləşdirici tapşırıqlar müəllimə şagirdlərin bu bölmədə tədris edilmiş bilik və bacarıqları necə qavradıqlarını yoxlamağa imkan verir.

Formativ qiymətləndirmə

Şagirdlərin bilik və bacarıqları aşağıdakı meyar və materiallar əsasında qiymətləndirilir.

Ümumiləşdirici təkrar

1. Hər şəkilə aid bir cümlə yazın.

2. Nöqtələrin yerinə uyğun sözləri artırmaqla cümlələri oxuyun.

Təhlil üçün sözlər: *gəlmək, axtarmaq, meşə axtarmaq*

1. Camilə gün rejimini yazmaq üçün cadral ...
2. Təfərrüat qəlib gəlmək üçün hər gün ...
3. Səadət oxuduğu məlumatları dəf tarixə ...

3. Hərəkət bildirmə sözləri uyğun zamanda işlətməklə cümlələri kəçürün.

1. Dünən nanam biza *(gəlmək)* ...
2. Həzrətdə yoldə *(gəlmək)* ...
3. Səadət mən muzeyə *(gəlmək)* ...

4. Cümlələri tamamlayıb kəçürün.

1. Bu hadisədən ... *(gəlmək, axtarmaq, gəlmək)* hamı sükütləşmişdi.
2. Tülkü meşəyə ... *(gəlmək, axtarmaq)* qaçdı.
3. Səadət ... *(gəlmək, axtarmaq, gəlmək)* kitab almışam.

5. Nöqtələrin yerinə uyğun sözlər yazın.

oğ	oğlunuq	...	göngyü
...	qoparmış	...	bəpəbiləcə

Meyarlar	Materiallar
Verilmiş şəkllə uyğun cümlələr yazır.	Tap. 1 (D)
Feilin zaman şəkilçilərindən düzgün istifadə edir.	Tap. 2, 3 (D)
Uyğun qoşmalardan istifadə edir.	Tap. 4 (D)
Mətnədən əsas fikri müəyyənləşdirməyə kömək edən məqamları seçir.	Tap. 2, 3 (İ.D)
Sözlər arasındakı sintaktik əlaqədən asılı olaraq düzgün hal şəkilçisi seçir.	Tap. 4 (İ.D), Hüsrxət

BURAXILIŞ MƏLUMATI

Ümumi təhsil müəssisələrinin 2-ci sinifləri üçün
Azərbaycan dili (dövlət dili) fənni üzrə dərsliyin (qrif nömrəsi: 2021-010)
metodik vəsaiti

Tərtibçi heyət

Müəlliflər	Rafiq İsmayilov Ülkər Nurullayeva Aynur Rüstəмова
Layihə rəhbəri	Rafiq İsmayilov
Dil-üslub redaktoru	Dilruba Cəfərova
Texniki redaktor	Rəşad Nəbiyev
Dizayner	Səbinə Vəzirova
Rəssam	Elçin Cabarov
Korrektor	Fəridə Ziyadova

© Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi

Müəlliflik hüquqları qorunur. Xüsusi icazə olmadan bu nəşri və yaxud onun
hər hansı hissəsini yenidən çap etdirmək, surətini çıxarmaq,
elektron informasiya vasitələri ilə yaymaq qanuna ziddir.

ISBN 978-9952-8402-8-5

Hesab-nəşriyyat həcmi: 11,5. Fiziki çap vərəqi: 13.
Səhifə sayı 104. Formatı: 57×82 ¹/₈. Kəsimdən sonra ölçüsü: 195×275.
Şriftin adı və ölçüsü: Calibri 12 pt. Ofset kağızı. Ofset çapı.
Sifariş ____. Tirajı 800. Bakı – 2021.

Əlyazmanın yığıma verildiyi və çapa imzalandığı tarix: 15.08.2021

Çap məhsulunu nəşr edən:
Azərbaycan Respublikasının Təhsil İnstitutu (Bakı ş., A.Cəlilov küç., 86).

Çap məhsulunu istehsal edən:
“Radius” MMC (Bakı ş. Binəqədi şosesi, 53).

Pulsuz